

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

Kiemelt közlemények

BANDI ISTVÁN: *Ion Mihai Pacepa
szökése és hatása a román
hírszerző szolgálatokra*

**DEÁK JÓZSEF, SOMOGYVÁRI BENCE,
FARKAS NOEL, SZÜSZ MARTIN:**
*A Ludoviceum pilot projekt
kezdeti résztapasztalatai
veszélyhelyzettől veszélyhelyzetig*

KUND MIKLÓS REGÉNYI:
*International Cooperation
between Intelligence Services*

8. évf. (2020)
4. szám

ISSN 2064-3756 (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Impresszum

Nemzetbiztonsági Szemle

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetének elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata

HU ISSN 2064-3756 (online)

A szerkesztőbizottság elnöke

Dr. habil. Boda József, NKE

A szerkesztőbizottság tagjai

Dr. Béres János

Dr. Botz László

Dr. habil. Dobák Imre

Dr. Philipp Fluri, Svájc

Dr. Hazai Lászlóné

Dr. Kobilka István

Dr. Kovács Zoltán András

Dr. Ludek Michalék, Csehország

Prof. Dr. Padányi József

Dr. Regényi Kund Miklós

Prof. Dr. Resperger István

Prof. Dr. Szakály Sándor

Dr. Takács Tibor

Dr. Vida Csaba

Főszerkesztő

Dr. habil. Dobák Imre, NKE

Szerkesztőség

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet

Szerkesztő: Dr. Deák József

Szerkesztőségi titkár: Mezei József

Internetes elérhetőség: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz>

Kiadó

Nemzeti Közszolgálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda

Kapcsolat: www.ludovika.hu; kiadvanyok@uni-nke.hu

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

A kiadásért felel: Koltay András rektor

Olvasószerkesztők: Tar Krisztina, Orbán Áron

Tördelőszerkesztő: Kőrösi László

Nyomdai előkészítés és munkák:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó Iroda

Tartalom

Laufer Balázs

A nemzetbiztonság veszélyeztetésének előfordulása a magyar migrációs jogszabályokban 3

Bandi István

Ion Mihai Pacepa szökése és hatása a román hírszerző szolgálatokra 21

Babos Sándor

Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során II. 45

Kund Miklós Regényi

International Cooperation between Intelligence Services 59

Deák József, Somogyvári Bence, Farkas Noel, Szűsz Martin

A Ludoviceum pilot projekt kezdeti résztapasztalatai veszélyhelyzettől veszélyhelyzetig 65

Laufer Balázs¹

A nemzetbiztonság veszélyeztetésének előfordulása a magyar migrációs jogszabályokban

*Manifestations of Threats to National Security
in the Hungarian Migration Legislation*

A biztonságpolitikában és a nemzetbiztonsági közösségben több elnevezés is létezik a nemzetbiztonság veszélyeztetésére, ilyenek többek között: az új kihívások, a nemzetbiztonsági kockázatok, a nemzetbiztonság veszélyeztetése, a fenyegetések. A tanulmány kísérletet tesz annak bemutatására, hogy a magyar migrációs jogszabályokban milyen szakkifejezések szerepelnek. A tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy a nemzetbiztonság fenyegetésének vannak fokozatai, amelyet a szakmai kifejezésekben is célszerű követni.

Kulcsszavak: nemzetbiztonság, veszélyeztetés, kihívások, kockázatok, fenyegetések, skála

There are several terms in the security studies and in the intelligence community for endangering national security, such as: new challenges, national security risks, endangering national security, threats. The study attempts to present the technical terms used in Hungarian migration legislation. The study draws attention to the fact that there are levels of threat to national security that should be followed in professional terminology as well.

Keywords: national security, migration, risks, threats, scale

¹ Tanársegéd, PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Terrorrelhárítási Tanszék. E-mail: laufer.balazs@uni-nke.hu, ORCID: [0000-0002-5877-7694](https://orcid.org/0000-0002-5877-7694)

1. Bevezetés

A tanulmányban azt vizsgálom, hogy a magyar migrációs jogszabályokban miként jelenik meg a nemzetbiztonság veszélyeztetése. Célom annak bemutatása, hogy sokszor eltérő kifejezések és fokozatok fordulnak elő, ugyanakkor jelentésüket nem határozták meg pontosan.

A nemzetbiztonság veszélyeztetettsége súlyossági fokozatok szerint kategorizálható. Ilyen kategóriák ismertek a biztonság- és védelempolitikában, de a minősített adatok védelme is egyfajta fokozatosságra épül. Ez a kategorizálás hiányzik a nemzetbiztonsági ellenőrzéseknél és a nemzetbiztonsági célú migrációs ellenőrzéseknél is, bár utóbbi területen érzékelhető különbségtétel a kockázat, súlyos veszély, nemzetbiztonsági érdek sérelme és egyéb, a veszélyeztetést jelentő kifejezések megfogalmazásában.

A rendészet egyik alaptézise: a rendészeti jog a közjogba tartozik. A rendészet tényleges szervei a közigazgatás, ezen belül főleg az államigazgatás intézményrendszerének képezik részét. A közigazgatás egyik és a többi feladattól markánsan elválasztható ága a rendészeti feladatok ellátása.² Az Alaptörvény 46. cikk alapján a rendészet alapvetően két ágra bontható:

- a) a rendőrség(ek) alapvető feladataira (a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme, a jogellenes bevándorlás megakadályozása),³
- b) nemzetbiztonsági rendészeti feladatokra (Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése),⁴ amelyeket a nemzetbiztonsági szolgálatok látnak el.⁵

Szervezeti oldalról a rendészet magában foglalja a rendőrségeket, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt (NAV), a büntetés-végrehajtást (bv. szervek), a nemzetbiztonsági szolgálatokat és a katasztrófavédelmi szervezeteket (polgári védelem, tűzoltóság).⁶ A polgári nemzetbiztonsági rendészet szervei: az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Terrorelhárítási Információs és Elemző Központ (TIBEK), továbbá a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat,⁷ ugyanakkor tevékenységi területét érintően szorosan idetartozik a terrorizmus és a terrorcselekmények mint nemzetbiztonsági kockázatok felderítéséért és megelőzéséért felelős Terrorelhárítási Központ (TEK),⁸ továbbá az állam biztonságos – befolyástól és korrupciótól mentes – működését szavatoló Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) is, bár utóbbi kettő nem nemzetbiztonsági szolgálat, hanem speciális rendeltetésű – különös hatáskörű – rendőrségek. A polgári

² Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 27.

³ Alaptörvény 46. cikk (1).

⁴ Alaptörvény 46. cikk (3).

⁵ Balla (2017) i. m. 27.

⁶ Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 156.

⁷ Balla (2017) i. m. 64.

⁸ A TEK nemzetbiztonsági célú, vagy nem bűnügyi célú titkos információgyűjtéséről lásd például Finszter (2018) i. m. 227.

nemzetbiztonsági szolgálatok olyan rendvédelmi szervek, amelyek rendészeti igazgatási feladatokat korlátozott körben teljesítenek,⁹ másodlagos rendészeti szervek.¹⁰

2. A nemzetbiztonság és az idegenjog

A külföldiekkel kapcsolatos rendészeti feladatok három nagy csoportba sorolhatók: határrendészeti, idegenrendészeti és menekültügyi.¹¹ Az idegenrendészeti eljárás főszabályként akkor indul, amennyiben a külföldi személy megsérti a beutazás vagy a tartózkodás feltételeit. Az idegenrendészet fő terepe az irreguláris migráció kezelése, hatósági intézkedés lehetőségének megteremtése azokkal szemben, akik az ország területére jogellenesen érkeztek, és tartózkodásuk is az. Szintén az idegenrendészet foglalkozik azokkal, akik jogszerűen utaztak be, de tartózkodási joguk időközben megszűnt.¹² Az idegenrendészeti eljárás célja közvetlenül nem nemzetbiztonsági természetű. Egy illegálisan tartózkodó külföldi kiutasítása vagy kitoloncolása mögött általában a tartózkodásával összefüggő jogellenes állapot húzódik.¹³

Az idegenrendészet és a nemzetbiztonsági rendészet ugyanakkor egymást metsző halmazok. A nemzetbiztonsági kockázatot jelentő külföldiek mozgásának korlátozása, velük szemben kényszerintézkedések végrehajtása, kiutasításuk, kitoloncolásuk, azaz eltávolításuk az ország területéről idegenrendészeti eljárás keretében történik meg. Nemzetbiztonsági okokból beutazási és tartózkodási tilalom is elrendelhető. A szolgálatok törvényi felhatalmazás¹⁴ alapján kezdeményezhetnek idegenrendészeti kényszerintézkedéseket olyan külföldiekkel szemben, akik sértik az ország nemzetbiztonsági érdekeit.¹⁵

A nemzetbiztonsági érdekek veszélyeztetése vagy sérelme az idegenrendészeti jogszabályok mellett megjelenik a menedékjogi normák terén, továbbá az állampolgársági jogban is. A tanulmány arra vállalkozik, hogy a fokozatosságot is figyelembe véve bemutassa, a migrációs jog terén számos formában jelenik meg a nemzetbiztonság veszélyeztetése.

⁹ Finszter (2018) i. m. 268.

¹⁰ A másodlagos rendészeti szerveket csak az különbözteti meg az elsődleges rendészeti szervtől, hogy kevesebb, de erőteljes a legitím kényszerfellépési lehetőségük az általános rendőrséghez képest. Lásd: Balla Zoltán: A rendészet fogalma és rendszere, a nemzetbiztonsági igazgatás. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. 37.

¹¹ Windt Szandra: Külföldiek rendszere, bevándorlás és menekültügy. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. 297.

¹² Hautzinger Zoltán: A nemzetbiztonsági érdek megjelenése a migrációban és az idegenjogban. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 271.

¹³ Hautzinger (2018) i. m. 273.

¹⁴ Lásd: Szmtv., Harmtv. vonatkozó pontjait alább.

¹⁵ Hautzinger (2018) i. m. 273.

2.1. A nemzetbiztonság veszélyeztetése a menedékjogi normákban

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (Met.) elemzése alapján látható, hogy a menekültkénti elismerést kizáró okok között szerepel a nemzetbiztonság veszélyeztetése.¹⁶ A hatályos törvényi szöveg szerint nem lehet oltalmazottként sem elismerni azt a külföldit, akinek az ország területén való tartózkodása *a nemzetbiztonságot veszélyezteti*.¹⁷

Ettől eltérően fogalmaz a törvény a menedékes kategória esetében: a Met. 21. § (1) b) szerint nem lehet menedékesként elismerni azt a külföldit, „akinek Magyarország területén való tartózkodása *nemzetbiztonsági érdeket sért*”.

A menedékjogról szóló törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet (Met. Vhr.) 2/A. § szerint a Kormány a Met. tv. III., VII–IX. fejezete szerinti eljárásokban annak megállapítása érdekében, hogy a tv. hatálya alá tartozó személynek „Magyarország területén való tartózkodása *veszélyezteti-e a nemzetbiztonságot*”, szakhatóságként az AH-t és a TEK-et jelöli ki.

Figyelmet érdemel, hogy a Met. szerint nem lehet menedékesként elismerni azt a külföldit, akinek a Magyarország területén való tartózkodása nemzetbiztonsági érdeket sért. A végrehajtási rendelet nem erre, hanem a nemzetbiztonság veszélyeztetésének vizsgálatára ad felhatalmazást a szakhatóságoknak.

A törvény 10. § (3) bekezdés a) pontja szerint „a menekült jogosult a jogszabályban meghatározott személyazonosító igazolványra és – ha *nemzetbiztonsági* vagy közrendi érdek a kiállítását *nem zárja ki* – Genfi Egyezményben foglalt kétnyelvű úti okmányra”. A 17. § (2) bekezdés szerint „az oltalmazott – a 10. § (3) bekezdés a) pontjától eltérően – a jogszabályban meghatározott úti okmányra jogosult. Az úti okmány kiállítása *nemzetbiztonsági* vagy közrendi *érdekből megtagadható*”.

Előfordulhatnak olyan esetek, amikor a külföldi menekült vagy oltalmazott jogállása nem jelent nemzetbiztonsági kockázatot, és így nincs ok az elismerésének megtagadására vagy visszavonására, ugyanakkor nemzetbiztonsági érdekből nem célszerű, ha úti okmánnyal rendelkezik, és esetleg annak birtokában elhagyja az országot (például korábbi státusza felülvizsgálat alatt áll).¹⁸

A Met. alapján a menekültstátuszt kérelmező bizonyos esetekben menekültügyi őrizetbe vehető. A törvény 31/A. § (1) bekezdés d) pontja értelmében a külföldit a menekültügyi hatóság őrizetbe veheti, amennyiben „az elismerését kérő őrizetbe vétele *a nemzetbiztonság* vagy a közrend *védelme érdekében szükséges*”.

A törvény 51. § (7) bekezdés j) pontja szerint a menekültügyi eljárás során a kérelem gyorsított eljárásban is lefolytatható, többek között abban az esetben, amennyiben „a kérelmező *súlyos okból veszélyt jelenthet Magyarország nemzetbiztonságára* vagy

¹⁶ A Met. 8. § (4) szerint „nem lehet menekültként elismerni azt a külföldit, akinek Magyarország területén való tartózkodása *a nemzetbiztonságot veszélyezteti*”.

¹⁷ Korábban a törvény 8. § b), valamint a 15. § b) szerint nem lehetett menekültként, oltalmazottként elismerni azt a külföldit, akinek Magyarország területén való tartózkodása *a nemzetbiztonságot sérti*.

¹⁸ *Menekültügyi ismeretek*. Tansegédlet, Budapest, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, 2019. augusztus. 91.

közrendjére, vagy az idegenrendészeti hatóság a közbiztonság vagy a közrend sértése vagy veszélyeztetése miatt kiutasította”.

2.2. A nemzetbiztonság veszélyeztetésének kérdése a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezők viszonyait, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazását és tartózkodását szabályozó normákban

A szabad mozgás jogával rendelkezők körében nincs engedélyezésre irányuló eljárás, nincs formális nemzetbiztonsági szempontú ellenőrzés sem, ugyanakkor regisztrációs kötelezettség fennáll Magyarországon.¹⁹

A fenti körülmény ugyanakkor nyilvánvalóan nincs összefüggésben azzal a jelenséggel, hogy EGT-polgárok is jelenthetnek veszélyt: személyük, hátterük, kapcsolatrendszerük, törekvéseik. Az EU tagállamainak polgárai esetében általában nem beszélhetünk súlyos nemzetbiztonsági kockázatokról, de az elmúlt két évtized rávilágított, a nyugat-európai úgynevezett homegrown terrorizmus következtében a már EU-s állampolgárnak született, bevándorló háttérű személyek tevékenysége is jelenthet kiemelt veszélyt.

A szabad mozgás és tartózkodás jogának korlátozása: a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (Szmtv.) 33. § alapján „az e törvény hatálya alá tartozó személyek beutazáshoz és tartózkodáshoz való joga az *arányosság elvének betartásával* és az érintettnek *kizárólag olyan személyes magatartása* alapján korlátozható, amely *valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent* a közrendre, a közbiztonságra, a nemzetbiztonságra vagy a közegészségügyre”.

Itt a törvényalkotó a nemzetbiztonság veszélyeztetésének egy minősített esetét követeli meg ahhoz, hogy mozgásszabadsága és a tartózkodás joga korlátozható legyen; három minősítő jelző is nyomatékosítja ezt: 1. valódi, 2. közvetlen, 3. súlyos. Ezek közül az utóbbit még könnyebb definiálni, a jogalkalmazás során a szolgálatoknak értelmezni, de a veszély közvetlensége is már vitákat válthat ki egy külföldi személy tevékenységének megítélése során. A „valódi” jelző álláspontom szerint kevésbé értelmezhető, hiszen még a távoli veszély (ami a fent hivatkozott tanulmányok alapján inkább a kihívás kategóriájába eshet) is valódi, csak a bekövetkezés esélye és a várható kár mértéke elenyésző, vagy még térben, időben távoli.

Amennyiben a közvetlen és súlyos veszélyt az eljáró szerv kellő alappal vélelmezi, az ügyfél által bírósági úton megtámadott döntés során a bíró az elé tárt bizonyítékok, körülmények, jelentések alapján juthat eltérő következtetésre. Ennek során is – ahogyan az eljáró rendészeti szerveknek – figyelemmel kell lenniük az arányosság

¹⁹ Az Európai Unió léte a tőke, az áruk (és a szolgáltatások), valamint a személyek szabad áramlásán alapul. A személyek unión belüli szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való joga képezi az uniós polgárság alappilléret. Az EU-n belüli egyik fő vívmány az, hogy a tagállamok polgárai a közösség területén szabadon mozoghatnak és tartózkodhatnak. Lényegében az EU-tagállamok polgárai de facto csak bejelentési, regisztrációs kötelezettséggel bírnak, amikor más tagállamba költöznek, vagy huzamosabb ideig ott kívánnak tartózkodni.

elvének betartására és arra is, hogy kizárólag a külföldi személyes magatartása válthat ki adminisztratív korlátozást.

A kiutasítás azt jelenti, hogy szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezők az országból kiutasíthatók. A törvény 40. § (2) bekezdés c) pontja szerint „az eljáró idegenrendészeti hatóság kiutasíthatja azt az EGT-állampolgárt vagy azt a családtagot, akinek beutazása vagy tartózkodása *valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország közrendjére, köz- vagy nemzetbiztonságára*”.

A vízumkonzultáció ezt jelenti:²⁰ „Felhatalmazást kap az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter arra is, hogy a külpolitikáért felelős miniszterrel, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszterrel, valamint a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben, rendeletben határozza meg azokat a harmadik országokat, amelyek állampolgárai részére kiadott vízumokról a Vízumkódex²¹ 31. cikk (1) bekezdése szerint a központi vízumhatóság tájékoztatást kér”.

Külön kategóriát jelent a tartózkodási kártyával, állandó tartózkodási kártyával rendelkezők köre.²² Rájuk is a fent jelzett Szmvtv. 33. § az irányadó. Az OIF a szabad mozgás jogával rendelkező harmadik országbeli részére tartózkodási kártyát állít ki, amely visszavonható, vagy annak lejártát követően nem kerül hosszabbításra, amennyiben a személy *súlyos veszélyt jelent Magyarországra nézve*, ehhez ugyanakkor az idegenrendészeti hatóság egyedi ügyben véleményt kérhet olyan hatóságtól, amely képes a szakkérdés megítélésére, így például terrorelhárítási szempontból a TEK-től vagy általános nemzetbiztonsági szempontból az AH-tól. Új szabályozás került bevezetésre a magyar állampolgárok harmadik országbeli családtagjai vonatkozásában. A magyar állampolgárok harmadik országbeli állampolgár családtagjaira vonatkozó eljárásokban, a 2019. január 1-jét követően indult és megismételt eljárásokban már a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (Harmtv.) rendelkezéseit kell alkalmazni. Ekkor lépett hatályba a szabad mozgás jogával rendelkezőkre vonatkozó törvény ezen módosítása.²³ A fentiek alapján a Harmtv. letelepedési engedély kiadására vonatkozó szabályai szerint kell megkeresni a kijelölt szakhatóságokat szakhatósági állásfoglalás kérése céljából.²⁴

²⁰ Az Szmvtv. 86. § (6)–(7) bekezdés alapján felhatalmazást kap az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter, hogy a külpolitikáért felelős miniszterrel, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszterrel, valamint a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben rendeletben állapítsa meg azokat az eseteket, amikor – a közbiztonság és a nemzetbiztonság védelme érdekében – más schengeni állam vízumkiadó hatósága a kilencven napot meg nem haladó, tervezett tartózkodásra jogosító vízum kiadását megelőzően a központi vízumhatósággal egyeztet.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 810/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a Közösségi Vízumkódex létrehozásáról (Vízumkódex).

²² Létezik az úgynevezett magyar állampolgár családtagja tartózkodási kártya, amikor a magyar állampolgárt kísérő vagy magyar állampolgárhoz csatlakozó harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtag kaphat tartózkodási kártyát. Az eljáró idegenrendészeti hatóság engedélyezheti annak a személynek a családtagként történő tartózkodását is, aki a magyar állampolgár eltartottja, vagy vele legalább egy éve egy háztartásban él, illetve akiről súlyos egészségügyi okból a magyar állampolgár személyesen gondoskodik. EGT-állampolgár családtagjának jogszerű magyarországi tartózkodását szintén tartózkodási kártya biztosítja.

²³ Bevezette az egyes migrációs tárgyú és kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi CXXXIII. törvény.

²⁴ Szmvtv. 94. § (3).

A harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (továbbiakban: Harmtv.) alapján a harmadik országbeli állampolgárok a nem magyar állampolgárok, valamint azok, akik nem az Európai Unió (EU) tagállamainak polgárai, azaz az EU-n kívüli államok polgárai. Pontosabb megfogalmazás szerint szabad mozgás jogával az Európai Gazdasági Térség²⁵ állampolgára és családtagja, másfelől a magyar állampolgár magyar állampolgársággal nem rendelkező családtagja rendelkezik. Így harmadik országbeli állampolgár az, aki állampolgársága igazolására harmadik ország által kiállított érvényes úti okmányt használ fel, vagy nem valószínűsíti, hogy megilleti a szabad mozgás és tartózkodás joga.²⁶

A kilencven napot meg nem haladó, tervezett tartózkodás során az a harmadik országbeli állampolgár, aki vállalaton belüli áthelyezés céljából az EU tagállama által kiadott érvényes tartózkodási engedéllyel és érvényes úti okmánnyal rendelkezik, és amennyiben a beutazása vagy tartózkodása *Magyarország* közrendjét, közbiztonságát vagy *nemzetbiztonságát*, illetve közegészségügyi érdekét *nem sérti* vagy *veszélyezteti*, jogosult az EU tagállamai területén szabadon mozogni, kilencven napot meg nem haladó, tervezett időtartamig Magyarországra beutazni és tartózkodni, a vállalaton belüli áthelyezés keretében munkát végezni.

A Harmtv. 9. § (1) bekezdés alapján „a közbiztonság és a *nemzetbiztonság védelme*, valamint a Vízumkódexben meghatározottak szerint a migrációs kockázatértékelés, a visszaélések és csalások megelőzése és kiszűrése *érdekében* meghatározott esetekben a kilencven napot meg nem haladó, tervezett tartózkodásra jogosító vízum csak a központi vízumhatóság hozzájárulásával adható ki”.²⁷ A Harmtv. 111. § (6) bekezdése szerint „rendeletben állapítják meg azokat az eseteket, amikor – a közbiztonság és a *nemzetbiztonság védelme*, valamint a Vízumkódexben meghatározottak szerint a migrációs kockázatértékelés, a visszaélések és csalások megelőzése és kiszűrése *érdekében* – a kilencven napot meg nem haladó, tervezett tartózkodásra jogosító vízum csak a központi vízumhatóság hozzájárulásával adható ki, és más schengeni állam vízumkiadó hatósága a kilencven napot meg nem haladó, tervezett tartózkodásra jogosító vízum kiadását megelőzően a központi vízumhatósággal egyeztet”.²⁷

Részben a fenti felhatalmazás alapján kiadásra került a 29/2010. (V. 12.) IRM-KüM-PTNM együttes rendelet (a továbbiakban: Együttes rendelet), amely a három hónapot meg nem haladó tartózkodásra jogosító vízum kiadását megelőző kötelező egyeztetés eseteiről szól. A tanulmány szempontjából az Együttes rendelet azért érdemel figyelmet, mivel a nemzetbiztonság védelmének általános fogalmán túl konkretizálja a veszélyeztető tényezőket, és ennek kapcsán a fentiekől eltérő új kifejezést is használ: „[A] konzuli tisztviselő a központi vízumhatóság hozzájárulását kéri, ha a harmadik országbeli állampolgár [...] más személyes körülményére tekintettel feltehető, hogy a vízumkérelmének elbírálása a közbiztonság és a *nemzetbiztonság védelme*, valamint

²⁵ Az EU mind a 28 tagállama, továbbá Izland, Liechtenstein, Norvégia (mint nem EU-tagok, de Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államok), továbbá külön szerződés alapján Svájc.

²⁶ Hautzinger Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AddAnn, 2016. 27–28.

²⁷ A központi vízumhatóság a fenti, Harmtv. 9. § (1) bekezdésében meghatározott hozzájárulás megadása, valamint a Tv. 111. § (6) bekezdés b) pontja szerinti egyeztetés során történő válaszadás előtt köteles a vízumkérelméről az AH és a TEK véleményét kérni.

a Vízumkódexben meghatározottak szerint a migrációs kockázatértékelés, a visszaélések és csalások megelőzése és kiszűrése érdekében különös körülményt igényel.” Itt jelenik meg először és egyedül a jogszabályokban a nemzetbiztonság sérelme kapcsán mint kategória az, hogy „(többek között) a nemzetbiztonság védelme érdekében különös körülményt igényel”. Az Együttes rendelet további egyedisége, hogy részletesen kibontva felsorolja, mi minősül különös körülményt igénylő kérelemnek, definiálva, hogy a migrációs jellegű kockázatok mellett melyek a nemzetbiztonság sérelmének elemei.²⁸ Ehhez nemzetbiztonsági szolgálatok és a terrorizmust elhárító szerv ilyen tartalmú információit is figyelembe kell venni.²⁹

A kilencven napot meghaladó tartózkodás általános szabályai keretében a Harmtv. felsorolja, mely feltételek fennállása esetén utazhat be és tartózkodhat Magyarország területén harmadik országbeli személy. A törvény 13. § h) pontja alapján beutazása vagy tartózkodása *nem veszélyezteti Magyarországot* közrendjét, közbiztonságát, *nemzetbiztonságát* vagy közegészségügyi érdekét.

A Harmtv. végrehajtási rendeletében (114/2007. [V. 24.] Korm. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról – a továbbiakban: Harmtv. Vhr.) az alábbiak találhatók:

Nemzeti vízum: „a vízumkiadó hatóság a vízum iránti kérelemről a közbiztonság és a *nemzetbiztonság védelme érdekében* meghatározott esetekben az AH és a TEK véleményét kéri”.³⁰

Tartózkodásiengedély-kérelmek: az OIF regionális igazgatósága „a tartózkodási engedély iránti kérelemről a közbiztonság és a *nemzetbiztonság védelme érdekében* meghatározott esetekben az AH, a TEK és a rendőrség véleményét kéri”.³¹

²⁸ A 29/2010. (V. 12.) IRM-KÜM-PTNM együttes rendelet 1. § (2) „A vízumkérelem elbírálása a közbiztonság és a nemzetbiztonság védelme, valamint a Vízumkódexben meghatározottak szerint a migrációs kockázatértékelés, a visszaélések és csalások megelőzése és kiszűrése érdekében akkor igényel különös körülményt, ha egy adott országból érkező vízumkérelmezők vagy a vízumkérelmezők meghatározott csoportja körében felmerül annak a megalapozott lehetősége, hogy olyan személy is vízumot kérelmezhet,
a) aki Magyarország szuverenitását, területi épségét, politikai, gazdasági, honvédelmi vagy más fontos nemzeti érdekét veszélyeztető tevékenységet fejtene ki,
b) aki Magyarország gazdasági, tudományos-technikai, pénzügyi biztonságát veszélyeztető tevékenységet folytatna,
c) akinek a tevékenysége összefüggésbe hozható szervezett bűnözői csoportokkal, kábítószer-kereskedélemmel, fegyverkereskedélemmel, embercsempészettel vagy emberkereskedélemmel,
d) akinek a valós szándéka terrorcselekmény vagy terrorizmus finanszírozása bűncselekmény elkövetésére irányul,
e) akinek vízumkérelme alapján folytatott eljárás keretében a személyes meghallgatása alkalmával kormányzati döntéseket megalapozó, külföldi eredetű információk szerezhetőek meg,
f) aki közreműködik haditechnikai eszköz vagy szolgáltatás, illetve kettős felhasználású termék vagy nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmazásában,
g) aki a vízumkérelem megalapozása céljából hamis vagy hamisított dokumentumot csatolna, hamis adatot közölne vagy a kiadott vízumokmányt meghamisítaná,
h) aki a kérelmezett vízumot céljával ellentétes módon kívánja felhasználni, vagy
i) aki a vízumában foglalt tartózkodási időt meghaladóan tartózkodna Magyarországon vagy más schengeni állam területén.”

²⁹ Együttes rendelet 2. § a).

³⁰ Harmtv. Vhr. 39. § (1).

³¹ Harmtv. Vhr. 50. § (1).

Tartózkodásiengedély-típusok esetében: az OIF a hallgatói mobilitási tartózkodási engedély kiállítását megtagadja, ha „a hallgató tartózkodása Magyarország közrendjét, közbiztonságát, nemzetbiztonságát vagy közegészségügyi érdekét veszélyezteti”.³²

A kutatási célú tartózkodási engedély esetében az OIF a kutatói rövid távú mobilitási igazolás kiadása céljából tett értesítéssel szemben kifogást emel, ha a kutató (vagy családtagja) „tartózkodása Magyarország közrendjét, közbiztonságát, nemzetbiztonságát vagy közegészségügyi érdekét veszélyezteti”.³³ A hatóság a kutatói hosszú távú mobilitási tartózkodási engedély kiállítását megtagadja, vagy a már kiadott engedélyt visszavonja, ha a kutató tartózkodása Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti.³⁴ A hatóság a kutató családtagjának tartózkodási engedély iránti kérelmét elutasítja, ha a családtag tartózkodása Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti.³⁵

Letelepedés: a letelepedési engedély egy határozatlan idejű magyarországi tartózkodásra jogosító engedély, amellyel állandó lakcím és egyéb, hasonló jogok járnak, mint amelyekkel a magyar állampolgárok rendelkeznek.³⁶ A letelepedés lényegében egy új haza, a befogadó ország, esetünkben Magyarország elfogadása tartós otthonként.

Nem kaphat ideiglenes, nemzeti vagy EK letelepedési engedélyt az a harmadik országbeli állampolgár, „akinek a letelepedése veszélyezteti Magyarország közbiztonságát vagy nemzetbiztonságát”.³⁷ A Harmtv. Vhr. 97. § (1) annak megállapítása kérdésében, hogy a kérelmező harmadik országbeli letelepedése veszélyezteti-e Magyarország nemzetbiztonságát, elsőfokon az AH-t és a TEK-et, másodfokon a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős minisztert szakhatóságként jelölte ki.

Kiutasítás és önkéntes távozás: „...nem kell határidőt meghatározni, vagy az idegenrendészeti hatóság hetedik napnál korábbi napra is meghatározhatja, ha a harmadik országbeli állampolgár magyarországi tartózkodása veszélyezteti a közrendet, a közbiztonságot vagy a nemzetbiztonságot”.³⁸

Átszállítás az országon: a Harmtv. Vhr. 141. § (5) e) alapján a harmadik országbeli állampolgár Magyarország területén történő légi átszállításhoz történő hozzájárulását a Főigazgatóság (OIF) megtagadhatja, illetve visszavonhatja, ha „a harmadik országbeli állampolgár átszállítása veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát vagy közbiztonságát, közegészségügyi érdekeit vagy nemzetközi kapcsolatait”.

Az idegenrendészeti kiutasítás és a beutazási és tartózkodási tilalom: a Harmtv. 43. § (1) c) pontja szerint „az idegenrendészeti hatóság önálló beutazási és tartózkodási tilalmat rendel el azzal az ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodó harmadik országbeli állampolgárral szemben, akinek a beutazása és a tartózkodása a nemzetbiztonságot, a közbiztonságot vagy a közrendet sérti vagy veszélyezteti”.

A Harmtv. 43. § (2) d) pontjával az idegenrendészeti hatóság idegenrendészeti kiutasítást rendel el azzal a harmadik országbeli állampolgárral szemben, „akinek

³² Harmtv. 21/A. § (5) c).

³³ Harmtv. 22/A. § (3) b).

³⁴ Harmtv. 22/B. § (2) b) és a Harmtv. 22/B. § (4) b).

³⁵ Harmtv. 22/B. § (7) c).

³⁶ Wetzl Tamás: *A bevándorlás kérdése Magyarországon*. Budapest, Publiikon, 2011.

³⁷ Harmtv. 33. § (2) b).

³⁸ Harmtv. 42. § (6) d).

a beutazása és tartózkodása a *nemzetbiztonságot*, a közbiztonságot vagy a közrendet *sérti vagy veszélyezteti*”.

„Az a harmadik országbeli állampolgár, aki bevándoroltként vagy letelepedettként tartózkodik Magyarország területén, bevándorolt vagy letelepedett harmadik országbeli állampolgárral házassági vagy családi életközösségben él, és tartózkodási engedéllyel rendelkezik, csak akkor utasítható ki, ha további tartózkodása *a nemzetbiztonságot*, a közbiztonságot vagy a közrendet *súlyosan sérti*”.³⁹ A tanulmány szempontjából ez esetben nemcsak a súlyosan jelző érdemel figyelmet, hanem a parancsoló „csak akkor” szófordulat is. Másként van ez az emberkereskedelem áldozatainál: az emberkereskedelem áldozatává vált harmadik országbeli állampolgárt a számára biztosított gondolkodási idő alatt csak akkor lehet kiutasítani, amennyiben az ország területén való tartózkodása *a nemzetbiztonságot*, a közbiztonságot vagy a közrendet *sérti*.⁴⁰

Más EU-tagállamban jogszerűen tartózkodó kiutasítása Magyarországról: „az EU tagállama által kiadott, a tagállam területén tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkező harmadik országbeli állampolgár csak akkor utasítható ki, ha Magyarország területén történő tartózkodása *a nemzetbiztonságot*, a közbiztonságot vagy a közrendet *sérti*”.⁴¹

A Harmtv. 45/A. § (1) bekezdés a) pontja szerint, a 43. § (2) bekezdésében foglaltaktól eltérően, az idegenrendészeti hatóság nem utasítja ki azt a harmadik országbeli állampolgárt, akit az EU más tagállamának hatósága határozatával a *nemzetbiztonság* vagy a közbiztonság *súlyos és tényleges megsértése vagy veszélyeztetése* miatt utasított ki.

Az idegenrendészeti hatóság „beutazási és tartózkodási tilalmat rendelhet el a jogsértés jellegére és súlyára, a harmadik országbeli állampolgár személyes körülményeire, ismételt beutazásának és tartózkodásának a közrendre, a közbiztonságra vagy *a nemzetbiztonságra jelentett veszélyére* figyelemmel”.⁴²

A Harmtv. 47. § (6) bekezdése szerint „a beutazási és tartózkodási tilalom legfeljebb tíz évre rendelhető el, ha a harmadik országbeli állampolgár tartózkodása Magyarország területén a közrendet, a közbiztonságot vagy a *nemzetbiztonságot jelentősen veszélyeztetné*”. Figyelmet érdemel a *jelentősen* jelző, amely a jogszabályokban a nemzetbiztonság sérelme kapcsán nem, vagy ritkán szerepel, holott valójában a kifejezés megfelelően árnyalja és hangsúlyozza a károsodás potenciális mértékét („jelentős kár” kifejezés széles körben használt).

Kitoloncolás: a kitoloncolás lényegében a hatósági kísérettel végrehajtott kiutasítás. A visszairányítást vagy a kiutasítást „hatósági kísérettel (kitoloncolás) kell végrehajtani, ha a külföldi kiutazásának ellenőrzése *a nemzetbiztonság*, nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettség érvényesítése, illetve a közbiztonság vagy a közrend védelme *érdekében szükséges*”.⁴³

³⁹ Harmtv. 45. § (2).

⁴⁰ Harmtv. 45. § (4).

⁴¹ Harmtv. 45. § (8) b).

⁴² Harmtv. 47. § (4).

⁴³ Harmtv. 65. § (1) c).

Hontalanság: a „hontalanság megállapítására irányuló kérelmet határozattal el kell utasítani, amennyiben a kérelmező tartózkodása sérti vagy veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát”.⁴⁴

A 2019. január 1-jétől hatályos törvényszöveg szerint „felhatalmazást kap a Kormány, hogy a jövedelemszerzési, munkavállalási vagy egyéb célú tartózkodási engedély jövőbeni benyújtását adott ország(ok) állampolgárai vonatkozásában rendeletben korlátozza, ha azok létszáma Magyarország számára közbiztonsági vagy nemzetbiztonsági kockázatot jelenthet”.⁴⁵ A felhatalmazás több szempontból is unikális: egyrészt tartalmában, hiszen egy-egy náció polgárainak számát korlátozza (külföldiek kvóták szerint), másrészt ezt az adminisztratív intézkedést közbiztonsági vagy nemzetbiztonsági okokból teheti meg. Különleges az is, hogy a migrációs tárgyú törvényekben itt jelenik meg egyedül a nemzetbiztonsági kockázat szakkifejezés, szófordulat.

2.3. A nemzetbiztonság sérelmének megjelenése az állampolgársági jogban

A honosítás a külföldiek nemzetbiztonsági ellenőrzésének egyik esete, amikor bizonyos feltételek fennállása esetén egy állam az idegenhonos személy részére biztosítja az állampolgárságot, azaz honosítja a személyt. A honosítás aktusával a kérelmező teljes, más állampolgárokkal azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik.

A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény (Áptv.) kimondja, hogy „kérelmére honosítható a nem magyar állampolgár, ha honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti”.⁴⁶ Joggal merülhet fel a kérdés, a titkosszolgálatok világában mikor válik valami teljes bizonyossággá. Nagyon ritkán. A legtöbb esetben csak erősen valószínű, vagy majdnem biztos, a brit katonai skála szerinti almost certain (= majdnem biztos = 90% felett) szintet érhetünk el egy információ többoldalú ellenőrzése által.⁴⁷ A sérti kifejezés ez esetben jelentheti-e a veszélyeztetést is? Kérdés, hogy aki honosítás útján magyar állampolgár akar lenni, de személye a szolgálatok szerint valamilyen módon és mértékben veszélyezteti a nemzetbiztonságot (de „bekövetkezett” sérelmet nem okoz), annak esetében milyen (elutasító vagy észrevételt nem tevő) véleményt kap az állampolgársági ügyekben eljáró Budapest Főváros Kormányhivatala az Alkotmányvédelmi Hivataltól. Pontosítani lenne szükséges a törvényt a sértheti, illetve a sérti vagy veszélyezteti kifejezések beemelésével.

⁴⁴ Harmtv. 78. § (1) c).

⁴⁵ Harmtv. 111. § (1) c).

⁴⁶ Áptv. 4. § (1) d).

⁴⁷ A szolgálatok és a tudomány világát összehasonlítva: utóbbi számára nincs sem időkorlát, sem elvi korlátja a bizonyításnak, míg a nemzetbiztonság szakterületén legtöbbször törvényi időkorlát (többnyire 90 vagy 60 nap, de egyes eljárásokban 30 vagy 20, sőt, akár 6–10 nap) és a közigazgatástól elvárt általános ügyintézési határidők (például 8 és 60 nap) jelentenek korlátot, és az „ügyfelek” is sok esetben olyan személyek, akik ezen szerepükről nem értesülhetnek.

3. Az Európai Unió (EU) két rendeletének elemzése

Az uniós jog ez irányú elemzése se maradhat el. Az EU-s rendeletek és a határozatok kötelező erővel bírnak az EU egész területén, hatálybalépésük időpontjától kezdve. Két rendeletet célszerű a tanulmány szempontjai alapján elemezni: a Vízumkódexet,⁴⁸ valamint az úgynevezett Schengeni határellenőrzési kódexet.⁴⁹

3.1. A Vízumkódex

A Vízumkódex egyik alapvető célja, hogy a tagállamok közösen, egységesen és hatékonyan (és a fentiek érdekében együttműködve) adják ki a vízumokat, elkerülendő, hogy az egyes tagállamok résekké váljanak az uniós pajzson. A Vízumkódex (18) bekezdése szerint „a helyi schengeni együttműködés elengedhetetlen jelentőségű a közös vízumpolitika harmonizált alkalmazása és a migrációs és/vagy *biztonsági kockázatok* megfelelő értékelése szempontjából”.

A 21. cikk (A beutazási feltételek ellenőrzése és kockázatértékelés) (1) bekezdése szerint „egységes vízum iránti kérelem vizsgálata során meg kell győződni arról, hogy a kérelmező eleget tesz-e a Schengeni határellenőrzési kódexben található beutazási feltételeknek, valamint különös figyelmet kell fordítani annak vizsgálatára, hogy a kérelmező *nem jelent-e kockázatot* az illegális bevándorlás vagy a *tagállamok biztonsága tekintetében*”.⁵⁰

Bár a Vízumkódex eredetileg nem mondta ki, hogy a biztonság erősítése (is) a célja, de az egyik legfőbb eszköz az úgynevezett konzultációs mechanizmus,⁵¹ amikor a tagállamok megkövetelhetik, hogy más tagállamok központi hatóságai egyeztetést folytassanak az ő központi hatóságaikkal egyes harmadik országbeli állampolgárok vagy ilyen állampolgárok bizonyos kategóriái által benyújtott kérelmek vizsgálatakor. Az új szövegű 22. cikk már előtérbe helyezi a biztonság kérdéskörét. Az új 22. cikk szerint egy tagállam a közrend, a *belső biztonság*, a nemzetközi kapcsolatok, illetve a közegészség *veszélyeztetésére hivatkozva* megkövetelheti, hogy más tagállamok központi hatóságai egyeztetést folytassanak az ő központi hatóságaival egyes harmadik

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 810/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a Közösségi Vízumkódex létrehozásáról (Vízumkódex).

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határellenőrzési kódex).

⁵⁰ A 21. cikk (3) bekezdése alapján a konzulátus annak ellenőrzése során, hogy a kérelmező eleget tesz-e a beutazási feltételeknek, ellenőrzi többek között, hogy a kérelmező a Schengeni határellenőrzési kódex definíciója szerint *nem jelent-e veszélyt a tagállamok közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére* vagy nemzetközi kapcsolataira, különösen nem áll-e a tagállamok nemzeti adatbázisai által ugyanezen okok miatt kiadott, beléptetési tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt. A 32. cikk (A vízum kiadásának elutasítása) szerint a fent jelzett meghatározást kimerítő személy vízumkérelmét el kell utasítani. A XI. melléklet (amely az olimpiai és paralimpiai sportolók könnyített vízumeljárásait szabályozza) II. fejezet 3. cikk szerint kizárólag akkor állítható ki vízum, ha *az érintett személy nem tekinthető egyik tagállam közrendjét, nemzetbiztonságát* vagy nemzetközi kapcsolatait *veszélyeztetőnek sem*.

⁵¹ Az úgynevezett 22. cikk szerinti egyeztetés, hivatalos nevén az „Előzetes egyeztetés más tagállamok központi hatóságaival”.

országbeli állampolgárok vagy ilyen állampolgárok bizonyos kategóriái által benyújtott kérelmek vizsgálata során.⁵²

3.2. A határellenőrzési kódex

A kódex (6) bekezdés bevezető szakasza értelmében „a határellenőrzésnek elő kell segítenie az illegális bevándorlás és az emberkereskedelem elleni küzdelmet, és meg kell előznie a tagállamok belső biztonságát, közrendjét, közegészségügyét és nemzetközi kapcsolatait *fenyegető veszélyeket*”. A (8) bekezdés alapján a határellenőrzés nemcsak a határátkelőhelyeken történő, személyekre vonatkozó ellenőrzéseket és a határátkelőhelyek közötti határőrzetet jelenti, hanem a *belső biztonsággal kapcsolatos kockázatok*, valamint a külső határok biztonságával kapcsolatos lehetséges veszélyek *elemzését* is.

Azt is kimondja a rendelet (22) bekezdése, hogy egy vagy több tagállam közrendjét vagy *belső biztonságát komolyan veszélyeztető helyzetekben*, ezért kivételes körülmények között lehetővé kell tenni a belső határokon történő határellenőrzés ideiglenes visszaállítását.⁵³

A beutazási feltétel (többek között) az, hogy a beutazók nem jelentenek veszélyt a tagállamok közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira, különösen nem állnak a tagállamok nemzeti adatbázisaiban szereplő ugyanezen okok miatt beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt.⁵⁴

A szabad mozgás uniós jogával rendelkező személyek úgynevezett minimum-ellenőrzése⁵⁵ keretében a határőrök „szűrőpróbaszerűen lekérdezhetnek adatokat nemzeti és európai adatbázisokból annak érdekében, hogy megállapítsák, hogy a belépni szándékozó nem jelent-e *valós, közvetlen és kellően komoly veszélyt a tagállamok belső biztonságára*, közrendjére vagy nemzetközi kapcsolataira, illetve veszélyt a közegészségügyre”.

A harmadik országbelieket be- és kiutazáskor alapos ellenőrzéseknek szükséges alávetni, amelynek keretében vizsgálni kell, hogy „az érintett harmadik országbeli állampolgár, a járműve és a birtokában lévő tárgyak *nem jelentenek-e veszélyt valamely tagállam közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira*”.⁵⁶

A „*belső biztonsággal kapcsolatos kockázatok*” kifejezés a rendeletben tizenhárom alkalommal szerepel. Ennél is többször, mintegy húsz alkalommal található meg a „*belső biztonságot fenyegető komoly veszély*”, vagy a tagállam „*belső biztonságát komolyan*

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1155 rendelete (2019. június 20.). A rendelet 2020. február 2-től hatályos.

⁵³ Az ilyen intézkedések ideiglenes visszaállításának hatályát és időtartamát a közrendet vagy a belső biztonságot fenyegető komoly veszély elhárításához feltétlenül szükséges mértékre kell korlátozni. A belső határokon történő határellenőrzés visszaállítása kivételesen szükségessé válhat a belső határellenőrzések nélküli térség szintjén vagy nemzeti szinten a közrendet vagy a *belső biztonságot fenyegető komoly veszély esetén, különösen terrortámadásokat vagy -fenyegetéseket követően*, vagy a szervezett bűnözés miatti veszély esetén. A migráció vagy az, ha harmadik országok állampolgárai nagy számban lépik át a külső határokat, e rendelet szerint önmagában nem tekintendő a közrendet vagy a belső biztonságot fenyegető veszélynek.

⁵⁴ Schengeni határellenőrzési kódex 6. cikk (1) bek. e) pontja.

⁵⁵ Schengeni határellenőrzési kódex 8. cikk (2) bek.

⁵⁶ Schengeni határellenőrzési kódex (3) bek.

veszélyeztető helyzet” szókapcsolat. Néhány helyen a komoly jelzõt mellõzve a „belső biztonságot fenyegetõ veszély” jelenik meg a rendeletben, míg elvélve további feltételek állnak fenn: a szabad mozgás jogával rendelkezők esetében a „valós, közvetlen és kellően komoly veszély a tagállamok belső biztonságára” fordulat szerepel a kódexben. Ezt a magyar jogszabályok is lényegében átültették, hiszen a vonatkozó magyar törvény szerint a szabad mozgás és beutazás jogát korlátozni csak abban az esetben lehet, ha a külföldi „valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent a nemzetbiztonságra”.

A két kódexben számos helyen szerepel a (nemzet)biztonság veszélyeztetése, az egyes rendeleteken belül következetesen, de a két jogszabályban néhol eltérően. A határellenõrzési kódex több jelzõt is társított, a fokozatokat is érzékeltetve. A Vízum-kódex két helyen keresztivatkozásként utalt vissza a határellenõrzési kódexre.

4. Összefoglalás és következtetések

A migrációs jogszabályokban többféleképpen is megjelenik a nemzetbiztonság veszélyeztetése:

1. táblázat

Áttekintõ táblázat a nemzetbiztonság veszélyeztetésének magyar migrációs joganyagban történõ megjelenésérõl

Tárgy	Keretszöveg	A veszélyeztetés kifejezése vagy foka
menekültkénti elismerés	nem lehet ~ elismerni azt a külföldit, akinek Magyarország területén való tartózkodása...	a nemzetbiztonságot veszélyezteti
oltalmazottkénti elismerés	nem lehet ~ elismerni azt a külföldit, akinek Magyarország területén való tartózkodása...	a nemzetbiztonságot veszélyezteti
menedékeskénti elismerés	nem lehet ~ elismerni azt a külföldit, akinek... Magyarország területén való tartózkodása...	nemzetbiztonsági érdeket sért
menekült részére személyazonosító igazolvány, kétnyelvű úti okmány	jogosult, ha...	nemzetbiztonsági érdek nem zárja ki
az oltalmazott a jogszabályban meghatározott úti okmányra jogosult	az úti okmány kiállítása...	nemzetbiztonsági érdekből megtagadható
menekültügyi őrizet	a menekültstátuszt kérelmezőt a hatóság őrizetbe veheti, amennyiben ... szükséges.	a nemzetbiztonság védelme érdekében
menekültügyi eljárás gyorsított eljárás	~ban is lefolytatható, amennyiben a kérelmező...	súlyos okból veszélyt jelenthet Magyarország nemzetbiztonságára
szabad mozgás (beutazás) és tartózkodás korlátozása	arányosság elvén, az érintett kizárólag olyan személyes magatartása alapján...	valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent a nemzetbiztonságra
idegenrendészeti hatóság kiutasíthatja	az EGT-állampolgárt vagy azt a családtagot, akinek beutazása vagy tartózkodása...	valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország nemzetbiztonságára

Tárgy	Keretszöveg	A veszélyeztetés kifejezése vagy foka
vízumkonzultáció – felhatalmazás, hogy rendeletben állapítsák meg	más schengeni állam vízumkiadó hatósága a kilencven napot meg nem haladó vízum kiadását megelőzően a központi vízumhatósággal egyeztet...	a nemzetbiztonság védelme érdekében
harmadik országbeli állampolgár vállalatban belüli áthelyezése – külön engedély nélkül munkát végezhet Magyarországon	az EU másik tagállama által kiadott érvényes tartózkodási engedéllyel és érvényes úti okmánnyal rendelkezik és amennyiben a beutazása vagy tartózkodása...	Magyarország nemzetbiztonságát nem sérti
harmadik országbeli külföldi kilencven napot meg nem haladó tartózkodásra jogosító vízum	meghatározott esetekben csak a központi vízumhatóság hozzájárulásával adható ki...	a nemzetbiztonság védelme érdekében
felhatalmazás (több miniszternek) rendeletben megállapítani azokat az eseteket	a kilencven napot meg nem haladó vízum csak a központi vízumhatóság hozzájárulásával adható ki, és más schengeni állam vízumkiadó hatósága a kiadást megelőzően a központi vízumhatósággal egyeztet...	a nemzetbiztonság védelme érdekében
29/2010. (V. 12.) IRM-KüM-PTNM együttes rendelet a három hónapot meg nem haladó tartózkodásra jogosító vízum kiadását megelőző kötelező egyeztetés eseteiről	a konzuli tisztviselő a központi vízumhatóság hozzájárulását kéri, ha a vízumkérelmének elbírálása a ... különös körülméktől igényel	a nemzetbiztonság védelme érdekében
harmadik országbeliek kilencven napot meghaladó tartózkodás általános szabályai	ha a külföldi beutazása vagy tartózkodása...	nem veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát
harmadik országbeliek – nemzeti vízum	nemzeti vízum kérelemről meghatározott esetekben az AH és a TEK véleményét kéri...	a nemzetbiztonság védelme érdekében
harmadik országbeliek – tartózkodásiengedély-kérelem	OIF regionális igazgatósága a kérelemről meghatározott esetekben az AH, a TEK és a rendőrség véleményét kéri...	a nemzetbiztonság védelme érdekében
tanulmányi célú – hallgatói mobilitási tartózkodási engedély	az OIF az engedély kiadását megtagadja	Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti
kutatási célú tartózkodási engedély – kutatói rövid távú mobilitási igazolás kiadása	OIF kifogást emel, ha a kutató (vagy családtagja) tartózkodása...	Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti
a kutatói hosszú távú mobilitási tartózkodási engedély	az OIF a kiállítását megtagadja (vagy visszavonja), ha a kutató (vagy családtagja)...	Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti
letelepedés	nem kaphat ideiglenes, nemzeti vagy EK letelepedési engedélyt az a harmadik országbeli, akinek a letelepedése...	veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát
harmadik országbeliek – kiutasítás és önkéntes távozás	nem kell határidőt meghatározni, vagy OIF hetedik napnál korábbi napra...	magyarországi tartózkodása veszélyezteti a nemzetbiztonságot

Tárgy	Keretszöveg	A veszélyeztetés kifejezése vagy foka
Magyarország területén történő légi átszállításhoz történő hozzájárulás	az OIF megtagadhatja, ill. visszavonhatja, ha a külföldi átszállítása...	veszélyezteteti Magyarország nemzetbiztonságát
idegenrendészeti kiutasítás és önálló beutazási és tartózkodási tilalom (harmadik országbeliek)	idegenrendészeti hatóság önálló BTT-t rendel el ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodó harmadik országbelivel szemben, akinek a beutazása és a tartózkodása...	a nemzetbiztonságot sérti vagy veszélyezteteti
idegenrendészeti kiutasítás	idegenrendészeti hatóság ~t rendel el a harmadik országbelivel szemben, akinek a beutazása és tartózkodása...	a nemzetbiztonságot sérti vagy veszélyezteteti
harmadik országbeliek házassági vagy családi életközösségben	harmadik országbeli (bevándoroltként vagy letelepedettként tartózkodik Magyarországon), bevándorolt vagy letelepedett harmadik országbeliekkel házassági vagy családi életközösségben él, és tartózkodási engedéllyel rendelkezik, csak akkor utasítható ki, ha további tartózkodása...	a nemzetbiztonságot súlyosan sérti
emberkereskedelem áldozatainak kiutasítása	emberkereskedelem áldozatává vált harmadik országbelit a számára biztosított gondolkodási idő alatt csak akkor lehet kiutasítani, ha...	nemzetbiztonságot sérti
Más EU-tagállamban jogszerűen tartózkodó (kiutasítása Magyarországról)	~ harmadik országbeli állampolgár csak akkor utasítható ki, ha...	nemzetbiztonságot sérti
idegenrendészeti hatóság beutazási és tartózkodási tilalmat rendelhet el	harmadik országbeli személyes körülményeire, ismételt beutazásának és tartózkodásának...	a nemzetbiztonságra jelentett veszélyére (figyelemmel)
a beutazási és tartózkodási tilalom legfeljebb tíz évre rendelhető el, ha	a harmadik országbeli állampolgár tartózkodása Magyarország területén...	nemzetbiztonságot jelentősen veszélyeztetné
kitoloncolás	visszairányítást vagy a kiutasítást hatósági kísérettel (kitoloncolás) kell végrehajtani, ha a külföldi kiutazásának ellenőrzése...	nemzetbiztonság érdekében (szükséges)
hontalanság	kérelmet határozattal el kell utasítani, amennyiben a kérelmező tartózkodása...	sérti vagy veszélyezteteti Magyarország nemzetbiztonságát
tartózkodásiengedély-kérelmek számának korlátozása	jövedelemszerzési, munkavállalási vagy egyéb célú tartózkodási engedély jövőbeni benyújtását adott ország(ok) állampolgárainak vonatkozásában rendeletben korlátozza, ha azok létszáma Magyarország számára...	nemzetbiztonsági kockázatot jelenthet
honosítás	kérelmére honosítható a nem magyar állampolgár, ha honosítása...	Magyarország nemzetbiztonságát nem sérti

Forrás: a szerző szerkesztése

A nemzetbiztonság védelme érdekében kifejezés az egyik leginkább használt feltétel, nyolc alkalommal szerepel. A nemzetbiztonság érdekében fordulat is megjelenik egyszer. Szintén előfordul az, hogy nemzetbiztonsági érdek nem zárja ki, vagy nemzetbiztonsági érdekből megtagadható, vagy a nemzetbiztonságot sérti vagy veszélyezteti szókapcsolat a táblázat alapján kétszer jelenik meg.

Két helyen találjuk meg a Magyarország nemzetbiztonságát nem sérti fordulatot: következő két formában: nemzetbiztonságot sérti. Egy alkalommal az alábbi formula használt: nemzetbiztonsági érdeket sért.

A nemzetbiztonságot veszélyezteti ezen alakban háromszor, míg a Magyarország nemzetbiztonságát veszélyezteti, vagy a nem veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát szókapcsolat négy alkalommal szerepel. Egy helyen az alábbi szófordulatot találjuk: a magyarországi tartózkodása veszélyezteti a nemzetbiztonságot. Látható, az egyik legtöbb alkalommal a veszélyeztetéssel mint jogszabályi feltétellel találkozhatunk a migrációs joganyag vonatkozó részében. Érdekes és különös, hogy a nemzetbiztonsági kockázatot jelenthet kifejezés bár elfogadott szakszó, csupán egy alkalommal jelenik meg a migrációs joganyagban.

Ami a fokozatokat, jelzőket illeti, fokozatosságot mutat, hogy egyes esetekben nem elegendő a veszélyeztetést előre jelezni és valószínűsíteni, hanem ennél közelebbi és komolyabb veszélyeztető tényezőre kell információt gyűjteni: beutazási és tartózkodási tilalom harmadik országbeliek esetén (legfeljebb) tíz évre is elrendelhető nemzetbiztonsági okokból, abban az esetben, ha a külföldi magyarországi tartózkodása a nemzetbiztonságot jelentősen veszélyeztetné.

Szintén egy „erősebb” fokozatot jelent: menekültügyi eljárás gyorsított eljárásban is lefolytatható, ha a kérelmező súlyos okból veszélyt jelenthet Magyarország nemzetbiztonságára. Ennél is hangsúlyosabban szűkítette a törvényalkotó a szolgálatok mozgásterét, amikor az alábbi kifejezést emelte be az Szmvtv.-be: valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent a nemzetbiztonságra, vagy valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország nemzetbiztonságára. Értelmezhető a legszigorúbb feltételként a szolgálatok számára a nemzetbiztonságot súlyosan sérti kifejezés.

Megállapítottam, hogy a vizsgált jogszabályok alapján a nemzetbiztonság veszélyeztetésének megjelenése a migrációs joganyagban nem egységes. A fokozatok és jelzők alkalmazása nyelvileg és nemzetbiztonsági szakmai szempontokkal is indokolható. A legalább tízféle kifejezés helyett ugyanakkor célszerű lenne egy 3-5 lépcsős skála bevezetése.

Egy lehetséges fokozatrendszer a következő (a távoli, potenciális kockázatoktól a legsúlyosabb, bekövetkező sérelemig):

1. nemzetbiztonsági kockázatot vet fel,
2. veszélyezteti a nemzetbiztonságot, vagy veszélyezteti Magyarország nemzetbiztonságát,
3. súlyosan veszélyezteti a nemzetbiztonságot, vagy Magyarország nemzetbiztonságát,
4. sérti a nemzetbiztonságot, vagy sérti Magyarország nemzetbiztonsági érdekeit.

A fentiekhez könnyebben alkalmazkodnának a jogalkalmazó idegenrendészeti hatóságok, nemzetbiztonsági szolgálatok, a terrorelhárításért felelős szerv, a bíróság és az ügyfelek egyaránt.

Felhasznált irodalom

- Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Balla Zoltán: A rendészet fogalma és rendszere, a nemzetbiztonsági igazgatás. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. 17-51.
- Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Hautzinger Zoltán: A nemzetbiztonsági érdekek megjelenése a migrációban és az idegenjogban. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 265–280.
- Hautzinger Zoltán: *Szemelvények a migráció szabályozásáról*. Pécs, AddAnn, 2016.
- Menekültügyi ismeretek*. Tansegédlet, Budapest, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, 2019. augusztus. Elérhető: https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/menekultugy_ism_tansegedlet.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 09. 25.)
- Wetzel Tamás: *A bevándorlás kérdése Magyarországon*. Budapest, Publikon, 2011.
- Windt Szandra: Külföldiek rendészete, bevándorlás és menekültügy. In Korinek László (szerk.): *Értekezések a rendészetről*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 2014. 291-307.

Ajánlott irodalom

- Szép Árpád: Menekültügy a gyakorlatban. In Klenner Zoltán (szerk.): *Menekültügyi ismeretek*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 73–173.

Bandi István¹

Ion Mihai Pacepa szökése és hatása a román hírszerző szolgálatokra

*The Escape of Ion Mihai Pacepa and his Impact
on the Romanian Intelligence Services*

Az 1989-et megelőző időszak román hírszerzése második számú vezetőjének szökését napjainkig nagy érdeklődés övezi. Négy évtized távlatából a levéltári források egy friss olvasatát adják Pacepa átállásának, és ezen túl bepillantást engednek a román hírszerzés kulisszáiba is. Jelen tanulmányban Ion Mihai Pacepa könyvei nyomán kialakult mítoszt mellőzve egy ellenőrizhető forgatókönyvet állítottunk fel a nyugati táborba való átlépéséről és annak következményeiről.

Kulcsszavak: Ion Mihai Pacepa, román hírszerző szervek, Központi Hírszerzési Ügynökség

The escape of the number two leader of Romanian intelligence in the period before 1989 is still of great interest. From a four-decade perspective, archival sources provide a fresh reading of Pacepa's defection and, in addition, a glimpse into the scenes of Romanian intelligence. In the present study we ignore the myth of Ion Mihai Pacepa formed by the books, and set up a verifiable scenario of his crossing to the Western camp and its consequences

Keywords: Ion Mihai Pacepa, Romanian intelligence services, Central Intelligence Agency

1. Intézményi előzmények

A második világháború utáni román kémelhárítás és hírszerzés harca évekig tartott, míg végül, ha időszakosan is, a hatvanas évek végére a kémelhárítás háttérbe szorulásával zárult. A román pártvezetés döntése nyomán és a szovjet KGB-szakértők

¹ Tudományos főmunkatárs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár, doktorandusz, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Doktori Iskola. E-mail: istvanbandi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4301-3755

1964-es távozása után indult meg az ötvenes évek elején a szovjet minta alapján felállított hírszerző igazgatóság átalakítása. A Párt káderpolitikai döntései tették lehetővé azon tisztek eltávolítását a Securitate állományából, akik orosz származással, állampolgársággal vagy rokonsággal rendelkeztek, valamint az említett szervezet nemzeti kommunista alapokra helyezését. Ugyanekkor következett be az ötvenes évek diktatúrája állambiztonsági vezetőinek lecserélése is, amely egyértelműen korszakhatárát jelentette a Ceaușescu hatalomra jutásával fémjelzett időszaknak. Azonban Alexandru Drăghici² belügyminiszter eltávolítása nem volt hatással a hírszerzés vezetőjének, Nicolae Doicaru³ tábornok karrierjére, akit 1966-ban még altábornaggyá is előléptettek.

A hírszerzés vezetése, nevezetesen Doicaru és Ion Mihai Pacepa⁴ szisztematikusan azon dolgozott, hogy az általuk irányított szervezetnek teljes függetlenséget biztosítson. Ennek érdekében minden eszközt bevetettek, többek között a pártvonalon

² Alexandru Drăghici (1913–1993) vezérezredes. A harmincas években az illegális kommunista mozgalom tagja. 1936-ban elítélték az Ana Pauker perben. Ceaușescu és Drăghici versengése már ekkor elkezdődött. Az 1944. augusztusi kiugrás után a román főváros pártszervezetét vezette. 1952-től belügyminiszter, majd 1953 és 1957 között az állambiztonsági minisztérium vezetője és újra belügyminiszter 1957-től 1965-ig. Az 1965-ben hatalomra került Ceaușescu vizsgálatot indított a múltban elkövetett bűnök (Pătrășcanu csoport és más kommunisták ellen lefolytatott perek) miatt. 1968-ban megfosztották vezérezredesi rendfokozatától, és minden párt- és állami beosztásból is felmentették. 1972-ben vállalatigazgatóként vonult nyugdíjba.

³ Nicolae Doicaru (1922–1990) vezérezredes. Gimnazistaként 1941-ben belépett a legionárius mozgalomba, majd Besszarábiában teljesített katonai szolgálatot mint rádiótávírárs. Ezt követően a szovjet oldalon folytatja a háborút, és szakaszvezetőként szerel le 1945 tavaszán. Ekkor jelentkezett a Kommunista Pártba és került állományba a Konstancai Tartományi Rendőrséghez, a politikai rendészeti irodára. A rövid pártiskola elvégzése után A hatvanas az éppen felállított Népbiztonsági Főigazgatóság – Direcția Generală a Securității Poporului – DGSP tartományi igazgatóságának helyettes vezetője lett, századosi rendfokozatban. 1952-ben alezredes és az említett igazgatóság vezetője volt. 1952-ben tagja volt annak a bizottságnak, amelyik a Duna–Fekete-tenger-csatornánál elhárította a szabotőröket. 1955-ben kinevezték a Külügyi Hírszerzési I. számú Igazgatóság helyettes vezetőjévé. 1960-tól ezredesi rendfokozattal vezette a román hírszerzést. Ez a hiányosság az 1961-es vezérőrnagyi előléptetéssel rendeződött. A francia vonalra telepített Mihai Caraman hírszerző sikeres NATO behatolása meghozta az elismertséget Doicaru részére is. 1963-ban a Külföldi Hírszerző Főigazgatóság vezetője mellett a BM főtitkári funkcióját is elnyerte. 1966-ban altábornaggyá léptették elő. A hatvanas, hetvenes évek nagy szervezeti átalakításai Doicaru személyét nem érintették, mindvégig, azaz 18 éven keresztül a hírszerzés vezetője maradt. Utolsó előléptetése 1974-ben következett be, amikor is vezérezredesi rendfokozatot kapott, és Nicolae Ceaușescu személyi tanácsadóává vált. 1978 márciusában miniszterré nevezték ki a turisztikai minisztérium élére, ami egyben a belügyi és hírszerző pályájának végét is jelentette. Pacepa szökésével minden beosztásától és rendfokozatától megfosztották, valamint néhány hónapig előzetes letartóztatásban is tartották. Szabaddábra helyezése után nem fogadta el a vállalatigazgatói állást. 1989. december 22-én jelent meg újra a történelem színpadán, kísérletet téve arra, hogy az újonnan alakuló szakszolgálatok irányításában vezető szerepet nyerjen. Ez nem adatott meg neki, sőt 1990 februárjában egy vadászatban, tisztázatlan körülmények között halt meg.

⁴ Ion Mihai Pacepa (1928–2021) altábornagy. Egy cseh ajkú gépkocsibádogos család fiaként került a bukaresti vegyipari fakultásra, és utolsó éves egyetemistaként, a Dolgozó Ifjak Szövetsége (Uniunea Tineretului Muncitoresc – UTM) ajánlására, 1951-ben bekerült a Securitate állományába, alhadnagyként. Rövid időn belül előléptették, és osztályvezetőként teljesített szolgálatot a IV. számú Szabotázelhárító Igazgatóságon. A Duna–Fekete-tenger-csatorna légerrendszer keretében folytatott sikeres munkája eredményeként 1956-ban az I. számú Hírszerzési Igazgatóságra került, ahol a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) Kereskedelmi Képviselői Operatív Csoportjának helyettes vezetőjévé nevezték ki, ami gyakorlatilag az NSZK-ban működő rezidentúra vezetői pozícióját jelentette. 1959-ben hazarendelték, és kinevezték a központban a német területekkel (Németország, Ausztria – később kibővítik az észak-európai államokkal) foglalkozó osztály helyettes vezetőjévé. 1963-ban ezredessé, 1967-ben pedig vezérőrnaggyá léptették elő. Hírszerzői pályája töretlenül ívelt felfelé, 1972-ben a belügyminisztérium keretében működő Állambiztonsági Tanácsban (Consiliul Securității Statului – CSS) képviselte államtitkárként a hírszerzés érdekeit, ugyanekkor a Hírszerzési Igazgatóság helyettes vezetője is volt. 1974-ben újabb csillaggal jutalmazták tevékenységét,

befolyásolták a belügyi, illetve a szakszolgálati szerveket irányító és felügyelő kulcsfontosságú vezetőket. Továbbá azt is elérték a legfelsőbb vezetői köröknél, hogy a kémelhárítás tevékenységéről és annak vezetőiről negatív kép alakuljon ki, és ezáltal csökkentették az elhárítási kompetencia területét.

A kémelhárítás utolsó próbálkozása 1968-ban következett be, amikor az új ügyrend szerinti⁵ III-as kémelhárító igazgatóság konspirált (nem a megyei Securitate épületében tevékenykedtek, illetve nem hordtak egyenruhát) állományt alakított ki, annak érdekében, hogy a hazai bázisról indított külföldön végrehajtott műveleteik még hatékonyabbak legyenek. Az új intézkedések azonban nem hozták meg a várva várt eredményeket. A Securitate vezetője, Ion Stănescu 1969-ben a kémelhárítás tevékenységét bírálta az Állambiztonsági Tanácsban (Consiliul Securității Statului – CSS).⁶ Indítványozta, hogy a kémelhárítás külföldi behatolásai, vagyis a külföldön végrehajtott ügynöki tevékenység maradjon inkább a hírszerzés feladata.⁷ Ezt a feladatkört a hírszerzés végül csak 1973-ban vette el a kémelhárítástól, azonban a Neagu Cosma⁸ vezette szervezetnek még egy csapást el kellett szenvednie a hírszerzéstől. Így a III-as igazgatóság tényleges szakmai bukása a konspirált tisztekkel kapcsolatban 1974 januárjában következett be, amikor Doicaru tábornok, a hírszerzés vezetője egy vizsgálat keretében kimutatta, hogy hazai területen a kémelhárítás által felépített konspirált tevékenység csődöt mondott. Doicaru elérte, hogy Neagu Cosma tábornokot leváltásuk a kémelhárítás éléről, továbbá a kémelhárítás hatáskörét Románia területére korlátozzák.⁹ Neagu Cosma tábornok eltávolításával a III. Kémelhárítási Igazgatóság szerepe időszakosan csökkent, valamint három évre Doicaru tábornok személyében a kémelhárítás és a hírszerzés kézi vezérlésre állt át.¹⁰ A hírszerzés vezetőjének túlterhelését használta ki Pacepa és „vállalta át” a hírszerzés vezetését, úgy, hogy erre kinevezése nem volt. A hírszerzés szempontjából ez sikernek számított ugyan, de ellenőrzés nélkül ez komoly kockázatot rejtett magában.

és altábornagyként a Nicolae Pleșiță belügyi főtitkár és a belügyminiszter első helyettese után közvetlen vezető és egyben a hírszerzés vezetői pozíciójának várományosa volt.

⁵ *Securitatea 1948–1989, Monografie vol II.* [Securitate 1944–1989, Monográfia, II. kötet.] București, CNSAS, 2020. 82.

⁶ Ion Stănescu, született Szilaghi (1929–2010), politikus. 1947-ben a Román Kommunista Párt tagja. A nagyváradi Politikai Tisztképzőt, majd az „A.A. Zdanov” politikai főiskolát végezte el az ötvenes évek elején, 1963-ban jogi diplomát szerzett. Politikai karrierjét aktivistaként kezdte 1947-ben, 1965–1979 között, majd 1982-től 1989-ig a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának (RKP KB) tagja, 1968 és 1972 között miniszteri rangban az Állambiztonsági Tanács elnöke, 1972 és 1973 között pedig már belügyminiszter. 1977-től 1989-ig több minisztériumban is államtitkár, majd 1984-től 1989-ig turizmusért felelős miniszter.

⁷ A Securitate Irattárait Vizsgáló Országos Tanács Levéltára – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (a továbbiakban ACNSAS), fond Documentar, 13.331 dosszié, 466.

⁸ Neagu Cosma (1925–2007) altábornagy. 1950-ben lépett a Securitate állományába. 1952-ben hadnagy, 1955-től a kémelhárítási igazgatóságon századosi rendfokozatban teljesített szolgálatot. 1958-tól a kémelhárítási igazgatóság helyettes vezetője volt, őrnagyi rendfokozattal. 1960-tól a II. számú Kémelhárítási Igazgatóság megbízott vezetője volt. 1963-tól alezredesként, majd 1965-től ezredesként vezeti az igazgatóságot. 1968-ban vezérőrnaggyá léptették elő, és 1973-ig irányítja a kémelhárítás 2. számú igazgatóságát. 1974-től 1989-ig a bukaresti belügyi tisztképző parancsnoka. 1990-ben a SRI-ben kapott beosztást, majd 1991 áprilisában altábornagyi rendfokozattal vonult nyugállományba.

⁹ Liviu Pleșa: *Contraspionajul în prima parte a regimului Ceaușescu (anii '60-'70). Organizare, atribuții și metode de acțiune.* [A kémelhárítás a Ceaușescu-rendszer első felében (60-as, 70-es évek). Szervezés, hatáskörök, műveleti módszerek.] *Caietele CNSAS*, (2009), 4. 56.

¹⁰ Pleșa (2009) i. m. 37.

A hírszerzésnél 1977 végén indított vizsgálatok igazolták a korábbi félelmeket. A társadalmi rendszert jellemző kontraszelekció 1958-tól 1968-ig a politikai elit újrendezésének árnyékában a hírszerzésnél is jellemző volt. Ez a Doicaru–Pacepa vezetői páros előtt is megnyitotta a lehetőséget egy sajátos kapcsolati rendszer kiépítésére. 1958 és 1968 között a belügyminisztériumból 20 000 személyt távolítottak el szakmai rátermettség hiánya miatt, vagy törvénybe ütköző cselekmények miatt, vagy ideológiai alapon.¹¹ Ez a szelekció, amely sok esetben képzetlen és ideologikus személyek eltávolítását vonta maga után, mégsem eredményezte a hírszerző szolgálat elit szervezetté alakulását.¹²

Pacepa szökése előtt néhány hónappal, 1978 márciusában született meg a legfelső politikai vezetői körökben az a döntés, hogy a belügyminisztériumon belül felállítják az Állambiztonsági Államtitkárságot (Departamentul Securităţii Statului – DS).¹³ Erről az átalakításról rendelkezett az április 8-án kelt, a belügyminisztérium szervezéséről és működéséről szóló 121. számú államtanácsi rendelet.¹⁴ Ez a szervezeti forma egy korábban már létező DSS szerkezetéhez való visszatérést jelentette.¹⁵ Ez az átalakítás tehát már folyamatban volt, amikor Doicaru, a hírszerzés vezetője és Pacepa közvetlen felettese 1978 márciusában miniszteri kinevezést kapott, de nem a belügy-, hanem a turisztikai minisztérium élére.¹⁶ Ezzel a kinevezéssel megnyílt a lehetőség Pacepa előtt, hogy átvegye a hírszerzés vezetését. Azonban erre a pozícióra júliusban a BM Pártkollégium vezetéséből érkezett Alexandru Dănescu vezérőrnagy került, aki kinevezése pillanatáig az ellátási területekért felelős vezető volt.¹⁷ Ion Mihai Pacepa feltehetően számított arra, hogy az ország vezetője szemében kivívott elismertsége, valamint a befolyásos embereknek rendszeresen biztosított ajándékok majd szavatolják részére a kinevezést. Ez lett volna karrierjének megkoronázása, ezzel szemben éppen belső fegyelmi vizsgálat folyt a hírszerzési igazgatóság ellen, amelyben valószínűleg őt is felelősségre vonták volna. Ilyen körülmények között kellett meghoznia élete döntését, miszerint vagy szembenéz a vizsgálattal, vagy más lehetőséget keres. Július 28-án Ion Mihai Pacepa kiküldetés alatt megszökött a kölni Intercontinental Szállóból.

¹¹ Ionel Gal: *Raţiune şi represiune în Ministerul de Interne. 1965–1989.* [Ésszerűség és elnyomás a belügyminisztériumban. 1965–1989.] Iaşi, Editura Do-minoR, 2001. Vol. 1. 224.

¹² Liviu Taranu: *Câteva consideraţii privind schimbările din politica de personal în cadrul structurilor M.A.I la începutul anilor '60.* [Néhány szempont a belügyminisztérium szervezetének hatvanas évek eleji személyzeti politikájának változásával kapcsolatban.] *Caietele CNSAS*, (2008), 2. 47.

¹³ A román departament fogalmát a francia département ministériel (minisztériumi főosztály) mintájára használták.

¹⁴ Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România. *RSZK Hivatalos Közlöny*, 14. (1978), 29.

¹⁵ A DSS-ről részletesen lásd: Florian Banu: *Adenda et corrigenda: Când a fost înfiinţat Departamentul Securităţii Statului?* [Mikor hozták létre az Állambiztonsági Államtitkárságot?] *Magazin istoric*, (2012), 5. 47–52.

¹⁶ Florian Banu: *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948–1989).* [A SSI-től a SIE-ig. A román hírszerzés története a kommunista rendszer időszakában (1948–1989).] Bucureşti, Corint Books, 2016. 187.

¹⁷ Banu (2016) i. m. 189–197.

2. A szökés (levéltári rekonstrukciója)

Kuklinszky¹⁸ ezredes szökésével összevetve, akit a lengyel kémelhárítás, az Állambiztonsági Szolgálat (Służba Bezpieczeństwa – SB) figyelt meg: ő a British Airways menetrend szerinti járatával 1981. november 8-án reggel elhagyta Lengyelországot. Ion Mihai Pacepa altábornagy 1978. július 28-án este kísétált a kölni Intercontinental Szállóból, és eltűnt a hírszerző kollégái szeme elől. Jelentős volt ugyan Kuklinszky tevékenysége is, azonban Pacepáé, a beosztásánál fogva, nagyobb jelentőséggel bírt.

A Szekuritáté történetében az ötvenes évek végén kezdődnek meg az átállások, gyakoriságuk a hatvanas évek végére jelentősen megnövekedett. 1969-ben Ion Iacob Iacobescu százados, a párizsi rezidentúra helyettes vezetője távozott Nyugatra, és egyben leleplezte a Mihai Caraman vezette NATO-hálózatokat.¹⁹ Ugyancsak Párizsból lépett le négy hónappal később Mihai Atanasie főhadnagy. 1971-ben a londoni rezidentúráról Ion Vulpe százados családjával együtt az angol szolgálatoknál kopogtatott be. 1972-ben Constantin Dumitriăchescu alezredes az izraeli szolgálatoknál adta fel magát. 1973-ban a New Yorkba telepített főhadnagy, Constatin Răuță, a rábízott diplomáciai csomaggal együtt jelentkezett a Központi Hírszerző Ügynökségnél, a CIA-nál. 1975-ben Norvégiában, az oslói kereskedelmi kirendeltségről tűnt el Virgil Tipănuș százados. Jellemző a román hírszerzés vezetőire, a Doicaru–Pacepa kettősre, hogy ezeket az ügyeket szisztematikusan jelentéktelennek próbálták beállítani, és csak ritkán került sor halálos ítélet meghozatalára a szökevény tisztek ügyében. Végül 1978 júliusában Pacepa altábornagy is távozott, és jelentkezett a CIA-nál.

1978. július 29-én szombat reggel Kölnben az NSZK-ban működő román rezidentúra vezetője az előző estén megbeszéltek szerint jelentkezett az Intercontinental Szállóban, hogy egy közös reggeli után elkísérje a román hírszerzés helyettes vezetőjét, Ion Mihai Pacepát a frankfurti repülőtérre, a Bukarestbe tartó menetrend szerinti RO 216-os járatához. Podeanu (ez volt a műveletei fedőneve Pacepának) a megbeszéltekkel ellentétben nem jelentkezett. A július 22-én a frankfurti repülőtérre érkező Constantin Ștefan vezérőrnagy (fedőneve Viorel), aki Pacepa kísérelője és a Fokker repülőgépgyár képviselőivel folytatandó tárgyalódelegáció egyik tagja volt, az Intercontinental Szállóban várakozott 9 óra 10 perccig, amikor is a szállodai alkalmazottak segítségével bejutott a 910-es szobába, amelyben Pacepa lakott. A nap folyamán a központnak elküldött jelentésekből kiderül, hogy a szobában az ágyat használták, a televíziót bekapcsolva hagyták, a sötétítő függönyöket behúzták, az ébresztőórát pedig 7 órai ébresztésre állították, illetve lenyomták. A fürdőszobában két darab törülköző volt nedves, azonban a kádat takaró függöny teljesen száraz volt, és semmi más nyom nem utalt reggeli

¹⁸ Ryszard Kukliński (1930–2004) ezredes. A Lengyel Néphadsereg tisztje. 1971 és 1981 között a CIA-nak kémkedett aktív lengyel tisztként. 1981 novemberében családjával együtt a CIA kimenekítette Lengyelországból.

¹⁹ Mihai Caraman (1928–) vezérezredes. A negyvenes évek végén végezte el a BM politikai tiszti képzését, majd 1950-tól 1955-ig operatív beosztásban teljesített szolgálatot a határőrségnél. Az egyetemi fokozat megszerzése után 1958-ban a párizsi külkereskedelmi kirendeltségre vezényelték. Párizsi szolgálata alatt a NATO ellen folytatott hírszerző tevékenységét még a szovjet szolgálatok is elismerték. 1969-es bukása után a bukaresti központban szolgált 1979-es nyugdíjazásáig. 1990-ben újból szolgálatba állt, és az új hírszerző szolgálat (SIE) alapítója volt. 1992-ben vonult nyugállományba vezérezredesi rendfokozattal. A NATO elleni kémkedésről részletesen lásd: Florian Banu: *Mihai Caraman, un spion român în războiul rece*. [Mihai Caraman, egy román kém a hidegháborúban.] București, Corint Books, 2019.

készülődésre. Pacepa minden személyes holmija a szobában volt, kivéve egy ruha, amelyet a lányának egy nappal korábban vásárolt, és az egy nappal korábban használt öltönye is hiányzott (Pacepának szokása volt minden nap ruhát váltani).

Azonnali intézkedésként Constantin tábornok felvilágosítást kért a Német Szövetségi Rendőrség baleseti központjától, hogy kaptak-e bejelentést román állampolgárt érintő balesetről, a válasz nemleges volt. Továbbá a szállodai személyzettől megtudta, hogy Pacepa nem telefonált, reggel nem látták távozni az épületből, azonban a 910-es szoba kulcsa hiányzott. Pacepa személyes tárgyait Constantin tábornok összegyűjtötte, továbbá kinyitotta számváros akatáskáját, és megállapította, hogy fontos iratot nem tartalmazott. Kiderült, hogy Pacepa magával vitte útlevelét, megállapíthatatlan mennyiségű pénzt és az előző napi tárgyalások feljegyzéseit. A terep rendezését végző tábornok nem említette, hogy Pacepának volt egy kis jegyzőtömbje, amelybe minden operatív adatot feljegyzett. Ebbe jegyezhetette fel a Fokker céggel folytatott tárgyalás fontosabb adatait is, sőt a korábbi találkozásain elhangzott operatív értékkel bíró információkat is.

Constantin a helyszíni rendezés és tájékozódás után a hírszerzési központnak jelezte, miszerint javasolta a rezidentúra vezetőjének a román belügyminiszter értesítését (amit a rezidens délután 13 órakor meg is tett), továbbá engedélyt kért, hogy felvehesse a kapcsolatot a Wiesbadenben működő német szövetségi terrorelhárító parancsnokságon az ismerős kontaktokkal, és segítségüket kérje „Vintilă” (Pacepa vizsgálati eljárás során használt fedőneve) személyének felkutatásában. A helyszínen intézkedő Constantin tábornok elrendelte minden operatív művelet felfüggesztését.²⁰ Pacepa felkutatásának hatósugara óráról órára tágult. A nap második felében már az Intercontinental Szálló alkalmazottaitól nyert információk alapján átfésülték azokat a vendéglőket és sörözőket, amelyeket előző este a szállodai alkalmazottak javasoltak Pacepanak, sőt a város történelmi negyedének kétesebb hírű sörözőit is ellenőrizték. Az ellenőrzések mellett a nagykövetség/rezidentúra felvette a kapcsolatot a szövetségi belügyminisztériummal, és sürgős találkozót szerveztek. Baum²¹ belügyminiszter szabadságát töltötte, így este, helyi idő szerint 23:30-ra Hartkopf²² államtitkárral sikerült düsseldorfi lakására egy találkozót megszervezni. Az események helyszíni kezelését folytató Constantin tábornok jelentette, hogy sem rádió-, sem TV-adó nem adott le az ügyről információkat.

Július 29-én, éjjel fél tizenkettőkor az előzetes egyeztetés szerint a „nyomda vezetője” (a román hírszerzés hírközlési nyelvezetében ez jelölte a nagykövetet) találkozott Hartkopf belügyi államtitkárral, és a tárgyalás során nagyon részletesen, a helyzet komolysága miatt pontosan leírta „Vintilă”/Pacepa fedett szerepét, illetve az NSZK-ban való tartózkodásának célját, az eltűnése körülményeit, és végül a megnevezetről fényképet adott át a német illetékesnek. Hartkopf ígéretet tett a német Észak-Rajna Vesztfália tartomány, illetve kiemelten Köln és környékének átfésülésére. Továbbá az egész országra kiterjedő keresési művelet szervezésének megkezdésére. Már ezen a találkozón is elhangzott a német fél részéről, hogy kicsi

²⁰ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 213–216.

²¹ Gerhardt R. Baum 1978 és 1982 között az FDP színeiben NSZK szövetségi belügyminiszter.

²² Dr. Günther Hartkopf 1969 és 1983 között az NSZK belügyminisztériumában politikai államtitkár.

a valószínűsége egy esetleges terrorcselekménynek, ugyanis tapasztalatuk szerint abban az esetben már kaptak volna valamilyen jelzést vagy üzenetet a hatóságok.²³ A magas szintű egyeztetések naponta többször is megismétlődtek. A nyugatnémet rendőrség augusztus 1-ig emberrablásként kezelte az ügyet, vagy legalábbis a román tiszteknek így nyilatkoztak.²⁴

A július 31-i államtitkári egyeztetésen Hartkopf jelezte, hogy a keresés országossá tételével fennáll annak a kockázata, hogy rövid időn belül a sajtó tudomására juthat az ügy. Ennek kapcsán a két fél megállapodott, hogy az érintett rendőri szervek a sajtó érdeklődésére azt válaszolják majd, hogy „egy ilyen ügy megtörténte nem igazolható, azonban a rendőrség vizsgálódni fog”.²⁵

Az első sajtóérdeklődés a román nagykövetségen az eltűnés ügyében július 30-án 18 órakor történt meg; az első sajtómegjelenés az *Express* újság utolsó oldalán bukkant fel, és arról szólt, hogy egy nagyon magas rangú román diplomata három nappal korábban Kölnben eltűnt. Az újság valószínűtlennek tartotta, hogy az érintett személy megszökött volna, ugyanis Ceaușescu hűséges támogatójaként tartották számon. A román nagykövetség hivatásosai ekkor még arra gondoltak, hogy a sajtóban történt diszkrét tájékoztatás a német rendőrség tudtával történt azzal a céllal, hogy információt kapjanak a lakosságtól az eltűnéssel kapcsolatban.²⁶ Közben a rendőrségi nyomozás kiderítette, hogy Pacepa 28-án este, a hotel alkalmazottainak információi alapján, a négy javasolt söröző közül a „Brauhaus Sion”-ban volt, ahol találtak egy szemtanút, aki beszámolt arról, hogy Pacepa egy fiatalemberrel kettő és fél órát beszélgetett. Hartkopf államtitkár ekkor még arra kérte a román felet, hogy ezeket az értesüléseket ne vegyék perdöntőnek. Ugyanezen a napon értesítették a szabadságon lévő Helmut Schmidt²⁷ kancellárt és Hans Dietrich Genscher²⁸ külügyminisztert is az ügyről, akik felhatalmazást adtak az ügy felderítésére.²⁹

Augusztus elsején, kedden reggel az események felgyorsultak. Bochmann³⁰ NSZK belügyi államtitkár a szokásos találkozáson jelezte, hogy a német hatóságok a sajtóban megjelentek után már nem tagadhatják le az esetet. Ugyanakkor ígéretet tett a román félnek arra, hogy a kancellária és a külügyminisztérium a sajtót a kölni rendőrséghez irányítja, ahol majd a nyomozás érdekeire való tekintettel szűkszavúak lesznek.³¹ A sajtó érdeklődését és nyomozását már nem lehetett kordában tartani. Míg a „Németország hangja” román nyelvű hírműsor és a Szabad Európa Rádió román adása Pacepa eltűnéséről számolt be, addig a BBC román nyelvű műsorában nem tartották valószínűnek az elbrálást. Az „Amerika Hangja” adóállomás román nyelven közölte, hogy a kölni rendőrség egy 50 éves magas beosztású román hivatalnokot keres.³²

²³ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 221–224.

²⁴ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 226–227.

²⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 228–230.

²⁶ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 233–234.

²⁷ Helmut Schmidt (1918–2015) 1974 és 1982 között a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja.

²⁸ Hans-Dietrich Genscher (1927–2016) az NSZK külügyminisztere volt rövid megszakítással 1974-től 1992-ig.

²⁹ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 228–230.

³⁰ Hans-Peter Bochmann NSZK belügyi államtitkár.

³¹ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 237.

³² ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 14–15.

Augusztus másodikán a *Welt*, az *Express* és a *Kölner Stadter Anzieger* már névvel tudósítottak Paceparól. Közben az NSZK belügyminisztériuma elfogadta a román beutazó szakbizottság listáját és a megtárgyalandó napirendeket is.³³ A német hivatalos szervek nyilvánosan elhatárolódtak a sajtóban felvetett hírektől, miszerint Pacepa a CIA-nál jelentkezett volna.

Augusztus 3-án a *Kölnische Rundschau*ban arról tájékoztatták az olvasókat, hogy az elveszett magas rangú tisztviselő valójában már a CIA védelmét élvezi. A megszólaltatott NSZK kormányzóvivő határozottan kijelentette, hogy egyetlen szövetségi kormány szerv sem érintett az ügyben, a keresés pedig a rendőrség hatáskörébe tartozik. Az újság felhívta a figyelmet arra, hogy Pacepa a „Sion” sörözőbe ment, és nem hivatalos nyugatnémet titkosszolgálati források szerint Frankfurt am Main – Westendbe vitték volna a Friedrich utcába, átellenben az amerikai konzulátus épületével, ahol a CIA különleges egységének a székhelye volt található.³⁴ Ez a nap fordulópontot jelentett az eset kezelésében, ugyanis már minden médiaorgánus nyíltan beszélt Pacepa szökéséről. Továbbá a hírek pillangóhatását bizonyítja, hogy a világ különböző országaiban a diplomáciai fedésben működő román rezidentúrák sorra küldték sajtófigyelőik keretében a világon végigfutó hírt, miszerint Ceaușescu bizalmi embere, Pacepa megszökött. Augusztus harmadikán már a londoni *The Daily Telegraph* cikkezett Pacepa eltűnéséről, hangsúlyozva, hogy a nevezett magas rangú hivatalnok, aki Ceaușescu képviselőként tárgyalt Nyugat-Németországban egy repülőgéplícenc-vásárlás ügyében, azonos azzal a személlyel, aki Londonban is megfordult mint tárgyalópartner.³⁵

A külföldön tevékenykedő román rezidentúrák sorra jelentették a Pacepa eltűnésével kapcsolatos híreket, fejleményeket, sőt a tábornoknak a szökését megelőző tevékenységéről is küldtek jelentéseket a központnak. Így a budapesti rezidentúra jelentésében Pacepa utolsó, július 23-i látogatásával kapcsolatban kiemelték, hogy szokásával ellentétben a kutató tisztekkel elemző megbeszélést tartott, és részletes leírást kért az általuk tartott hálózatokról. Vasárnap volt, így csak két „G”³⁶ tisztet talált bent, őket pedig a „lektor”, azaz a rezidens jelenlétében kérdezte ki, és az elhangzottakat, az ügynökök fedő-, illetve valós nevét és munkahelyét is rögzítette egy kis füzetbe.³⁷ A belga vonalról befutott információk szerint a *La libre Belgique*-ben Pacepa szökését tényként jelentették be, és a hír forrásaként a nyugat-német biztonsági szerveket jelölték meg.

A német sajtó *augusztus 4-én* azt feszegette, hogy a német szövetségi hatóságok már nem vállalnak felelősséget az elrablása ügyében, ugyanis felmerült a gyanúja annak, hogy a román tábornok átállt a nyugatiak oldalára. Ebben a tekintetben fontos információkat osztott meg olvasóival a *France Soire* napilap, amelyek azt hangsúlyozták, hogy Pacepát utoljára egy frankfurti, a CIA által használt épületbe látták bemenni.³⁸

³³ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 244.

³⁴ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 249–250.

³⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 18.

³⁶ A G tisztek, a Hírszerző Főigazgatóság (Direcția Generală de Informații Externe – DGIE) egy olyan részlegén szolgáltak, amely a külföldi hírszerző és elhárító szervekbe való beépüléssel foglalkozott, mindezt a külföldön működő román képviselők védelmében, továbbá a román „reakciós” emigráció elhárítása céljából.

³⁷ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 20.

³⁸ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 24.

Constantinescu tábornok előkészítette a bizottság programjait, és biztosította a zökkenőmentes érkezést. Augusztus 5-től a központból a helyszínre küldött Iulian Vlad³⁹ tábornok vezette bizottság intenzív feldolgozó és rendező munkába kezdett. Iulian Vlad – konspirált nevén Ion Olteanu – Bukarestbe, a központnak küldött jelentései szerint már nemcsak a szökés részleteinek feltárásával, hanem a rezidentúrán szolgálatot teljesítőik helyzetének felméréseivel, továbbá a hosszabb távú következményekkel is foglalkozott. Vlad tábornok szerint a nyugatnémet sajtó már a kezdetektől cinkostárs volt az ügyben, ezt bizonyította a *Bild am Sonntag* augusztus 6-i számában megjelent információ is. A címlapon megjelentetett Pacepa-fénykép pontosan az volt, amelyet korábban a román nagykövetség munkatársai adtak át a kölni rendőrség képviselőjének. A kép mellett a szökés részletes leírása is olvasható volt. A szövegelemzés alapján a német szakszolgálatok közreműködése is kimutatható. Karl-Ulrich Kulo⁴⁰ *Ceaușescu minisztere nyilatkozik a CIA-nek* című írása szerint Pacepa, a Ceaușescuhoz közel álló és a biztonsági kérdésekért felelős miniszterhelyettes, már Amerikában, a CIA egy erősen árnyékolt kihallgató szobájában tesz jelentést. A cikk a szökekről is részleteket közölt, határozottan állítva, hogy a román tábornok a „Sion” sörözőben találkozott a nyugatnémet kémelhárítás néhány emberével, akik ezután az Amerikai Egyesült Államok bonni nagykövetségére kísérték, ahol az amerikai hírszerzés tisztjei vették át.

Pacepa altábornagy szökése számos államnak okozhatott fejtörést. Az oroszok tisztában voltak azzal, hogy az említett hírszerző számos Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa – KGST katonai objektumról és katonai tervről tudott. Az utolsó arab–izraeli (jom kippuri) háború előtt Pacepa figyelmeztette Golda Meirát a közelgő eseményekről. A bonni szövetségi kormánynak is volt félnivalója, ugyanis a román hírszerzés második embere rendszeresen folytatott velük titkos tárgyalásokat, illetve tudomása volt államközi titkos tárgyalásokról, mint például a Willy Brandt,⁴¹ Egon Bahr⁴² és a román állami és belügyi vezetők között lezajlott, emberkereskedelemtől és fegyvervásárlásról szóló tárgyalásokról.⁴³ A sajtóban az is megjelent, hogy

³⁹ Iulian Vlad (1931–2017) vezérezredes. 1946-ban lépett be az Román Kommunista Pártba, majd ifjúsági aktivistaként tevékenykedett 1947-től 1951-ig. A tisztiiskola elvégzése után került a belügyminisztérium Politikai Főigazgatóságára. Karrierjét a belügyminisztérium személyzeti igazgatóságán kezdte, és 1967-ben az említett igazgatóságnak a helyettes vezetője lett. 1967-től 1974-ig az Oktatási Igazgatóság vezetője. Ezt követően kinevezték a băneasai aktív tisztí főiskola parancsnokává (1974–1977). 1977-től tíz évig államtitkár a belügyminisztériumban, „a kémstruktúrák koordinálásával kapcsolatos sajátos feladatokat” látta el. 1987. október 5-én nevezték ki a Securitate (Departamentul Securității Statului – DSS) vezetőjének, államminiszteri rangban, amely tisztséget letartóztatásáig, 1989. december 31-ig töltötte be.

⁴⁰ Karl Ulrich Kuhlo (1947–) újságíró. Jogi tanulmányait megszakította, és 1971-től 1976-ig a *Kölnische Rundschau* riportereként dolgozott, majd a *Bild am Sonntag* vezető riportere lett. 1984 és 1986 között főszerkesztőként a Springer megbízásából a SAT1 csatorna felállításán dolgozott. 1991-ben részt vett az N-TV hírcsatorna megalapításában, majd 1998-ig egyik vezetője és 1999-től felügyelőbizottságának is tagja. 1999-től a Friedrich Naumann Szabadságért Alapítvány kuratóriumának tagja.

⁴¹ Willy Brandt (1913–1992) politikus. 1964 és 1987 között az NSZK Szociáldemokrata Pártjának elnöke. 1966–1969 között külügyminiszter, 1969 és 1974 között pedig kancellár. Nobel-díjat kapott 1971-ben a Szovjetunió és a keleti blokk országaival kezdeményezett politikai rendezésért.

⁴² Egon Bahr (1922–2015) politikus, újságíró. Willy Brandt közeli munkatársa volt. 1969-től 1972-ig a kancellári hivatal főtitkára. 1974-től 1976-ig a gazdasági együttműködés minisztere Helmut Schmidt kormányában.

⁴³ Florica Dobre – Florian Banu – Luminița Banu – Laura Stancu: *Acțiunea „Recuperarea”. Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962–1989)*. [„Visszaszerzés” művelet. a Securitate és a romániai németek kivándorlása (1962–1989).] București, Editura Enciclopedică, 2011.

a Központi Hírszerzési Ügynökség (CIA – Central Intelligence Agency) egyik névtelen munkatársa szerint az orosz ENSZ diplomata, Sevcsenko⁴⁴ aprópénznek számított Pacepa személye mellett. A nyugatnémet szakszervek pedig orrukát lógatták, ugyanis előbb náluk volt a „trófea”, azonban a NATO-tagságból fakadó megállapodás szerint kénytelenek voltak átadni a „csomagot” a CIA-nak. A francia polgári elhárító szolgálat, a Területellenőrzési Igazgatóság (Direction de la Surveillance du Territoire – DST) tisztjei keserű szájjal vették tudomásul, hogy ugyan ők készítették elő Pacepát, mégis az amerikaiak aratták le a babérokat.⁴⁵

Lulian Vlad augusztus 6-i jelentésében már határozott véleményt fogalmazott meg arról, hogy a német szövetségi szakszolgálatok kezdetektől fogva együttműködtek az amerikai szervekkel, továbbá arról, hogy a sajtót a szakszolgálatok csak szemfényvesztésre használták. Vlad tábornok vizsgálata nyomán derült fény arra, hogy Pacepa nemcsak Bécsben porszívóta fel az információkat, hanem Kölnben is, ahol a rejtjelező szobát is meglátogatta szökése előtt, szokatlan részletességgel érdeklődve a kódoló gép működése felől, illetve feljegyezte kis noteszába a gép azonosítóját is. Vlad kérte a központ jóváhagyását, hogy egyes munkatársak azonnal hazatérhessenek, és hazautazásuk inkább repülőgéppel történjen. Augusztus 6-án a kölni rendőrség vezetősége tájékoztatta a román nagykövetséget arról, hogy a *Bild am Sonntag*ban megjelent fényképes cikk Paceparól már átlépte azt a határt, amely korábban a román nagykövet és a rendőrség vezetése között született az ügy diszkrét kezelésével kapcsolatban. A kialakult helyzetből kifolyólag a német fél kénytelen volt feloldani a diszkrét ügykezelést.

A Kölnbe delegált Vlad tábornok tovább folytatta a tárgyalásokat a német szövetségi belügyminisztérium vezetésével és a kölni rendőrség nyomozást irányító parancsnokaival. Bizonyítékokat keresett a történésekre, éppen ezért a hivatalos tárgyalásokat rendkívül elhúzva arra törekedett, hogy a német fél képviseletében megjelentek közül csak egy személy maradjon a tárgyalóasztal mellett. Így már bizalmasabb légkört tudott teremteni, és minden esetben az egyedül maradt hivatalnok magánvéleményére volt kíváncsi. Így történt ez a kölni rendőrségnek a Pacepa-ügy felgöngyölítésével megbízott felügyelője esetében is, aki szerint „Vintilă” átvált az amerikaiakhoz. A nyomozó szerint a sajtóban megjelenteknek van valamennyi igazságtartalma, ugyanis az amerikaiak a sajtón keresztül szoktak üzenni, így adtak választ mind a román, mind pedig a német fél által feltett kérdésekre. Továbbá azt is hangsúlyozta, hogy a német hivatalos szerveknek nem állt módjukban a sajtót rábírní arra, hogy kiadják titkos informátoraikat. Szerinte az amerikaiak a végső választ

⁴⁴ Arkagyij Nyikolajevics Sevcsenko (1930–1998) szovjet diplomata. Tanulmányait 1954-ben a moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében fejezte be. Külképviseleti pályáját 1956-ban kezdte. 1958-ban a Szovjetunió az ENSZ-be delegálta. Kisebb-nagyobb megszakításokkal az ENSZ-ben dolgozott. 1973-tól az ENSZ főtítkárhelyettese lett. 1978-as Egyesült Államokba történő távozása előtt 32 hónapon keresztül kémkedett a CIA-nak. Erről lásd: Robert D. Mcfadden: *A soviet defector says he was a spy for U.S. for years.*

⁴⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 173–176. A bécsi rezidentúra augusztus 10-i jelentésében pedig az szerepelt, hogy a franciák már 20 éve foglalkoztak Pacepa személyével. ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 55.

egy-két héten belül a sajtón keresztül, vagy a *New York Times*, vagy a *Paris Match* hasábjain közlik majd, vagy akár hivatalos úton. Végül azt is megemlítette, hogy ha a KGB állna az egész mögött, akkor semmit sem lehetett volna megtudni az esetről.⁴⁶

Augusztus 9-én, Pacepa szökése/eltűnése után egy hosszabb szabadságról tért vissza Siegfried Fröhlich,⁴⁷ a rendőri szervek és a titkosszolgálatok működését felügyelő államtitkár, akivel Vlad tábornoknak hivatalos tárgyalás keretében lehetősége volt nyíltan és részletekbe menően egyeztetni. A román fél szerint a német illetékesek elismerték, hogy a belügyi vezetés megpróbált nyomást gyakorolni az ügyben, de kézzelfogható eredmény nem született. Vlad hangsúlyozta, hogy azzal a céllal érkezett az NSZK-ba, hogy Pacepa feltalálási helyét azonosítsa, és személyét átvegye a német hatóságoktól. Tárgyalási stratégiájának következő lépése, hogy állásfoglalásra bírja az államtitkárt, azzal kapcsolatban, hogy milyen információs források álltak a megjelent sajtóhírek hátterében.

Vlad a központ által meghatározott álláspontot képviselte, miszerint Pacepa súlyosan megsértette a román törvényeket, ugyanis komoly összegeket tulajdonított el, így egy közbűntényes eset megoldásához kérte Fröhlich államtitkárt, hogy járjon közbe a CIA-nél (sic!) az ügy megoldása érdekében.⁴⁸ A célozgató román magatartásra a német fél kikérte magának, hogy a német szakszolgálatoknak és a rendőrségnek bármi köze lett volna a történetekhez. Fröhlich határozottan kijelentette, hogy az alárendeltségében működő szervek egyike sem érintett az ügyben. A közbűntény-, illetve az elrablásváltozat mellett az árulást tartja legvalószínűbbnek. Abban még biztosabb volt az államtitkár, hogy egy kapitalista, nevezetesen a CIA áll Pacepa NSZK-ból való kijuttatása mögött, ugyanis a nyári szabadságolások idején a legkönnyebb megvalósítani az említett műveletet. Fröhlichet meglepte a cselekmény közbűntényes verziója, azonban az igazi meglepetés a román felet érte, amikor az államtitkár egy hatásszünet után nyíltan megkérdezte Vlad tábornokot: „Államtitkár úr, mit szólna ahhoz, hogy ha néhány napon belül arról tájékoztatnám Önt, hogy »Vintilă« árulást követett el, és egy idegen kémszervezet szolgálatába állt?»⁴⁹

Vlad további találkozókat szervezett az NSZK belügyminisztériuma és a kölni rendőrség vezetőivel, illetve a nyomozást vezető nyomozókkal. *Augusztus 10-én* a sajtóból (*Kölner Stadt Anzeiger*, *General Anzeiger*) származó hírekre a bukaresti központ utasításainak megfelelően a helyszínre küldött Vlad tábornoknak kitérő válaszokat, elterelő, illetve bevetett adatokat kellett feltálnia. Így cáfolnia kellett, hogy Pacepa a Securitate magas rangú vezetője lett volna, és altábornagyi rendfokozattal bírt volna. A hivatalos válasz szerint a szökevény korábban gazdasági ügyekkel kapcsolatban dolgozott a belügyminisztériumban, és mivel államtitkári beosztása volt, ezért tartalékos

⁴⁶ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 188–190.

⁴⁷ Siegfried Fröhlich (1920–2012). Köztisztviselői karrierjét 1952-ben kezdte a bonni szövetségi belügyminisztériumban. Itt a jogi végzettségű Fröhlich előbb az alkotmányjogi, majd később a nemzetbiztonsági, továbbá a határrendészeti jog területén dolgozott. Több évig tanácsadója volt Hermann Höcherl szövetségi belügyminiszternek. 1964-től az állambiztonsági, majd 1968-tól a közbiztonsági osztályvezetői pozíciót töltötte be. 1974-től 1985-ig, nyugdíjazásáig viselte az államtitkári tisztelet.

⁴⁸ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 191–193.

⁴⁹ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 191–193.

rendfokozattal is rendelkezett.⁵⁰ A nyugatnémet–román belügyi tárgyalások során a német fél is érdeklődni kezdett, hogy Pacepa kivel folytatott tárgyalásokat, és főleg azt feszegette, hogy kik voltak német oldalról a közvetítők. Így dobta fel a német fél Rolf Spitra nevét, aki a Securitatéval együttműködő kereskedő volt.⁵¹

Személyéről a Szövetségi Hírszerző Szolgálat (BND – Bundesnachrichtendienst) negatív képet festett, azt sugallva Vlad tábornoknak, hogy a német oldal jól ismeri Spitrát, és megbízhatatlannak tartja.⁵² Ez különösen kényelmetlen helyzetet jelentett a román hírszerzési és belügyi vezetés számára, ugyanis a nevezettel miniszteri szinten rendszeresen történtek egyeztetések, és számos magas beosztású belügyi vezetővel és főtiszttel is kapcsolatban állt, mint az NSZK-beli román érdekek képviselője.⁵³ A Fokker repülőgépgyárral (Vereinigte Flugtechnische Werke – VFW-Fokker) folytatott tárgyalásokban⁵⁴ is fontos szerepben próbált feltűnni, azonban a valódi

⁵⁰ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 200.

⁵¹ Rolf Spitra baráti viszonya Pacepával még ez utóbbi rezidensi tevékenységének idejére esik (1956–1959). Ekkor alakult ki köztük olyan együttműködés, amely azután a hetvenes évekre megkerülhetetlen közvetítői szereppé alakult át Spitra esetében. Számos külkeres fedésben dolgozó tisztet személyesen ismert, igazgatókat és tábornokokat, akik a hivatalos román kereskedelmi érdekeltségek mellett (Dacia személygépkocsik és ARO terepjáró-értékesítés) személyes kérésekkel is megkeresték (lásd: ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 43. 13–19.) A párt és belügyi vezetés megvesztegetéséhez rutinszerűen folytatott feketekereskedelem komoly hírszerzőszakmai hibának minősült. A helyzet akkor vált nyilvánvalóvá, amikor Vlad tábornokkal közölte a német tárgyaló delegáció, hogy Spitránál házkutatást tartottak, és számos bizonyítékot foglaltak le.

⁵² ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 194–197.

⁵³ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 8–9. 1978. augusztus 9-ére vonatkozóan titkos lehallgatási jegyzőkönyv tanúskodik arról, hogy Constantin Stanciu külkereskedelminiszter-helyettes megbeszélést folytatott.

⁵⁴ Ceaușescu, mint sok más iparágban, a légiiparban is önállóságra törekedett. Már 1967-ben próbálkozott megszerezni a MIG 21-es licencét, hogy gyártósorra kerüljön Romániában. A Szovjetuniótól való elzárkózás után Nyugat felé fordult, és a francia „Mercure”, a nyugat-német és holland „Fokker VFW-614” és az angol „BAC 1-11” személyszállító repülőgép, továbbá a francia SA 316 „Aluette” és a SA 330 „Puma” helikopterek licencinek megszerzéséért folytat tárgyalásokat. A Pacepa-Spitra páros lobbitevékenysége erőteljesen a Fokker-gép megszerzésére irányult. Ennek érdekében Nicolae Ceaușescu előbb a francia Marcell Dassaulttal tárgyalt, azonban a „Mercure”-modell nem volt életképes, és 1975-re már meg is szüntették a gyártását. A diktátor érdeklődése közben a brémai „Vereinigte Flugtechnische Werke” irányába is nyitott volt. Ceaușescu 1973. június 23–26. között hivatalos látogatáson volt az NSZK-ban, és ez idő alatt ellátogatott az említett brémai céghez is. 1976-ban a tárgyalások előrehaladtak, és Ion Pășan külkereskedelmi miniszter már 1976. július 8-i előterjesztésében javasolta a 100 VFW-614 gép legyártását Romániában. (Lásd: ANIC – Román Nemzeti Levéltár, Arhiva Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. nr. 288 15 X 1976- in Petre Opreș: *Planuri privind fabricarea unor avioane de pasageri in România (1971–1989)*. [Tervek utasszállító repülőgépek gyártására Romániában 1971 és 1989 között.] A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága 1977. február és decembere között megtartott ülésein a Fokker-ügyben olyan döntéseket hoztak, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy a legfelső pártvezetés döntött a 614-es modell gyártása mellett. Lásd: ANIC Fond C.C. al P.C.R. secția economică nr. inventar 28 Hotărâri ale C.C. al P.C.R. însoțite de adrese ale Consiliului de Miniștri către Nicolae Ceaușescu, note, rapoarte ale diverselor ministere economice privind: contractarea licenței pentru instalația de fabricare a ciclohexanonei; fabricarea avionului Trislander, precum și a lui Fokker 614. [A Román Kommunista Párt Központi Bizottsága – RKP PB – gazdasági osztályának 28-as leltári szám alatti RKP PB határozatai, mellékelten a Minisztertanács Nicolae Ceaușescunak megküldött előterjesztéseivel, feljegyzések, beszámolók különböző gazdasági minisztériumoktól, ciclohexanol előállításához szükséges licenc, továbbá a Trislander és Fokker 614 gyártásához szükséges tanúsítványok megszerzésének ügyében.] 22. lap. A Fokker 614-es licenc alapján történő gyártását biztosító nyugatnémet–román vegyesvállalat felállítása Bukarestben 1977. július 2-ával meg is történt. Mindezek fényében kétségek merülnek fel Pacepa 1978. júliusi kiküldetésével kapcsolatban, amikor is a Fokker-licenc megszerzésének címén érkezett Kölnbe. Nagyon fontos adalék, hogy Nicolae Ceaușescu már 1978 nyarán döntést hozott arról, hogy a BAC 1-11 brit személyszállító repülőgép mellett teszi le a voksát, ugyanis a Ceaușescu házaspár 1978. június 13–16. között Nagy-Britanniában volt látogatásban, 15-én pedig a British Aerospace székhelyén tett látogatást, ahol a cég elnökével aláírásra került az együttműködési megállapodás, amely szerint a jövőben Románia a BAC 1-11

szándéka a közvetítői díj megszerzése volt. Korábban is megtörtént, hogy Spitra közvetítői díjként 1 000 000 DM összeget kapott, sőt a Stumm cégnek román kőolajipari termékek eladását segítette mindaddig, amíg az említett cég csődöt nem jelentett, és Románia 300 000 \$ hiányt könyvelhetett el. Mindezekről az ügyletekről az NSZK illetékes szervei tudomással bírtak, legalábbis ezt állapította meg tárgyalásai során Vlad tábornok.

A vizsgálat során felmerült az a kérdés, hogy a Fokker-ügyben miért volt szüksége egy ilyen közvetítőre, tudván, hogy közvetítői díjként repülőgépenként 150 000 DM összeget kért (volna). A vizsgálat azt is feltárta, hogy Spitra ismerte a rezidentúra minden tagját, sőt tevékenységük természetét is. Mindig pontosan tudta, hogy Pacepa mikor és honnan érkezik, illetve hová megy tovább. Spitra a szökés napja előtti brémai tárgyaláson is jelen volt, sőt a tárgyalás során néha együtt is távoztak és hosszú percekig beszélgettek még a folyosón.⁵⁵ További tárgyalásai során Vlad tábornok bizonyosságot nyert arról, hogy Spitra a brémai cég vezetése számára is kellemetlen volt, és csak Pacepára való tekintettel fogadták el közvetítői szerepben.

Spitra számos román külkereskedelmi ügyletben töltött be közvetítői szerepet, és ez nemcsak abból adódott, hogy a román hírszerzés második emberével ápolt jó kapcsolatot, hanem abból is, hogy a román hírszerzés rendkívüli módon átszötte, és ezáltal irányította is a külkereskedelmet. 1975-ben a *Spiegel*-ben megjelent cikk nyilvánosságra hozta Spitra szerepét a Stumm cégcsoport bukásában. A román olajszállításokban érdekelt Stumm cég vezetése előtt Spitra úgy tűnt fel, mint egy a szocialista államokkal kereskedelmi ügyletekben közvetítő, elismert szakember. Stumm az olajszállítási jutalékainak 50%-át német számlákra utaltatta, másik felét pedig Svájci számlákon helyezte el. Annak érdekében, hogy a külföldre átutalt Spitra milliók ne kerüljenek ki a csoport könyveiből, Walter Maier ügyvezető igazgató a Vaduzban bejegyzett Liechtenstein Internaft Establishment cégen keresztül továbbította a pénzt Svájcba. A Keleti Blokkal olajkereskedelmet folytató Stumm cég vezetése az világpiaci olajárak követhetetlen ingadozásába bonyolódott bele, és ennek következtében komoly pénzügyi hiányokat idézett elő. Ezen hiányok eltussolásában akarták igénybe venni Spitrát és a mögötte álló román „külkereskedőket”, azonban a várt pénzügyi fedezet elmaradt. Hűtlen kezelés és csalás vádjával őrizetbe vették a cég négy vezetőjét.⁵⁶ Ilyen előzményekkel nem valószínű, hogy Spitrának köze lett volna Pacepa szökéséhez, ugyanis ezzel elesett volna egy állandó bevételi forrásától. Azonban az nem zárható ki, hogy a sötét ügyletekben nyakig benne lévő kereskedő nemcsak a keleti blokk szolgálatait, hanem a nyugati világ kémszerveit is kiszorgálta.

(525-ös sorozat) licence alapján épít Romániában személyszállító repülőgépeket. (Részleteket lásd: *Nicolae Ceaușescu în Marea Britanie, 1978. Documentele vizitei (1/6)*. [Nicolae Ceaușescu az Egyesült Királyságban. A Látogatás dokumentumai.] A BAC 1-11 525-ből 9 darab került összeszerelésre Bukarestben, és később ROMBAC néven kerültek légi forgalmi használatba. Pacepa a *Vörös Horizontok*ban és később 2009-ben a vele készült interjúban ezekről a részletekről megfeledezett. (Lucia Hossu Longin: *Față în față cu generalul Ion Mihai Pacepa*. [Szemtől szemben Ion Mihai Pacepa tábornokkal.] București, Editura Humanitas, 2009. 102–103., 122.) Fontos adalék, hogy 1977 decemberében a Fokker VFW-614-es gyártását végleg törölte a cég.

⁵⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 194–197.

⁵⁶ *50 000 für Herrn X. Wichtige Hintergründe der Pleite des Stumm-Konzerns sind der Staatsanwaltschaft noch immer verborgen. In Kürze soll Anklage gegen vier Top-Manager erhoben werden.* [50 000 Hern X-re. A Stumm-csoport csődjének fontos háttere még mindig rejte van az ügyész előtt. Négy felsővezetővel szembeni díjakat hamarosan behajtják.] Spiegel, 1975. 05. 05.

Pacepa többször kapott arról jelzést, hogy Spitra egy „életművész” és komoly kockázatot jelent, azonban az altábornagy ezeket figyelmen kívül hagyta. Vlad Kölnből küldött jelzésére a központ elrendelte, hogy zárolják a Spitra román Külkereskedelmi Bankban lévő számláján elhelyezett 1 000 000 német márkát.⁵⁷

Augusztus 10-én a kölni rendőrség postai úton, csomagban kapta meg Pacepa úti okmányát és egy német nyelven írott levelet. A levél szövege a következő volt: „Az üres borítékot és az útlevelet 14 nappal korábban találtam a Rajna partján a Weberschiffs kioszk mellett egy bokorban. A »Bild Zeitung«-ban megjelent román miniszterről szóló cikk után úgy véltem, hogy jó lesz elküldenem ezeket a dolgokat a rendőrségnek. Szakmai okokból nem adhatom meg a nevemet.” Az NSZK belügyi vezetése a levélről készült másolatot és az útlevelet átadta a román képviselőnek, amelyek végül a Securitatéhez kerültek. Már első megállapításra is számos gyanús körülmény merült fel mind a levéllel, mind pedig annak feladójával kapcsolatban. A levélben az útiokmány megtalálásának időpontja a rendőrségi átvétel előtt 14 nappal szerepelt, ami azt jelentené, hogy a véletlen iratfelfedezés korábban történt, mint maga a szökés. A becsületes megtalálónak nem kellett volna rejtőzködni, illetve 12 napig őriznie az okmányt. A nyugatnémet hatóságok kriminalisztikai elemzésének köszönhetően a román fél első kézből értesült arról, hogy az útlevelel semmilyen ujjlenyomat nem maradt, sőt bizonyossá vált, hogy a feladás előtt tisztításnak vetették alá. Az okirat megtalálásának helye nagyon közel esett a román nagykövetséghez. A grafológiai vizsgálat kimutatta, hogy a levél írója egy idősebb személy és nem német anyanyelvű, sőt arra utaló nyomokat is találtak, miszerint a levél írója valószínűleg angolszász származású volt.⁵⁸

Vladnak, a vizsgálatok mellett, ügynöki segítséggel néhány nyugatnémet sajtóorgánumban sikerült elhintenie, hogy Pacepa valójában egy bűnöző alkat, aki a román állam pénzéből jelentősebb összeget tulajdonított el, és kenőpénzeket vett át nyugati cégektől, visszaélve magas állami beosztásával. Ilyen tálalásban részesült Kurt Seinitz, a *Neue Kronen Zeitung* újságírója is.

Augusztus 14-re a rezidentúra vizsgálata is lezárult. A kölni állomáshelyen szolgálatot teljesítő tisztek kihallgatása során olyan érzékeny részletek tárultak fel, hogy Vlad tábornok arra kérte a Központot, hogy hazatérése után személyesen tudjon jelentést tenni. Utolsó találkozása Fröchlich államtitkárral augusztus 14-én történt, és egy meghívással zárult azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a román fél szeretne volna folytatni a korábbi jó együttműködést, kiemelten a terrorelhárítás területén.

A Securitatének a Szabad Európa Rádió (SZER) körökben beépített ügynöke arról jelentett, hogy a SZER román szekciójának munkatársai részleteket tudnak (?) arról, hogy Pacepa kivonása a CIA NCS⁵⁹ különleges akciója volt, amiért a CIA Európai Igazgatóságának munkatársai sértve érzik magukat.⁶⁰

A román rezidentúrák folyamatosan jelentettek az illetőségükbe tartozó államok sajtójában megjelentekről. Napról napra több bizonyíték gyűlt össze arról,

⁵⁷ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 4.

⁵⁸ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 204–206.

⁵⁹ CIA NCS – Central Intelligence Agency’s National Clandestine – Service Központi Hírszerző Ügynökség Fedett Műveletek Szolgálat.

⁶⁰ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 46. 57.

hogy a sajtó rendszeresen megkapta azokat az információkat, amelyeket a román küldöttség átadott a nyugatnémet belügyi szerveknek (Pacepa fotója, munkatársai), illetve a CIA-tól (hogyan szállította a CIA Pacepát Nyugat-Németországból Amerikába, hogyan találkozott Pacepa a CIA tisztjeivel stb.).

Pacepa szökését a fogadó fél szemszögéből is megismerhetjük, ugyanis 2016 októberében Joe Wippl⁶¹ volt CIA-s tiszttel készült egy interjú Pacepa szökéséről. 1978-ban Joe Wippl a bonni amerikai nagykövetségen dolgozott akkor, amikor Pacepa átállt. Wipl elmondása szerint Pacepa belépett⁶² az Amerikai Egyesült Államok bonni nagykövetségének épületébe, amely Bad Gotesbergben volt. Felment a második emeletre, a politikai részlegre, ott pedig egy politikai szakosított tiszt irodájába ment azzal a céllal, hogy önkéntesen feladja magát. Négy-öt napon keresztül egyezkedtek a feltételekről. Pacepa kihallgatását egy Münchenből érkező esettiszt végezte, aki kiválóan ismerte a romániai valóságot. A beszélgetéseket Joe Wipl felügyelte fedésben. Ezek a találkozók/beszélgetések öt napon keresztül késő éjszakába nyúltek, és általában éjjel 2-3 órakor értek véget.

Pacepa kivonására egy forgatókönyvet készítettek, amely szerint Pacepa Köln vöröslámpás negyedében a Rajna partján összeverekedett valakikkel. A helyszínen szétszórták pénztárcáját, személyi igazolványát, az öltönyét pedig a Rajnába dobták. Wipl és egyik társa készítették elő a terepet, illetve Wipl, aki kiválóan beszélt németül, értesítette a német rendőröket és bejelentést tett az esetről, majd felszívódott. Mindezt azért tették, hogy úgy tűnjön, Pacepát rablótámadás érte, és elvesztette az iratait, ugyanis így könnyebb volt őt kivinni az NSZK-ból. Azonban az interjúban nem sokkal később elhangzik, hogy ez az ügy a sajtósoknak és másoknak volt tálalva, hogy rágódjanak rajta néhány napot, és kiderítsék, hogy az egész csak egy művelet része volt. *A CIA már hétfvégén, azaz július 31-én, vasárnap bevonta az egyeztetésekre a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatalt*⁶³ (BfV). A német kémelhárítástól elég hamar kiszivárgott, hogy Pacepát nem elrabolták, hanem átállt. Ezt a hírt és az esettel kapcsolatos részleteket a nyugatnémet sajtó részletesen tárgyalta. A mindösszesen 5 napig tartó kikérdezés és ellenőrzés, Carter amerikai elnöktől érkező engedélyre és az amerikai előkészítésre való várakozás volt. A részletes kikérdezés, ellenőrzés, feldolgozás azonban Amerikában kezdődött.⁶⁴

⁶¹ Joseph Wippl a Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) volt tisztje. Harminc évig műveleti tisztként szolgált az Országos Fedett műveletek Szolgálatnál. Műveleti tisztként és műveleti vezetőként teljesített szolgálatot a nyugat-németországi Bonnban, Guatemala városban, Luxemburgban, Madridban, Bécsben és Berlinben. Szakmai karrierje a CIA Emberi Erőforrások Igazgatóságának helyetteseként folytatódott. Vezetője az NCS részéről az Aldrich Ames kárfelmérő csoportjának, amelynek vezető képviselője volt. Végül a CIA kongresszusi ügyek igazgatójaként széles körű koordinációs tevékenységet folytatott az amerikai hírszerző közösség szerveivel. 2011-től egyetemi tanárként tanít a Bostoni Egyetemen.

⁶² „Ma ez a belépés olyan formában, ahogy Pacepa tette, nem lenne lehetséges a védelmi intézkedések miatt” – Joe Wipl megjegyzése.

⁶³ BfV – Bundesamt für Verfassungsschutz – Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal.

⁶⁴ A Joe Wipl CIA műveleti tiszttel készült felvételét lásd: www.news.ro/social/exclusiv-ofiterul-cia-care-a-sup-ravegheat-fuga-lui-mihai-pacepa-i-am-luat-hainele-si-portofelul-si-am-creat-scenariul-ca-s-ar-fi-batut-pe-malul-rinului-video-1922405016002016101315593934 (A letöltés dátuma: 2020. 10. 30.)

3. A belső vizsgálat

A kölni helyszíni vizsgálat befejezése és Vlad tábornok visszatérte után, a szökés körülményeinek és következményeinek vizsgálatára 1978 augusztusának közepén a belügyminisztérium vezetése bizottságot állított fel. A bizottság összetétele előre vetítette a hírszerzés korábbi szerepének radikális változását is. A politikai vezetés szabad kezet adott a kémelhárítóknak, így Iulian Vlad és Emil Macri⁶⁵ tábornokok, továbbá Vasile Gheorghe⁶⁶ és Ioan Moț⁶⁷ ezredesek kerültek be a bizottságba.

A bizottság 1980 tavaszáig folytatta a vizsgálatot, kihallgatva a szakszolgálatok 500 tisztjét, akiknek többsége hírszerző volt, és akik valamilyen módon kapcsolatba kerültek a szökevényvel. A vizsgálat 10 000 oldalt is meghaladó – 49 kötetnyi – anyaga áttekintést nyújt az 1956-tól 1978-ig terjedő időszak hírszerzési műveleteiről és a hírszerzés általános helyzetéről. Iulian Vlad tábornok, aki Ioan Olteanu fedőnéven az NSZK-ba utazott, és a helyszínen folytatott le vizsgálatot,⁶⁸ vezette a bizottságot. Vlad tábornok 1977-ben a belügyi államtitkári kinevezése mellé a kémelhárítás felügyeletét is elnyerte. Kinevezése a Pacepa-bizottság élére egyben azt is jelentette, hogy Ceaușescu bizalmát élvezte.⁶⁹

A bizottság 2500-nál is több összefoglaló jelentéséből kiderült, hogy Nicolae Doicaru, a hírszerzés vezetője és helyettese, Ion Mihai Pacepa közösen folytattak olyan korrupciós ügyeket, amelyekkel befolyásolták a párt és a belügyminisztérium vezetését, azzal a céllal, hogy karrierjüket építhessék. Ezzel a tevékenységgel a külügyminisztérium számos munkatársát is befolyásolták, kárt okozva és Románia presztízsét csökkentve a nagyvilágban.⁷⁰ Iulian Vlad Kölnben lefolytatott vizsgálata bizonyította, hogy Pacepa előkészített szökést hajtott végre. A bizottság inkább a „hogyan volt lehetséges” kérdésre kereste a választ. Közben a katonai bíróság 1978. augusztus 17-én halálra ítélte Pacepát.⁷¹

⁶⁵ Emil Macri (1927–1991) vezérőrnagy 1948-ban lépett a Securitate állományába. 1956-ban nevezték ki a Szabotázsellenes Igazgatóság Államtitokvédelmi Szolgálat élére. Az 1963-tól a Suceava tartományi igazgatói beosztását 1971-ig töltötte be, amikor is a Gazdasági Elhárítási Igazgatóság élére került, és 1989. december 22-ig maradt ebben a beosztásban. 1977-ben a Zsil-völgyi bányászok sztrájkjának egyik letörője volt. Tagja volt a Pacepa szökését vizsgáló bizottságnak. 1989-ben kémelhárítási feladatok irányításáért felelős parancsnokként volt jelen a temesvári forradalmi eseményeknél. 1990-ben letartóztatták, és 1991. április 17-én a jilvai börtönben hunyt el.

⁶⁶ Gheorghe M. Vasile 1950-ben lépett a Securitate állományába. A belügyminisztérium vizsgálati igazgatóságára helyezték. 1966-tól töltötte be vezetői beosztást, előbb osztályvezető-helyettes, majd osztályvezető. 1971-től a Vizsgálati Igazgatóság igazgatóhelyettese, majd 1973-tól 1989 novemberéig igazgatója ezredesi rendfokozattal.

⁶⁷ Ioan Moț a Fegyveres erők minisztériumától áthelyezéssel került a belügyminisztérium Katonai Kémelhárítási Igazgatóságára. A III. hadsereg kémelhárítási részlegének vezetője 1963-tól 1969-ig. 1969-től 1977-ig a Légvédelmi Parancsnokság kémelhárító részlegének vezetője. 1978 és 1989 között a BM Katonai Kémelhárítási Igazgatóságának vezetője. 1990 januárjában altábornagyként nyugdíjazták.

⁶⁸ Liviu Țăranu: *Ion Mihai Pacepa în arhivele Securității. 1978–1980.* [Ion Mihai Pacepa a Securitate irattáiraiban 1978–1980.] București, Editura Enciclopedică, 2009, passim.

⁶⁹ Dumitru Lăcătușu: General-colonel Iulian Vlad. O biografie. in Caietele. [Iulian Vlad vezérezredes. Egy életrajz.] CNSAS, (2014), 13. 235–253.

⁷⁰ Liviu Țăranu: Un ministru de Externe controversat: Ștefan Andrei. [Egy ellentmondásos külügyminiszter: Ștefan Andrei.] *Cetatea Bihariei*, (2007), 2. 79–87.

⁷¹ Pacepa rehabilitálására 1999. június 7-én került sor, amikor a Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette a korábbi halálos ítéletet, és elrendelte vagyontárgyai visszaadását. A Román Hírszerző Szolgálat (SIE – Serviciul Român de Informații) visszaadta Pacepának az altábornagyi rendfokozatot és a belügyminisztérium, a bírósági döntés

A Pacepa-bizottságnak átadott jelentésében Neagu Cosma tábornok, aki korábban a kémelhárítást vezette, hangsúlyozta, hogy Pacepa a korábban megszokott⁷² eljárással küldte külszolgálatra a hivatásos tiszteket, akik korábban a Securitate rendszerében szolgáltak. A máról holnapra diplomata státuszba került tisztek hamar szemet szűrtak a fogadó állam elhárító szerveinek és az emigrációs köröknek is.⁷³ A fedett tisztek elhelyezése sok esetben nem műveleti igények szerint történt, hanem a hírszerzés vezetőinek személyes érdekei szerint. Így történhetett meg, hogy a külügyminisztériumban, a külkereskedelmi minisztériumban, a belügyminisztériumban, illetve a felsorolt minisztériumok háttérintézményeiben, hazai bázison konspiráltan, a kulcspozíciókban a hírszerzés emberei dolgoztak.

Ezt a káderszelekción és kiküldetési stratégiát alkalmazta a hírszerzés vezetése azzal a céllal, hogy az így elhelyezett tisztek láthatatlan hálózatként biztosítsák a külföldről hazaküldendő ajándékok zökkenőmentes hazajuttatását, amelyek majd a magas beosztású belügyi és pártvezetők asztalára kerültek. A szervezeti egyensúlytalanságra csak Pacepa szökése után derült fény, addig ugyanis a hírszerzés tartotta a kezében a határellenőrzést is. A vizsgálat során a párt- és belügyi vezetés tudomására jutott, hogy a Doicaru–Pacepa páros komoly hírszerző kapcsolati hálót épített ki a Központi Pártbizottságban és a minisztériumokban, sofőröktől egészen a miniszterekig bezárólag. Így Vasile Patilinet, a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának póttagja, Ion Păţan, a Külkereskedelmi és Nemzetközi Együttműködés Minisztérium vezetője, Ştefan Andrei külügyminiszter és számos más vezető is a hírszerzés VIP-listáján szerepelt. A megkenés, lekenyerezés és a korrumpálás minden fajtáját bevetették, hogy érdekeiknek megfelelően befolyásolják a döntéseket.⁷⁴

A szökés indokaként három kiváltó ok merült fel. Az első a karrier kiteljesedésének lehetetlensége. Pacepa felettesét 1978 márciusában miniszterré nevezték ki a turisztikai minisztérium élére. Doicaru vezérezredes eltávolítása Pacepa előléptetésének lehetőségét vetette fel, azonban Alexandru Dănescu vezérőrnagy kinevezése egyértelművé tette számára, hogy vezetői karrierje véget ért. A források azt tükrözik, hogy Pacepa félt a szakmai bukástól. Ceauşescu amerikai látogatásának előkészítése során az 1976-os, majd az 1977-es március–áprilisi amerikai elnöki Titkos Szolgálattal (Secret Services) folytatott egyeztetések alatt már a kiégés minden jelét mutatta.⁷⁵ Ugyancsak félelem tölhette el Pacepát a Fokker-tárgyalások sikertelenségével kapcsolatban is. Kiutazása előtt egy héttel, július 18-án egyeztetett Constatin Stanciu külkereskedelmi miniszterhelyettessel, aki arról tájékoztatta, hogy a Fokker céggel történő tárgyalások bukásra vannak ítélve, ugyanis a német cég 150 millió helyett 300 millió márkát kért a repülőgép legyártásért.⁷⁶ Továbbra is nyitott kérdés maradt, hogy Pacepa a közelgő bukás megakadályozása érdekében utazott-e ki tárgyalni, vagy

hatására, 41 év munkaviszonyt igazolt nyugdíjának megállapításakor. Raluca Alexandrescu: *Cronologia vietii politice din România*. [A romániai politikai élet kronológiája.] 2005.

⁷² Egészen 1967-ig az volt a bevett eljárás, hogy a Securitate különböző igazgatóságairól (belső hírszerzés, kémelhárítás, katonai elhárítás) emelték ki a hírszerzésre alkalmasnak tartott hivatásos tiszteket, majd küldték őket fedőtörténettel és beosztásban külföldre.

⁷³ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 6. 218.

⁷⁴ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 6. 219–220.

⁷⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 3. 375–388.

⁷⁶ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol. 7. 347–351.

csak így akarta elkerülni a végzetes eseményt. A harmadik szempont, amit szökésének motivációjaként már a vizsgálat során rendszeresen felhoznak a kihallgatott tiszték, a kollaboráció a külföldi titkosszolgálatokkal. A megkérdőjelezettek jellemzően a CIA-jel való együttműködést emlegetik. Konkrét bizonyítékot azonban a vizsgálat nem tárt fel. Az is fontos részlet, hogy míg más átlépők rövid idő alatt amerikai állampolgárságot kaptak, Pacepának 10 évet kellett várnia annak elnyerésére.

Nagyobb annak a valószínűsége, hogy Pacepa egy hírszerzési ügylet lelepleződése miatt aggódott. A külföldi háztartási gépek hazaszállítása a hírszerzési központ védelme alatt zajlott, azaz ellenőrzés nélkül és vámmentesen haladhattak át a határőrségen. Azonban egy névtelen feljelentés, amely Ceaușescu asztaláig is eljutott – és a pártellenőrzés is visszaigazolta az eseményt –, rövid időn belül Pacepa bíróság elé állításával végződhetett volna.⁷⁷

Nagyon gyorsan kerestek és találtak bűnbakot a Pacepa-ügyben. Pacepa baráti köréből Eugen Luchian⁷⁸ vezérőrnagyot, aki nem is volt a hírszerzés állományában, ugyanis már 1978. szeptember 18-án a 243 sz. elnöki rendelet alapján lefokozták, bíróság elé állították, majd 8 évre elítélték engedély nélküli fegyvertartásért és minősített iratok birtoklásáért.⁷⁹

4. Következmények

Pacepa szökése döntően befolyásolta Ceaușescu káderpolitikáját. A párt első emberének bizalma megrendült a belügyi vezetésben, sőt a káderpolitikáért felelős vezetőkben sem bízott. Így érthető, hogy az őrnagyi rendfokozat feletti összes főtiszt kinevezése Ceaușescu jóváhagyásával történhetett az elkövetkező időkben, ezt a jogkört tükrözi az 1978. október 20-ával kelt 411. számú Államtanácsi rendelet, amely a főtisztek kinevezésének rendjéről szól. Az említett dokumentum alapján a fegyveres erők főparancsnokának jogkörébe tartozott a főtisztek rendfokozati előléptetése, beosztásba való kinevezése, az esetleges áthelyezésük és a tartalékos állományba helyezés is.⁸⁰ A szocialista államokra jellemző káderrotációs elv, amely természetesen a korszak Romániájában is érvényben volt, a szökés után jobban érvényesült. Ennek adott hangot 1978 decemberében egy belügyi vezetői ülésen Romus Dima,⁸¹ a hírszerzés

⁷⁷ Viorel Patrichi: *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiță*. [A nép szemei és fülei. Beszélgetések Nicolae Plesita tábornokkal.] București, Editura Lumea, 2001. 20.

⁷⁸ Eugen Luchian a Belügyminisztérium (MAI) és a Nemzetvédelmi Minisztérium (MAPN) összekötő tisztjeként, osztályvezetői beosztásban a Minisztertanács Főtitkárságán dolgozott 1958 és 1977 között. A Minisztertanács elnökének, Ion Gheorghe Maurernek az államtanácsosa. Eugen Luchian letöltötte mind a nyolc évet, és 1985 karácsonyán szabadult. 1990 után Luchian Pacepával folytatott levelezéséből kiderült, hogy még kiadatlan emlékirataiban érdekes részletek szerepelnek Pacepa szökésével kapcsolatban. A két tábornok közeli jó viszonyt ápolott egymással. Érdekesség, hogy Pacepa *Vörös horizontok* című könyvében Luchian az egyetlen pozitív szereplő.

⁷⁹ Liviu Țăranu: *O figură din umbra politicii românești: generalul Eugen Luchian*. [Egy alak a román politika árnyékából: Eugen Luchian.] *Caietele CNSAS*, (2010), 5. 91.

⁸⁰ A 411/1978-as Államtanácsi rendelet államtitok minősítését csak 2009-ben oldotta fel a Boc-kormány, és került a Román Nemzeti Levéltárba.

⁸¹ Romus Dima – történész, politikus, hírszerző. 1957-ben került a Securitate állományába. 1964-ben újra áthelyezték belügyi vonalra. A párt vonalán a propagandaügyekért felelős megyei vezető. 1964-től

(Külügyi Hírszerző Központ – Centrul Informații Externe – CIE – UM 0225 Katonai egységjel) újonnan kinevezett vezetője, aki határozottan kérte „a Securitate szervezetén belül a káder rotáció elvének következetes alkalmazását és betartását”.⁸² Az említett elv alkalmazásának indoklását a belügyminisztérium állambiztonsági felelős államtitkára, Tudor Postelnicu⁸³ adta meg, mondván: „Senki se higgye, hogy ez az elv a nem megfelelő ember áthelyezését jelenti. Ez egy a párt által elfogadott elv, és ezt így kell felfognunk.”⁸⁴ A belügyi, illetve a hírszerzési vezetők arra törekedtek, hogy a Pacepához közvetlenül vagy közvetetten kapcsolódó és külföldön szolgálatot teljesítő tiszteket visszahívják, és megakadályozzák ezek elhelyezkedését.

A külföldön fedelesként tevékenykedő tiszték Pacepa szökése után rövid időn belül visszahívásra kerültek. Jelentős részük tartalékkállományba került, és új munkahelyük általában külkereskedelmi vállalatoknál volt. Azonban ez az állapot csak rövid ideig maradt, ugyanis a hírszerzés új vezetése komolyabb vizsgálatnak vetette alá a Pacepa utáni hazarendelt helyzetét, és úgy ítélte meg, hogy a külkereskedelemben foglalkoztatni olyan hivatásosokat, akik korábban külföldi kapcsolatokkal rendelkeztek, komoly kockázatot jelent az említett ágazat számára. Így az a döntés született, hogy minden volt hivatásost, akit tartalékosként az említett területen alkalmaztak, ki kell vonni az említett területről. Mindezt a további szökések megelőzése, a lelepleződés elkerülése végett rendeltek el. „Megtiltották a volt Hírszerzési Főigazgatóság ((Direcția Generală de Informații Externe – DGIE) tisztjeinek alkalmazását a Állambiztonsági Államtitkárság/Főosztály, hétköznapi megnevezése szerint a Securitate (Departamentul Securității Statului – DSS) bármely területén; derítsék fel mindazokat, akik a DGIE (hírszerzés igazgatósága) állományában szolgáltak, és jelenleg külkereskedelmi vállalatnál vannak alkalmazásban, és adekvát intézkedésekkel el kell érni kiemelésüket, továbbá a jövőben tilos lesz ezek alkalmazása ilyen típusú munkahelyeken, és nem engedélyezhető számukra sem szolgálati, sem személyes célból a külföldre utazás.” – olvasható a Pacepa szökését vizsgáló bizottság 1979. szeptemberi összegző jelentésében.⁸⁵

4.1. És ami még utána következett

Noha legfelső utasítás volt a visszavonultatott tiszték zár alatt tartására, mégis előfordult, hogy alkalmazták őket, ugyanis többen közülük komoly tapasztalattal rendelkeztek, továbbá kapcsolatrendszerük sem volt elhanyagolható. A nyolcvanas

a belügyminisztérium Kémelhárítási Igazgatóság területi szerveinél megyei kémelhárító. 1978 és 180 között a Hírszerzési Központ (CIE – Centrul de Informații Externe) igazgatója.

⁸² Mihai Pelin: *Culisele spionajului românesc. D.I.E. 1955–1980*. [A román hírszerzés színpalái. DIE – Külföldi Hírszerzési Igazgatóság 1955–1989.] București, Editura Evenimentul Românesc, 1997. 313.

⁸³ Tudor Postelnicu (1931–2017) – politikus. Az esztergályos végzettségű Postelnicu az ötvenes években az UTM (*Ifjú Munkások Szövetsége*) Szervezési Részlegének vezetője, majd később a Központi Bizottság tagja lett. 1976–1978 között Buzău megye első titkára volt. 1978 márciusában nevezték ki a DSS vezetőjének, államminiszteri rangban. A DSS vezetői beosztásából 1987 októberében léptették elő belügyminiszterré, amely tisztséget 1989. december 22-ig töltötte be.

⁸⁴ Pelin (1997) i. m. 331.

⁸⁵ ACNSAS fond Documentar 3447 Vol 39. 59–60.

évek kezdetén lassan enyhült a szigor, és újra alkalmazni kezdték az addig kivont tisztek közül azokat, akik megfelelő profillal, operatív helyzettel rendelkeztek, illetve együttműködési hajlandóságot is mutattak. Több esetben is előfordult, hogy az így reaktivált tiszt átállt, ilyen volt Constatin Sprânceanu, aki korábbi hivatásos állományból (1973–1982) visszavonása után mérnökként került újból Svájcba, ahol feladta magát a kémelhárításnak, biztosítékként operatív anyagokat is magával vitt a román követségről.⁸⁶

Pacepa nemcsak a fedett tisztek hálózatát ismerte, hanem az illegálisakét is; hiszen 1967-ben, amikor elhelyezték a Nemzetközi Gazdasági Konjunktúravizsgáló Intézet fedésébe az „S”, mint titkos, állományú tiszteket foglalkoztató VI. Igazgatóságot, amely 1970-től „S” (Diviziunea „S”) Divizóként, majd 1972 áprilisától U⁸⁷ Brigádként (Brigada U, UM 0920/U) működött, és amelynek 500 hivatásos illegális tiszt tartozott az alárendeltségébe,⁸⁸ ő egy részüket ismerhette. Noha ezeket a tiszteket már teljesen új személyazonossággal, élettörténettel, szükséges eredeti iratokkal láttak el, és éppen ebből adódóan ennek az állománynak a nyilvántartása mindig is komoly kihívást jelentett a román hírszerzés személyzeti részlegének, mint helyettes vezető minderről tudomással bírt. Pacepa átállásával az „árnyak” kivonása, majd otthoni feltámasztása és rendszerszerű munkába állítása kihívás elé állította a szervezetet és a hazarendelt tiszteket egyaránt.⁸⁹ A visszavont szellemek elhelyezése, képességeiknek megfelelően, általában külkereskedelmi vállalatokhoz történt, többek között az I.C.E. Dunarea külkereskedelmi vállalathoz.⁹⁰

A számos átállt tiszt őszintén hitte, hogy az amerikai hírszerző szervek tárt karokkal fogadják őket és megélhetésük legalább azon a szinten biztosítva lesz, mint kiküldetésük ideje alatt volt. Azonban többeknek csalódást okozott, hogy a CIA nem biztosított számukra biztos megélhetést és védelmet.⁹¹ Ugyan voltak agytrösztök (think tank), ahová elhelyezkedhettek a szovjet blokk átállt tisztjei is, de ezek inkább a szovjet tisztek voltak.⁹² Ilyen volt a Jamestown Alapítvány is, amely segítette Pacepát

⁸⁶ Banu (2016) i. m. 332–333.

⁸⁷ U mint umbră, azaz árnyék.

⁸⁸ Banu (2016) i. m. 71.

⁸⁹ Gheorghe Ionescu-Olbojan: *Fantomele lui Pacepa*. [Pacepa szellemei.] București, Editura Corida, 1993. 56.
⁹⁰ I.C.E. Dunarea külkereskedelmi vállalatot Ceaușescu külön engedélyével és az Államtanács 382/1982-es számú rendelete alapján állították fel, a nyilvánosság felé a Külkereskedelmi és Nemzetközi Együttműködés Minisztérium (M.C.E.C.E.I. – Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale) alá rendelt külkereskedelmi vállalat volt, valójában azonban a C.I.E, azaz a hírszerzési központ UM 0107 egységjelű katonai egysége volt, állományába 135 személy tartozott, ebből 125 fedett hivatásos tiszt volt. 1982 és 1989 között közel 4,5 milliárd \$ valutát termelt. Részletekről lásd: Banu (2016) i. m. 502–540.

⁹¹ George Gedda: *FBI May Take Over Defector Cases from CIA*. [Az FBI átveheti a CIA szökési ügyeit.] AP, 1986. Az 1986-ban megjelent cikk felhívja a figyelmet a CIA oldalára átállt tisztek helyzetének megoldatlanságára, valamint a CIA felelősségéről is értekezik. A cikkből kiderül, hogy az FBI átveheti a CIA-tól az átállt tisztek ügyeit.

⁹² Ilyen agytröszt tevékenységét ismerteti: Fletcher Schoen – J. Christopher Lamb: *Deception, Disinformation, and Strategic Communications: How One Interagency Group Made a Major Difference*. Washington, D. C., National Defense University Press, 2012. Román szakirodalom szerint a Trust Organization 1989-es létrehozásával a CIA egy hírszerző szervezetet hozott létre, amelynek tagjai között főleg a korábbi szocialista tömb országainak titkosszolgálati munkatársai tevékenykedtek. A Kaliforniában felállított központ mellett a Trust Organizationnek Bécsben és az NSZK-ban voltak állomásai. Elsődleges feladata volt támogatni a disszidens emigránsokat, sőt a szocialista államok belső ellenzékét is. Erről részletesen lásd: Cristian Troncotă: *Duplicarii. O istorie a Serviciilor de Informații și Securitate ale regimului comunist din România*. [A kétszínűek.

kötetének megjelentetésében.⁹³ A CIA által létrehozott agytrösztökben elhelyezett vagy ezek hátterében, munkacsoportokban dolgozó átalált tisztek komoly szakmai támogatást jelentettek az amerikai szakszolgálatok számára.⁹⁴ Pacepa aktívan avatkozott be az európai szakszolgálatok műveleti erőterébe. 1980-ban közreműködésének eredményeként, a müncheni MTU⁹⁵ cégnél, ahol a Tornado harci repülőgépek alkatrészgyártása folyt, román kémeket tartóztatott le az NSZK kémelhárítása.⁹⁶ 1985-ben francia területen avatkozott be. A párizsi román emigráció egyik tagja, Gustav Pordea 1984 júliusában a Jean-Marie Le Pen Nemzeti Frontjának listáján bekerült az Európai Parlamentbe, aki a román hírszerzés egyik befolyásoló ügynöke is volt. Ezt a tényét alátámasztandó lépett színre szakértő tanúként Pacepa, és nyilatkozott a *Le Matin* lapnak, hangsúlyozva, hogy ő volt az, aki korábban beszervezte az érintett személyt.⁹⁷ Az ügy bíróságra is került, azonban Pacepa a bíróságon nem jelent meg.

Pacepa utolsó, 1989 előtti dezinformációs és befolyásolási tevékenysége a *Red Horizons* 1987-es megjelentetése volt. A magyar hírszerzés úgy értékelte, hogy a könyv „jellegénél fogva erősen korlátozottan használható információforrásként, inkább az ellenünk folytatott antikommunista kampány eszköztárának bemutatására alkalmas”.⁹⁸

5. Utószó

Az 1989 előtti román hírszerzés második emberének szökése napjainkig érdeklődésre tart számot. Négy évtized távlatából a levéltári források friss betekintést adnak Pacepa szökésének körülményeibe, és ezen túl bepillantást nyújtanak a román hírszerzés kulisszáiba, valamint a román politikai hatalom irányításának és irányítottágának összetett világába. A Ion Mihai Pacepa könyvei⁹⁹ nyomán, szökése és annak következményei köré felépült mítosz mellé egy ellenőrizhető forráskönyv segíti a történelmi valóság megismerését.

A romániai kommunista rendszer biztonsági és hírszerző szerveinek története.] București, Editura Elion, 2003. 124–125.

⁹³ About us. The Jamestown Foundation.

⁹⁴ Ilyen volt a Trust Organization.

⁹⁵ MTU Egyesült Motor és Turbina Kft. – MTU- Motoren- und Turbinen – Union München GmbH.

⁹⁶ ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/I 67/9-1/203 1980. október 15-én kelt feljegyzés, 4.

⁹⁷ A *Le Matin* 1985. február 2-i számában a *4-es számú meglepetés Le Pen listájáról* címmel Agathe Logeat újságíró Ion Mihai Pacepával Pordeáról készített interjút közölte. A párizsi rezidentúra és a központ közös vizsgálata arra a következtetésre jutott, hogy Pacepa csak emlékezhetett Pordea nevére, de közvetlen kapcsolatba soha nem került Pordeával.

⁹⁸ ÁBTL 3.2.5. O-8-389/7 Periszkóp – Washingtoni nagykövetség elhárítása. 192.

⁹⁹ Ion Mihai Pacepa: *Red Horizons: Chronicles of a Communist Spy Chief*. [Vörös horizontok. Egy kommunista kémfőnök visszaemlékezései.] Regnary Gateway, 1987.; Ion Mihai Pacepa: *The Kremlin Legacy*. [A Kremlin öröksége.] 1993.; Ion Mihai Pacepa: *Cartea neagră a Securității*. [A Szekuritáté fekete könyve.] București, Editura Omega, 1999.; Ion Mihai Pacepa – Ronald Richlak: *Disinformation*. [Dezinformáció.] Washington, WND Books, 2013. Az itt felsorolt angol nyelvű művei román nyelven is megjelentek.

Felhasznált irodalom

- 50 000 für Hern X. Wichtige Hintergründe der Pleite des Stumm-Konzerns sind der Staatsanwaltschaft noch immer verborgen. In Kürze soll Anklage gegen vier Top-Manager erhoben werden. [50 000 Hern X-re. A Stumm-csoport csődjének fontos háttere még mindig rejtve van az ügyész előtt. Négy felsővezetővel szembeni díjakat hamarosan behajtják.] Spiegel, 1975. 05. 05. Elérhető: www.spiegel.de/spiegel/print/d-41558715.html (A letöltés dátuma: 2020. 09. 28.)
- About us. The Jamestown Foundation. Elérhető: www.jamestown.org/aboutus (A letöltés dátuma: 2020. 07. 20.)
- Alexandrescu, Raluca: *Cronologia vieții politice din România*. [A romániai politikai élet kronológiája.] 2005. Elérhető: www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/56110/ssoar-sp-rpsr-2005-2-alexandrescu-Cronologia_vietii_politice_din_Romania.pdf?sequence=1&isAl (A letöltés dátuma: 2020. 11. 30.)
- Banu, Florian: *Mihai Caraman, un spion român în războiul rece*. [Mihai Caraman, egy román kém a hidegháborúban.] București, Corint Books, 2019.
- Banu, Florian: Adenda et corrigenda: Când a fost înființat Departamentul Securității Statului? [Mikor hozták létre az Állambiztonsági Államtitkárságot?] *Magazin istoric*, (2012), 5. 47–52.
- Banu, Florian: *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948–1989)*. [A SSI-től a SIE-ig. A román hírszerzés története a kommunista rendszer időszakában (1948–1989).] București, Corint Books, 2016.
- Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România. *RSZK Hivatalos Közlöny*, 14. (1978), 29.
- Mcfadden, Robert D.: *A soviet defector says he was a spy for U.S. for years*. Elérhető: www.cia.gov/library/readingroom/dosc/CIA-RDP90-00965R000504070003-6.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 09. 10.)
- Dobre, Florica – Florian Banu – Luminița Banu – Laura Stancu: *Acțiunea „Recuperarea”. Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962-1989)*. [„Visszaszerzés” művelet. A Securitate és a romániai németek kivándorlása (1962–1989).] București, Editura Enciclopedică, 2011.
- Gal, Ionel: *Rațiune și represiune în Ministerul de Interne. 1965-1989*. [Észszerűség és elnyomás a belügyminisztériumban. 1965–1989.] Iași, Editura Do-minoR, 2001. Vol. 1.
- Gedda, George: *FBI May Take Over Defector Cases from CIA*. [Az FBI átveheti a CIA szökési ügyeit.] AP, 1986. Elérhető: <https://apnews.com/bbcad452fb763afa3b-3864828db9cac0> (A letöltés dátuma: 2020. 11. 30.)
- Ionescu-Olbojan, Gheorghe: *Fantomele lui Pacepa*. [Pacepa szellemei.] București, Editura Corida, 1993.
- Joe Wipl CIA műveleti tiszttel készült felvétel. Elérhető: www.news.ro/social/exclusiv-ofiterul-cia-care-a-supravegheat-fuga-lui-mihai-pacepa-i-am-luat-hainele-si-portofelul-si-am-creat-scenariul-ca-s-ar-fi-batut-pe-malul-rinului-video-1922405016002016101315593934 (A letöltés dátuma: 2020. 10. 30.)
- Lăcătușu, Dumitru: General-colonel Iulian Vlad. O biografie. in *Caietele*. [Iulian Vlad vezérezredes. Egy életrajz.] *CNSAS*, (2014), 13. sz. 235–253.

- Longin Hossu, Lucia: *Față în față cu generalul Ion Mihai Pacepa*. [Szemtől szemben Ion Mihai Pacepa tábornokkal.] București, Editura Humanitas, 2009.
- Pacepa, Mihai Ion: *Cartea neagră a Securității*. [A Szekuritáté fekete könyve.] București, Editura Omega, 1999.
- Pacepa, Mihai Ion: *Red Horizons: Chronicles of a Communist Spy Chief*. [Vörös horizontok. Egy kommunista kémfőnök visszaemlékezései.] Regnary Gateway, 1987.
- Pacepa, Mihai Ion: *The Kremlin Legacy*. [A Kremlin öröksége.] 1993.
- Pacepa, Mihai Ion – Ronald Richlak: *Disinformation*. Washington, WND Books, 2013.
- Patrichi, Viorel: *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiță*. [A nép szemei és fülei. Beszélgetések Nicolae Plesita tábornokkal.] Bucuresti, Editura Lumea, 2001.
- Pelin, Mihai: *Culisele spionajului românesc. D.I.E. 1955-1980*. [A román hírszerzés színpalái. DIE – Külföldi Hírszerzési Igazgatóság 1955-1989.] București, Editura Evenimentul Românesc, 1997.
- Pleșa, Liviu: *Contraspionajul în prima parte a regimului Ceaușescu (anii '60-'70)*. Organizare, atribuții și metode de acțiune. [A kémelhárítás a Ceaușescu rendszer első felében (60-as, 70-es évek). Szervezés, hatáskörök, műveleti módszerek.] *Caietele CNSAS*, (2009), 4.
- Schoen, Fletcher – J. Christopher Lamb: *Deception, Disinformation, and Strategic Communications: How One Interagency Group Made a Major Difference*. Washington, D. C., National Defense University Press, 2012.
- Securitatea 1948–1989, Monografie vol II*. [Securitate 1944–1989. Monográfia, II. kötet.] București, CNSAS, 2020.
- Țăranu, Liviu: *Câteva considerații privind schimbările din politica de personal în cadrul structurilor M.A.I la începutul anilor '60*. [Néhány szempont a belügyminisztérium szervezetének hatvanas évek eleji személyzeti politikájának változásával kapcsolatban.] *Caietele CNSAS*, (2008), 2. 39–48.
- Țăranu, Liviu: *Ion Mihai Pacepa în arhivele Securității. 1978-1980*. [Ion Mihai Pacepa a Securitate irattáraiban 1978–1980.] București, Editura Enciclopedica, 2009.
- Troncoță, Cristian: *Duplicitarii. O istorie a Serviciilor de Informații și Securitate ale regimului comunist din România*. [A kétszínűek. A romániai kommunista rendszer biztonsági és hírszerző szerveinek története.] București, Editura Elion, 2003.
- Țăranu, Liviu: *O figură din umbra politicii românești: generalul Eugen Luchian*. [Egy alak a román politika árnyékából: Eugen Luchian.] *Caietele CNSAS*, (2010), 5.
- Țăranu, Liviu: *Un ministru de Externe controversat: Ștefan Andrei*. [Egy ellentmondásos külügyminiszter: Ștefan Andrei.] *Cetatea Bihariei*, (2007), 2. 79–87.
- Opris, Petre: *Planuri privind fabricarea unor avioane de pasageri în România (1971–1989)*. [Tervek utasszállító repülőgépek gyártására Romániában 1971 és 1989 között.] Elérhető: www.contributors.ro/Planuri-privind-fabricarea-unor-avioane-de-pasageri-in-Romania-1971-1989. (A letöltés dátuma: 2020. 09. 28.)
- Nicolae Ceaușescu în Marea Britanie, 1978. Documentele vizitei (1/6)*. [Nicolae Ceaușescu az Egyesült Királyságban. A látogatás dokumentumai.] Elérhető: <http://culoriletrecutului.ro/2016/08/04/nicolae-ceasescu-marea-britanie-1978-documentele-vizitei-16/> (A letöltés dátuma: 2020. 09. 28.)

Levéltári források

A Securitate Irattárait Vizsgáló Országos Tanács Levéltára – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității – ACNSAS:

ACNSAS fond Documentar 13 331 dosszié.

ACNSAS fond Documentar 3447 dosszié 1–46. kötetek.

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – ÁBTL:

ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/I 67/9-1/203 1980. október 15-én kelt feljegyzés.

ÁBTL 3.2.5. O-8-389/7 Periszkóp – Washingtoni nagykövetség elhárítása.

Babos Sándor¹

Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során II.

*Restriction of Fundamental Rights
during National Security Activities II.*

Az első demokratikus államok megalakulása óta kérdésként vetődik fel, hogy az állam hogyan és milyen mélységben korlátozhatja az alapvető jogokat. Napjainkban a számtalan terrorista cselekmény és titkosszolgálati botrány közepette e kérdés reneszánszát éli. A szerző kísérletet tesz az e szolgálatokra ható alapvető jogi kérdések ismertetésére, egyúttal megvilágítja a jog- és az államtudomány közötti kapcsolat hatásait is. A cikksorozat második, befejező része a nemzetbiztonsági célú jogkorlátozásokkal foglalkozik.

Kulcsszavak: *alapvető jogok, nemzetbiztonság*

From the establishment of the first democratic countries there have always been arguments that state how the fundamental rights can be restricted and in what depths. Nowadays, among the numerous terrorist activities and scandals that affect the national security services around the world, the question itself lives its renaissance. The author tries to introduce some aspects of the fundamental rights that have relevant impact on these services while also tries to highlight the connection between the jurisprudence and the political science. The second, concluding part of the series deals with legal restrictions for national security purposes.

Keywords: *fundamental right, national security*

A nemzetbiztonsági szolgálatok által folytatott titkos információgyűjtés jogkorlátozás szempontjából történő vizsgálatának alapjait a szerző az előző cikkben a nemzet értékei és érdekei, továbbá az alapvető jogok bemutatásán keresztül kezdte meg.

A tanulmány céljából kitérő elemzés, miszerint a nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazott egyes titkos információgyűjtési eszközök és módszerek tekintetében

¹ Hallgató, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola. E-mail: sandor.babos@mil.hu, ORCID: [0000-0002-8073-3786](https://orcid.org/0000-0002-8073-3786)

milyen mértékű jogkorlátozás várható és azok, arányossági tényezőjüket tekintve, hogyan viszonyulnak egymáshoz, befejezése a konkrét nemzetbiztonsági célú jogkorlátozás vizsgálatával érhető el.

1. A nemzetbiztonsági célú jogkorlátozás

A nemzetbiztonsági érdek mentén folytatott tevékenység sikeres végrehajtása érdekében az arra felhatalmazással rendelkező szervezetek nemzetbiztonsági célú jogkorlátozást vezetnek be, amely a titkos információgyűjtésben testesül meg. E jogkorlátozás megközelítése az enyhébb „külső engedélyhez nem kötött” és szigorúbb „külső engedélyhez kötött” eszközök elhatárolása útján célszerű. Az összes eszköz és módszer tekintetében igaz, hogy azok alkalmazási szabályai megállapításakor jelentős alkotmányjogi garanciák meghatározása szükséges, mivel ezek bevezetése az érintett tudta nélkül történik, így általa kezdeményezett jogorvoslat nem elképzelhető.

Szintén az összes eszköz és módszer tekintetében igaz, hogy általánosságban az emberi méltóságból levezethető, a magánszféra védelmét érintő alapvető jogot korlátozza. Itt fontos megjegyezni azt, hogy az emberi méltóságot minden más alapvető jog érinthetetlen lényegének tartják, nem egy konkrétan körülhatárolható alapvető jognak. Ebből kifolyólag lehetséges az, hogy bár az alapvető jogok többsége korlátozható, ez a korlátozás az emberi méltóság határáig terjed. A magánszférához való jogból levezethető többi alapvető jog, úgymint a magán- és a családi élet, az otthon, a kapcsolattartás és a jó hírnév tiszteletben tartásához való jog, továbbá a személyes adatok védelméhez fűződő önrendelkezési jog sérülhet a titkos felderítés során.

E fejezetben annak a feltételnek a meglétével együtt vizsgálom az alapvető jogok korlátozását, hogy az alkalmazott eszközök és módszerek alkalmazására törvényesen került sor. A jogalap nélküli alkalmazás által okozott joghátrányok vizsgálata a cikk kereteit szétfeszítené.

1.2. *A külső engedélyhez nem kötött titkos felderítés során korlátozott jogok*

Külső engedélyhez nem kötött titkos felderítés alatt azon eszközök és módszerek alkalmazását értjük, amelyek bevezetéséhez nem szükséges a nemzetbiztonsági érdekek mentén folytatott titkos felderítésre felhatalmazott szerven kívüli személy engedélye. Az e kategóriába tartozó eszközök alkalmazása nem jár az alapvető jogok olyan mértékű korlátozásával, amely szükségessé tenné azon garanciális szabály bevezetését, amelyet a külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek esetében látni fogunk – nevezetesen az igazságügyekért felelős miniszter vagy a kijelölt bíró előzetes engedélyét.

A nemzetbiztonsági érdekből alkalmazható, külső engedélyhez nem kötött eszközök és módszerek – mind a nemzetbiztonsági szolgálatok, mind a TEK tekintetében – az Nbtv. 54–55. §-ában lettek megjelenítve. Ezen eszközök és módszerek a következők:

- felvilágosítás kérése;
- a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés;
- titkos kapcsolat létesítése magánszeméllyel;
- információgyűjtést elősegítő információs rendszerek létrehozása és alkalmazása;
- sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapda alkalmazása;
- meghatározott célból fedőokmány készítése és alkalmazása;
- fedőintézmény létrehozása és fenntartása;
- a feladat által érintett személy, valamint az azzal kapcsolatba hozható lakás, egyéb helyiség, bekerített hely, továbbá nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló hely, illetve jármű titokban történő megfigyelése, a történekekről információk gyűjtése, valamint az észlelt technikai eszközzel történő rögzítése;
- beszélgetés lehallgatása és rögzítése (olyan esetkörben, amely nem tartozik a külső engedélyhez kötött eszközök alkalmazásának hatálya alá);
- elektronikus hírközlési eszközön vagy információs rendszeren folytatott kommunikáció tényének a megállapításához, az elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer azonosításához, hollétének megállapításához szükséges adatok megszerzése;
- büntetlenségi megállapodás kötése.²

1.2.1. Felvilágosítás kérése³

A titkos felderítés során felvilágosítást az arra felhatalmazott szerv nyíltan kér valamely olyan szervezettől, személytől, amely a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésében közre tud működni. E felvilágosítás megnyilvánulhat adatok, adattöredékek vagy információk átadásának formájában. E módszer alkalmazása rendkívül sokrétű, ugyanis – a későbbiekben külön pontba szedett és kifejtett „metaadatok megszerzésén” kívül – minden adatkezelő szervezetre kiterjedhet, így elméletben az egyéni vállalkozótól a legnagyobb állami szervig.

A felvilágosítás kérése így az alapvető jogok széles körét érintheti a személyes és különleges személyes adatokhoz fűződő jogtól kezdve egészen a banktitokig.

A titkos felderítést végző szervek a felvilágosítás kérése során általában tájékoztatják a megkeresett szervet arról, hogy az adatkérés ténye maga is minősített adatot képez, vagy amennyiben ez nem áll meg, úgy az adatkérés más részére történő hozzáférhetővé tételéről rendelkeznek (általában úgy, hogy senki részére nem hozzáférhető), ezzel biztosítható ugyanis a titkos felderítés „titkos” minősége.

E módszer alkalmazása több ok miatt is a jogkorlátozás csekély voltával jár. Egyrészt a megismerni kívánt adatok kezeléséhez az érintett már korábban hozzájárult, így azt valamely szervezet legalább helyi – de általában online – adatbázisba

² E módszer ugyan, ahogyan a későbbiekben látni fogjuk, ügyészi engedélyhez – tehát külső személyhez – kötött, azonban a törvény is és a szakma is a külső engedélyhez nem kötött módszerek közé sorolja, mivel alapvető jogkorlátozás általában kerül bevezetésre.

³ 1995. évi CXXV. tv. a nemzetbiztonsági szolgálatokról, „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok
a) felvilágosítást kérhetnek”

szervezte. Másrészt olyan adatok ezek, amelyek vagy az érintett olyan személyes adataira vonatkoznak, amelyek azonosításához szükségesek – például születési hely, idő stb. –, vagy életvitelének olyan nyílt részére, amely más módszerek – az alapvető jog korlátozása szempontjából súlyosabb jogsérelmet okozó! – alkalmazásával is megszerezhető lenne (pl. a banki adatok tekintetében megállapíthatók a vásárlási szokások, amelyek a megfigyelés alkalmazásával is, viszont egyrészt súlyosabb jogsérelmet okoznánk, másrészt több energiát kellene befektetnünk).

Más szempöngböl nézve a kérdést, amennyiben a jogkorlátozás által okozható joghátrányt vesszük, megállapíthatjuk, hogy azzal, hogy valakinek a lakcímét a lakcímnyilvántartás adatai közül lekérdezzük, nem okozunk neki közvetlen sérelmet.

A felvilágosítás kérésének alkalmazásakor tehát a *személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jog sérül*.

1.2.2. *A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével történő információgyűjtés*⁴

A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével folytatott tevékenység általában a felvilágosítás kérésétől eltérő információk megszerzésére irányul, de amennyiben tárgyakat ugyanannak tekintjük, akkor annál súlyosabb jogsérelmet okozó módszer.

Ez levezethető azon gondolatmenetből, miszerint a nemzetbiztonsági jelleg leplezése mellett az érintettől olyan információk gyűjthetők például lakókörnyezetében, amelyek kezeléséhez nem járult hozzá sehol (például gyermekeihez, szomszédjaihoz való viszonya).

E módszer alkalmazása során elképzelhető az a helyzet is, hogy a titkos felderítésre feljogosított szerv munkatársa a későbbiekben bemutatásra kerülő „fedőokmányt” használ. Ez esetben a nemzetbiztonsági jelleget például azzal leplezi, hogy a rendőrség munkatársának adja ki magát, amely önmagában arra sarkallja a jogkövető – és általában a nem jogkövető – állampolgárt is, hogy annak mérlegelése nélkül válaszoljon a feltett kérdésekre, hogy annak van-e helye egy nyomozati eljárásban.

A nemzetbiztonsági jelleg leplezésével végrehajtott információkérés alkalmazása során tehát *a magánszférát érintő szinte valamennyi alapvető jog sérülhet, nevezetesen a magán- és családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá személyes adatok védelméhez fűződő jog*.

1.2.3. *A titkos kapcsolat*⁵

A titkos kapcsolat létesítésének alapfeltétele az együttműködés tudatos vállalása. A titkos kapcsolatok létesítése tekintetében az Nbtv. nem tartalmaz korlátozó szabályokat, azonban mindenképpen szükséges szakmai szempontból – és jogi szempontból is – e tekintetben

⁴ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok b) a nemzetbiztonsági jelleg leplezésével információt gyűjthetnek”

⁵ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok c) titkos kapcsolatot létesíthetnek magánszeméllyel”

abból kiindulni, hogy a titkos információgyűjtés nem ingathatja meg az államba vetett közbizalmat, amely miatt alapvetően a bíróság, az ügyészség, az országgyűlés tekintetében korlátozottan kell tekinteni a titkos felderítésre feljogosított szervek ezirányú tevékenységét.

A titkos kapcsolatok alkalmazása a titkos információgyűjtéssel érintett személy legkülönbözőbb alapvető jogait sértheti. Teszi ezt azért, hogy a titkos felderítésre feljogosított szervek nyilvánvalóan olyan személyt kívánnak rábírnai a titkos együttműködésre, aki mélységi ismeretekkel rendelkezik célszemélyük vonatkozásában. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy akár a célszemély legjobb barátja is titkos kapcsolat lehet, sőt sok esetben ez lehet a cél is.

Ezzel viszont az érintett személy legbelsőbb magánéleti titkai is megismerhetővé válnak, amelyeket kizárólag egy szűk körre vonatkoznak, csakis ők ismerhetnék meg.

1.2.4. Információs rendszerek⁶

Az információs rendszerek létrehozása és alkalmazása a nemzetbiztonsági érdek érvényesítésében közreműködő adatbázisok létrehozását jelenti, amelyek a titkos felderítés során megszerzett adatok strukturált tárolása és feldolgozása. E tevékenység során természetesen figyelemmel kell lenni a célhoz kötöttség követelményére is, amelyet az Nbtv. – az alkotmánybírói gyakorlatnak megfelelően – több helyen rögzít is.

A gyakorlatban információs rendszer hozható létre a titkos felderítésre feljogosított szerv tevékenységének sikeres végrehajtásához, úgymint terroristagyanús személyek, szervezett bűnözői csoportok, hírszerző tevékenységet folytatók listájának összeállításához, ezek együttműködő szervezetek részére történő továbbításához.

Az információs rendszerek létrehozása és alkalmazása tehát *a magánszféra* érintő alapvető jogok közül a személyes adatok védelméhez fűződő jogot korlátozhatja.

1.2.5. A csapda⁷

A csapda alkalmazása alapvetően a titkos felderítés végrehajtására felhatalmazott szervek részére a hatáskörükbe utalt bűncselekmény későbbi nyílt eljárásban felhasználható bizonyítékainak megszerzésére, az elkövető személyének megállapítására, azonosítására szolgál.

A csapda a törvényi megfogalmazás alapján nem lehet egészségkárosodás okozására alkalmas, így a jogalkotó biztosította az élethez és az egészséghez való jog érvényesülését.

⁶ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok d) az információgyűjtést elősegítő információs rendszereket hozhatnak létre és alkalmazhatnak”

⁷ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok e) sérülést vagy egészségkárosodást nem okozó csapdát alkalmazhatnak”

A csapda szélsőséges esetben lehet alkalmas a *magánszférát érintő alapvető jogok korlátozásához, úgymint a jó hírnév tiszteletben tartásához fűződő jog rombolásához, amennyiben arról mások is tudomást szereznek.*

1.2.6. A fedőokmány⁸

A fedőokmányok a valóságtól részben vagy egészében eltérő adatokat tartalmazó okmányok, amelyek személyazonosság, képzettség, végzettség, továbbá szakértelem és tárgyak eredetének, valódiságának igazolására szolgálnak.

A fedőokmányok önmagukban direkt módon *alapvető jogot nem korlátoznak, azokat a többi módszer alkalmazásának támogatására alkalmazzák.* A fedőokmányok alkalmazása azért sem jelent különlegesebb jogkorlátozást, mert felhasználásuk esetén sem jogosítják fel a titkos felderítést folytató szerveket olyan intézkedések bevezetésére, amelyekre egyébként a rájuk vonatkozó törvényben ne lenne felhatalmazásuk (például a nemzetbiztonsági szolgálat tagjai hiába alkalmazzák rendőri fedőokmányt, nem állíthatnak elő családon belüli erőszakon tetten ért elkövetőt rendőri minőségben).

1.2.7. A fedőintézmény⁹

A fedőintézmény alkalmazásának célja a nemzetbiztonsági feladatok ellátásához szükséges környezet, eszközrendszer megteremtése. A fedőintézmények létrehozása és működtetése a fedőintézmény típusának megfelelő jogszabályok maradéktalan betartásával történhet.

A fedőintézmények – hasonlóan a fedőokmányokhoz – önmagukban *nem okoznak direkt alapjogsérelmet.*

1.2.8. Figyelés¹⁰

A jelen alcím szerinti figyelés – ahogyan az Nbtv. rendelkezései is tartalmazzák – kizárólag a nyilvánosság számára nyitva álló helyekre értendő, azokra, amelyek látogatása esetén az érintett számolhat vele, hogy mozgását, cselekedeteit más személyek is észlelhetik. A jelen pont szerinti figyelés tehát nem vonatkozik a magánlakásra.

⁸ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok f) a saját személyi állományuk és a velük együttműködő természetes személyek védelmére, valamint a nemzetbiztonsági jelleg leplezésére fedőokmányt készíthetnek és használhatnak fel”

⁹ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok g) fedőintézményt hozhatnak létre és tarthatnak fenn”

¹⁰ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok h) a feladataik által érintett személyt, valamint azzal kapcsolatba hozható helyiséget, épületet és más objektumot, terep- és útvonalszakaszt, járművet, eseményt megfigyelhetik, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik”

A figyellel érintett személy nyilvános helyen végrehajtott mozgása, továbbá tevékenysége tekintetében az alapvető jogok korlátozásának jelentősebb mértéke abban nyilvánul meg, hogy a célszemély nem számolhat azzal, hogy huzamosabb ideig valaki figyelemmel kíséri őt, így például útvonalát. Az a tény, hogy valaki egy egész napos tevékenységét figyeli, alkalmat adhat arra, hogy a magánélethez és adott esetben a kapcsolattartáshoz fűződő joga csorbát szenvedjen.

A figyelés tehát a *magánszférát érintő alapvető jogok korlátozásához vezethet, azok közül is a magánélethez és a kapcsolattartáshoz fűződő jogok tiszteletben tartását.*

1.2.9. Nyilvános helyen a beszélgetés lehallgatása¹¹

Ahogy a figyelés esetében is, az ezen alcímben tárgyalt beszélgetés esetében is az Nbtv. világos iránymutatást tartalmaz arra, hogy amennyiben az magánlakásban történik, az külső engedélyhez kötött. A nyilvános helyen folytatott beszélgetés lehallgatása esetében nyilvánvalóan sérülnek ugyanazon alapvető jogok, mint a figyelés esetében, azonban ez bővül azzal, hogy amennyiben a beszélgetés családtagokkal folyik, akkor a családi élet tiszteletben tartásának joga is sérelmet szenvedhet. A személyes adatok védelme tekintetében megállapítható, hogy a nevesített beszélgetések lehallgatása során előfordulhat az az eset, amelynek során az információs önrendelkezéssről szóló törvényben nevesített adatok a titkos felderítést végrehajtó szervek tudomására jutnak.

A nyilvános helyen folytatott beszélgetés lehallgatásakor tehát *a magánszférát érintő szinte valamennyi alapvető jog sérülhet, nevezetesen a magán- és családi élet, továbbá a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jog.*

1.2.10. Metaadatok megszerzése¹²

A hírközlési rendszerekből történő és egyéb adattároló eszközökből történő információgyűjtés során a titkos felderítésre felhatalmazott szervek az e rendszerekből megszerzhető és az elektronikus hírközlésről szóló törvény hatálya alá tartozó, továbbá az abban nevesített metaadatok vonatkozásában folytathatják tevékenységüket, amelyek ezen adatok beszerzésére irányulnak. A metaadatok alkalmasak – a törvényi korlátokat figyelembe véve is – arra, hogy az intézkedéssel érintett személy kapcsolati körét, tartózkodási helyét és szokásait felderíthetővé tegyék. Ezzel megvalósul a magánszférába történő beavatkozás – ezzel pedig az alapvető jogok korlátozása. Fontos itt is kiemelni, hogy a külső engedélyhez kötött módszerek alkalmazásának szabályozása alá eső eseteket kivéve alkalmazható e titkos információgyűjtési módszer.

¹¹ Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok i) az 56. §-ban foglaltakon kívül beszélgetést lehallgathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik”

¹² Nbtv. „54. § (1) A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok j) hírközlési rendszerekből és egyéb adattároló eszközökből információkat gyűjthetnek”

A metaadatok megszerzése a *magánszférát érintő több alapvető jog korlátozását vonja maga után, ezek közül is a magán- és családi élet, továbbá a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogot.*

1.2.11. Büntetlenségi megállapodás kötése¹³

A titkos felderítésre feljogosított szervek által köthető büntetlenségi megállapodás sajátossága – a többi erre feljogosított szervvel szemben –, hogy az állam büntetőjogi igényeinek érvényesítéséhez fűződő érdeket az érintett együttműködéséhez fűződő nemzetbiztonsági érdekekkel szükséges összevetni.

Ennek értelmében büntetlenségi megállapodás köthető Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme érdekében, tehát a nemzetbiztonsági érdek áll szemben a büntetőjogi igény érvényesítéséhez fűződő érdekekkel. Bár a kettő érdek különemű, összevethetőségük alapját az adja, hogy mindkettő az alkotmányos értékek védelméből eredeztethető. A rendőrség esetében ugyanakkor bűncselekmény áll szemben a bűnüldözési érdekekkel, ahol a súlyosabb bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek jelentősebb a kisebb súlyú bűncselekményhez fűződő büntetőjogi igény érvényesítéséhez.

A büntetlenségi megállapodás *direkt módon nem korlátoz alapvető jogot*, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a *tisztességes eljáráshoz való jog* annyiban sérülhet, amennyiben a titkos felderítésre felhatalmazott szervek büntetlenségi megállapodást kötnek egy károkozásban érintett személlyel a károkozás ellentételezésének megtérítése mellett, az államot a polgári peres eljárásban az igazságügyekért felelős miniszter képviseli, így a sértettnek nincs lehetősége a valódi károkozóval szemben érvényesíteni igényét.

1.3. A külső engedélyhez kötött titkos felderítés során korlátozott jogok

Külső engedélyhez kötött titkos felderítés alatt azon eszközök és módszerek alkalmazását értjük, amelyek bevezetéséhez, törvény által meghatározottak szerint, szükséges a nemzetbiztonsági érdekek mentén folytatott titkos felderítésre felhatalmazott szervek kívüli személy előzetes engedélye azok folytatásához. E személy – a tényleges nemzetbiztonsági érdek függvényében – lehet az igazságügyekért felelős miniszter vagy az erre kijelölt bíró.

¹³ Nbtv. „55. § (1) A nemzetbiztonsági szolgálatok a legfőbb ügyész által kijelölt ügyész előzetes jóváhagyásával a nyomozás megtagadásának vagy megszüntetésének kilátásba helyezésével információszolgáltatásban állapodhatnak meg bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személlyel, ha az érintett személyel történő együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági érdek jelentősebb, mint az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdek.”

A nemzetbiztonsági érdekből alkalmazható külső engedélyhez kötött eszközök és módszerek – mind a nemzetbiztonsági szolgálatok, mind a TEK tekintetében – az Nbtv. 56. §-ában kerültek megjelenítésre. Ezen eszközök és módszerek a következők:

- lakás átkutatása, az észlelteket rögzítése;
- lakás megfigyelése, az észlelteket rögzítése;
- küldemény ellenőrzése, az észlelteket rögzítése;
- az elektronikus kommunikáció tartalmának megismerése és rögzítése;
- információs rendszerben kezelt adat megismerése és rögzítése.

1.3.1. Lakás átkutatása¹⁴

A lakás átkutatása magában foglalja a lakásban található valamennyi tárgy, dokumentum megismerését és technikai eszközökkel történő rögzítését, továbbá a lakás megfigyeléséhez szükséges eszközök telepítését.

Fontos kiemelni, hogy mivel természeténél fogva a lakás olyan hely, amely nem áll nyitva mindenki számára, csupán annak, akit tulajdonosa vagy az ott lakó beenged, ezért fokozott az érintett azon hite, hogy az ott történtek és az ott elhelyezett tárgyakkal kapcsolatos ismeretek nem jutnak olyan személy tudomására, akinek ő ezt nem engedte meg.

Ezek alapján a lakás átkutatása a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.*

1.3.2. Lakás megfigyelése¹⁵

A lakás megfigyelése magában foglalja a lakásban történtek figyelemmel kísérését, továbbá ezek rögzítését. Ahogyan a lakás átkutatásánál már láthattuk, e helység az érintett legbelsőbb magánszférájába tartozik.

Ezek alapján a lakás megfigyelése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.*

¹⁴ Nbtv. „56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján a) lakást titokban átkutathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik”

¹⁵ Nbtv. „56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján b) lakást titokban átkutathatnak, az észlelteket technikai eszközökkel rögzíthetik”

1.3.3. Küldemény ellenőrzése¹⁶

E módszer alkalmazása során a titkos felderítésre felhatalmazott szervek az érintett személy postai vagy egyéb zárt, de személyéhez köthető küldeményei tartalmának megismerését hajtják végre.

Mindezen intézkedések bevezetése az érintett személy magánszférájának mélységi megismerését teszi lehetővé, mivel a magánlevelezés olyan adatokat és információkat tartalmazhat, amelyek birtokában a titkos felderítésre feljogosított szervek képet kaphatnak a célszemély kapcsolatainak minőségéről. E módszer alkalmazásánál is igaz az, ami a többi külső engedélyhez kötött módszernél megjelenítésre került, miszerint az intézkedéssel érintett személy joggal várja el, hogy olyan személy nem ismeri meg tevékenységének tartalmát, akinek ő nem adta előzetesen erre engedélyt.

Ezek alapján a küldemények ellenőrzése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.*

1.3.4. Elektronikus kommunikáció tartalma¹⁷

E módszer alkalmazása során a titkos felderítésre felhatalmazott szervek az érintett személy által használt telekommunikációs eszközön továbbított kommunikációja tartalmának megismerését hajtják végre.

A módszer alkalmazása napjaink egyik legfontosabb kommunikációs eszközén – a telefonon – továbbított információk megismerését teszi lehetővé. Az intézkedéssel érintett személy, mivel általában személyes használatában lévő készülékéről van szó, ez esetben joggal lehet abban a hitben, hogy az általa és partnere által elmondottakról más nem szerez tudomást.

Ezek alapján az elektronikus kommunikáció tartalmának megismerése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.*

1.3.5. Információs rendszerben kezelt adat megismerése¹⁸

E módszer alkalmazása során a titkos felderítésre felhatalmazott szervek az érintett személy által használt technikai eszközökön tárolt adatainak megismerését hajtják

¹⁶ Nbtv. „56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján c) postai küldeményt, valamint beazonosítható személyhez kötött zárt küldeményt felbonthatnak, ellenőrizhetik és azok tartalmát technikai eszközzel rögzíthetik”

¹⁷ Nbtv. „56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján d) elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmát megismerhetik, az észlelteket technikai eszközzel rögzíthetik”

¹⁸ Nbtv. „56. § A nemzetbiztonsági szolgálatok külső engedély alapján e) számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított, vagy azon tárolt adatokat megismerhetik és azok tartalmát technikai eszközzel rögzíthetik, továbbá felhasználhatják”

vége. Ebbe tartozik a számítógépen, mobiltelefonon, fényképezőgépen stb. tárolt mindennemű adat megszerzése, másolása.

A nevesített módszer alkalmazása – a többi módszerhez hasonlóan – jelentős alapjogsérellemmel jár, mivel az intézkedéssel érintett személy abban a feltevésben van, hogy adatai biztonságban vannak, ahhoz kizárólag ő és az általa felhatalmazott személyek férnek hozzá. Ezt a biztonságot napjainkban sok esetben fokozzák is a tudatos felhasználók különböző tűzfalak és védelmi szoftverek telepítésével.

Ezek alapján az információs rendszerben kezelt adatok megismerése a *magánszférát érintő szinte valamennyi jogot korlátozza, úgymint a magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához, továbbá a személyes adatok védelméhez kapcsolódó jogot.*

2. Összegzés

A külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés alapvető jogokat érintő korlátozása az alábbiak szerint foglalható össze:

1. táblázat

Alapjog-korlátozás a külső engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés során

	Magánélet	Családi élet	Otthon	Kapcsolat-tartás	Jó hírnév	Személyes adatok
Felvilágosítás kérése						X
Nbi. jelleg leplezésével információgyűjtés	X	X	X	X		X
Titkos kapcsolat	X	X	X	X		X
Információs rendszerek						X
Csapda					X	
Fedőkmány						
Fedőintézmény						
Figyelés	X			X		
Nyilvános beszélgetés lehallgatása	X	X		X		X
Metaadatok megszerzése	X	X		X		X
Büntetlenségi megállapodás						

Forrás: a szerző szerkesztése

A külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés alapvető jogokat érintő korlátozása az alábbiak szerint foglalható össze:

2. táblázat

Alapjog-korlátozás a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés során

	Magán-élet	Családi élet	Otthon	Kapcsolat-tartás	Jó hírnév	Személyes adatok
Lakás átkutatása	X	X	X	X		X
Lakás megfigyelése	X	X	X	X		X
Küldemény ellenőrzése	X	X	X	X		X
Elektronikus kommunikáció megismerése	X	X	X	X		X
Információs rendszerben kezelt adat megismerése	X	X	X	X		X

Forrás: a szerző szerkesztése

Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági érdekek mentén folytatott titkos felderítés során Magyarországon a nemzetközi jog általános szabályainak megfelelő szintű jogszabályokban került megjelenítésre.

A nemzetbiztonsági érdekek mentén folytatott titkos felderítés során az egyének alapvető jogai és az alkotmányos értékek védelme érdekében bevezetett jogkorlátozások konkrét esetei táblázatos formában kerültek összefoglalásra, amely megfelelő iránymutatást nyújt az e tevékenységek végzésére felhatalmazott szervek részére ahhoz, hogy a szükségesség–arányosság–alkalmasság alapelveinek meg tudjanak felelni munkájuk során.

Az alapvető jogok korlátozása szempontjából a titkos felderítés során alkalmazható eszközök és módszerek sorrendbe állítása mélyebb vizsgálatot igényel, mivel a cikk keretei között a magánszféra védelmével összefüggésben megjelenített alapvető jogok Alaptörvényben rögzített részterületei kerültek csupán elemzésre, a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerinti jogok és tilalmak részletesebben ugyanakkor nem. Különös figyelmet érdemlő körülményként állapítottam meg, hogy az egyes titkos felderítési eszközök és módszerek alkalmazásakor ugyanazon alapvető jogok sérülhetnek, azonban más és más mértékben, amelyek így szintén részletesebb kutatást igényelnének. Ezt igazolja, hogy bár a nyilvános helyen történtek megfigyelésének nem célja a családi élet tiszteletben tartásához fűződő jog korlátozása, de könnyen elképzelhető olyan helyzet, amikor mégis megáll e jogsérelem.

Felhasznált irodalom

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény

Ajánlott irodalom

1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

1949. évi XX. törvény: a Magyar Köztársaság Alkotmánya

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény

A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény

A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény

A Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény

A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmánya

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

A terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásnak részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez tartozó kilencedik kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1994. évi LXXXVI. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez tartozó tizenegyedik kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1998. évi XLII. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez tartozó tizenharmadik kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2004. évi III. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez tartozó tizennegyedik kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2005. évi CXXIV. törvény

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményhez tartozó tizenötödik kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2015. évi CLVII. törvény

Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmánya

Egyezmény az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése által 1948. december 10-én meghirdetett Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatáról

Magyarország 2011. április 25-én kihirdetett Alaptörvénye

Hetesy Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori értekezés, PTE ÁJK, 2011.

Resperger István: A „DIADAL” és egyéb módszerek alkalmazása a nemzeti válságkezelési feladatok megoldásánál. *Hadtudományi Szemle*, 5. (2012), 1–2.

Studenmaier, W. O.: Hadászati koncepciók. In Kovács Jenő: *Állami szuverenitás, nemzeti érdek, hadászat*. 36–50.

Tudományos és Köznyelvi Szavak Magyar Értelmező Szótára. Elérhető: www.meszotar.hu/keres-ertek (A letöltés dátuma: 2020. 10. 03.)

Kund Miklós Regényi¹

International Cooperation between Intelligence Services

Nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi együttműködése

The article is dealing with the key components of international cooperation. It gives a short overview of the development of international cooperation from the historical point of view, then the conditions and levels of it, finally, it describes the professional areas and the persons involved in international cooperation. At the end, the article emphasises the importance and relevance of international cooperation between national intelligence services.

Keywords: *international cooperation, secret services, national security services, protocol, shared repositories, joint operations*

A cikk a nemzetközi együttműködés legfontosabb összetevőit mutatja be. Rövid áttekintést ad a nemzetközi együttműködés fejlődéséről történeti szempontból, bemutatja annak feltételeit és szintjeit, végül pedig leírja annak szakterületeit és az abba bevont személyi kört. Zárásként a cikk hitet tesz a nemzetbiztonsági szolgálatok közötti nemzetközi együttműködés lényeges és fontos volta mellett.

Kulcsszavak: *nemzetközi együttműködés, nemzetközi együttműködés hírszerző és biztonsági szolgálatok között, protokoll, megosztott adattárak, közös műveletek*

At the beginning of the 21st century, at least in Europe, all seemed to be about international cooperation, as the lives of the Europeans are largely determined and improved by the supranational organisation known as the European Union. There has also been an extensive international cooperation between the secret services and the national security services, but as it will be seen, it functions still on a completely different level and quality.

¹ Adjunktus, PhD, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék – Senior Lecturer, PhD, University of Public Service, Department of Civilian National Security. E-mail: regenyi.kund@uni-nke.hu, ORCID: [0000-0003-1833-9523](https://orcid.org/0000-0003-1833-9523)

1. Secret service cooperation in the 19th–20th centuries

What path has led to a relatively broad state of international co-operation of secret services, if their function can be described and characterised by a much narrower scope than those of other spheres? Initially, at the birth of the classical secret services, that is, in the 19th century, the services acted like the states themselves. They put their own interests and goals in the first place, and looked at everyone else as a competitor. Allies and alliances were of an occasional nature, aimed at achieving a well-defined goal for certain duration. It is clear that similar to other areas of public life, secrecy was decisive for the secret services. Cooperation, if any, was not necessarily in accordance with the principle or practice of equal partnership. In other words, the economically, politically, militarily stronger party subtly or less subtly persuaded the subordinate one to accept its privileged role. This kind of collaboration was of course also found in the 20th century; see the example of the South American operations of American intelligence² or even the operation of the secret services of the Allies – either Western or Eastern – who won World War II in Germany.

The next characteristic is that the cooperation is tied to a specific task. Cooperation besides a specific joint task is atypical. A very good example of this is the activity of American intelligence in the Middle East, Afghanistan, when in the 1970s and 1980s they supported expansively the Mujahedeen against the Soviet Union and Islamic-based foreign extremist individuals and organisations, including those whose roles were completely revalued a few years later. It is enough to mention the name of Osama bin Laden.³

In the early phase of the collaboration the organising principle – which of course still exists nowadays –, namely that ‘the enemy of my enemy is my friend’, was well demonstrated. A good example of this was the cooperation between American intelligence and the Sicilian mafia after the allied forces had landed in Sicilia.⁴ The mafia was quite hostile to the fascist Italian state which intended to break its power and acted hard against the organisation.

How this level can be exceeded? Long-term common interests and values are needed, and only along these principles may the close co-operation between intelligence services be ensured. A good example of such common, long-term values and interests is the cooperation that took place during and after the Second World War. The best known of these is the so-called ‘five eyes’, whose existence has not been officially confirmed to date. The ‘five eyes’ is the cooperation primarily but presumably not exclusively in the field of signal capture and decryption between the five Anglo-Saxon powers, which includes the secret services of the United Kingdom, the United States, Canada, Australia and New Zealand.⁵ It is noteworthy that non-Anglo-Saxon

² See for instance ‘CIA and Assassinations: The Guatemala 1954 Documents’, The National Security Archive.

³ See for instance Steve Coll, *Ghost wars: the secret history of the CIA, Afghanistan, and bin Laden, from the Soviet invasion to September 10, 2001* (New York: Penguin Press, 2004).

⁴ See for instance Tim Newark, *Mafia Allies. The True Story of America’s Secret Alliance with the Mob in World War II* (Saint Paul MN: Zenith Press, 2007).

⁵ See for instance James Cox, ‘Canada and the five eyes intelligence community’, Strategic Studies Working Group Papers, 2012.

powers are excluded from this cooperation, be it either Germany, or France or Japan. Thanks to the global relay capability of the 'five eyes', it has come into the spotlight again and again, enough to think of the so-called Echelon⁶ scandal of the 1990s.

An example of a similar type of cooperation can be found in the Eastern Bloc, however, the congeniality of interests and values existed only at the level of declaration. The best-processed example of that co-operation under the Warsaw Pact was a fairly wide-ranging and precise collaboration in the field of reconnaissance of agency radio broadcasting, which apparently ended after the end of the Cold War.⁷

2. Conditions conducive to intelligence cooperation

Why is an organisation such as a national security service, which preserves the ancient, competitive nature of nation-states, initiates or joins international cooperation?

It is clear that the primary goal of the international cooperation is to unite capabilities for a common aim and success. Specifically, the goal is most often to increase the level of information and knowledge, either it is about a common opponent or a new phenomenon, or even more often a target person or a potential collaborator. A good example of complementing skills is to take advantage of the different features of a geographical location. In the late 1950s, the operational range of the U.S. stratosphere reconnaissance planes did not yet allow it to fly across the ocean from its homeland, so its takeoff happened in Turkey and the landing in Germany or in the United Kingdom.⁸

Let's take a look at the other areas of capability supplementation. A typical example for that is the financial cooperation. One organisation provides financial assistance, the other requests for or accepts it. Obviously, the ulterior motives may differ. Financial support may be used to increase one's own influence or to reciprocate assistance that cannot be offset by other means of the same quality.

3. Levels of international cooperation

Level zero of the international cooperation is the protocol one, which should not be underestimated. The content of cooperation at the protocol level is easy to deduce: the parties assure each other of their intentions and goodwill for cooperating with each other. Typically, a face-to-face meeting is held with senior officials from the top management or the supervisory state body, ministry, whose program usually does not include an in-depth discussion of details, but it is rather a general overview of the topics of common interest. Obviously, this does not mean much in itself, but we must keep in mind that, especially in the world of intelligence, 'the longest journey

⁶ See for instance Martin Asser, 'Echelon: Big Brother without a cause?' BBC News.

⁷ Imre Dobák and Ferenc Endrődi, *A magyar rádióelhárítás nemzetközi együttműködésének története (1955–1990)* [Brief history of the international cooperation of the Hungarian radio traffic countering (1955–1990)] (Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014).

⁸ 'Francis Gary Powers', Find a grave.

always begins with the first step'. If we do not take the first step, or do not cultivate level zero, even if it does not bring a tangible result, then no further steps will be taken, or only with a disproportionate effort and uncertain outcome. Therefore, it is a mistake to underestimate the importance of the protocol-level collaboration. An organisation that endeavors capabilities and means for that purpose, even without gaining significant results, is doing the right thing.

A common first or next step in the international cooperation concerns the field of education and training. Obviously, there is also a need for capacity development on the part of the hosting party. Taking over the experiences and best practices of the cooperating partners is a quick and cheap way to develop. Again, the underlying interest of the facilitator is only to expand its own working methods, and thus its influence, and additionally in terms of technical means its marketing aims. We have already mentioned the technical help, be it either an operational technical device, or an encryption device, or a computer hardware and software, where the possible interfaces for technical cooperation are quite diverse. It should be noted here, however, that for example taking over a cryptographic device without modification, to say the least, gives the possibility for our benevolent partner to diligently read our mails with us as well.

The next level of cooperation is the creation of common knowledge bases. This can be realised through bilateral exchanges of views or multilateral conferences, which usually result in a commonly agreed document, which includes the common standpoint of the participants on a particular issue of great interest. Obviously, for utilising this common knowledge, a data repository can be created, into which the participants of the cooperation – during a certain period of time – can upload and query information and data.

Considering the uploading and retrieving, we need to mention two important features of international cooperation between intelligence services. One is that the information remains in the possession of the original owner and he/she decides how to use it. Typically, he/she determines the circle within which the information can be passed on and shared with. Of course certain actors can be excluded from the cooperation. The other is the *do ut des* principle, which is particularly well accepted when using the repositories. Specifically, if one just queries a database and does not contribute to its content with own knowledge, it will be sooner or later eliminated from the circle of international cooperation.

The importance of this type of cooperation presented above is well illustrated by the fact that most of the international security cooperation forums also take place at this level.

Perhaps the highest level of international cooperation is the joint operations, such as the joint maintenance of a human source, or a technical attack or the joint conduct of a radio frequency control. It is clear that the highest level will only take place when there is already trust between the parties, and the aforementioned lower levels of cooperation have been mutually beneficial to them, and the information provided has not fallen into the wrong hands or has not been leaked.

4. Professional areas of international cooperation

The next group of questions worth reviewing is the common professional areas of collaboration and those areas where the cooperation is rare.

As a rule of thumb, mostly the transnational challenges need the most extensive cooperation, especially when detecting a common enemy is essential. Communism was such a transnational, nation-independent, non-state challenge to western democracies during the 20th century. After the end of the Cold War, this place with dubious glory was occupied by the international terrorism. The national security and law enforcement community of each state is continuously working closely together to seize terrorist organisations. And of course, in the meantime, everyone is trying to achieve their own underlying goals as long as it does not jeopardise their shared success.

An equally important area is the issue of international organised crime, drug trafficking, as well as the backflow and bleaching of related or derived financial instruments. In particular, the ever-tightening banking rules, the narrower interpretation of banking secrecy, the gradual but irrevocable disappearance of anonymous accounts and sight deposits also show the importance and success of the international fight against money laundering.

It is clear that international cooperation is also needed in the fight against illegal migration. However, this type of cooperation is complicated by those circumstances that there are differences in the intentions of the issuing and hosting countries. The situation is similar to the cooperation on dual-use and internationally controlled products and technologies, as well as on the embargo regimes governing these issues.

5. What are those areas where the cooperation is less typical and extensive?

It is clear that counter-intelligence or even joint intelligence operations are such that very high level of common interests, shared values and mutual trust are needed in order to involve other partners, since the own purposes and interests are so primary that they override everything else, at least in the vast majority of cases.

6. Persons involved in international cooperation

Who are involved in international cooperation? The foreign representation of each service is provided by persons with diplomatic status, the so-called open or revealed liaison officers. Of course, smaller countries often take the opportunity to send out (and fund) only one liaison to represent the entire intelligence–national security community as a whole. Accredited representatives of the cooperating services are contacted by the departments of each organisation specialised in international cooperation. It goes without saying that these persons do not have detailed competencies in professional matters, so it is common that the representatives of the given field, the so-called

experts, take part in the discussions as well. During joint operations – which is a rare and high level of cooperation – the representatives of the individual fields and the staff assigned to cooperate are playing the major role.

It is worth referring to the language challenges as well. Interpreting, if necessary, makes the process of cooperation and collaboration very difficult and slow, so a high level of foreign language proficiency – usually either the language of one of the cooperating partners or a general intermediary language, such as English – is a must for successful international cooperation.

7. Outlook

This study briefly summarised the most important aspects of international cooperation between intelligence services. The overall picture is apparently quite controversial. The author believes that international cooperation of intelligence services is not only needed because of ‘the spirit of our age’, or because of the possibility for certain executives or employees to travel to exotic landscapes from taxpayers’ money. International cooperation is a must for effective actions on transnational challenges. Perhaps even more important is that the level and content of international cooperation plays a significant role in the acceptance and appreciation of a certain service. This is the condition for that if external help is really needed once, then that request meets with warm response. Therefore international cooperation is the central element of the success or the failure of a service. That is why it is necessary to strive for it – and it is worth managing it well.

References

- Asser, Martin: ‘Echelon: Big Brother without a cause?’ *BBC News*. Online: [news.bbc.co.uk/2/hi/europe/820758.stm](https://www.bbc.com/news/uk-2020-11-15) (15. 11. 2020.)
- Coll, Steve: *Ghost wars: the secret history of the CIA, Afghanistan, and bin Laden, from the Soviet invasion to September 10, 2001*. New York, Penguin Press, 2004.
- ‘CIA and Assassinations: The Guatemala 1954 Documents’. *The National Security Archive*. Online: <https://nsarchive2.gwu.edu//NSAEPP/NSAEPP4/index.html> (15. 11. 2020.)
- Cox, James: ‘Canada and the five eyes intelligence community’. *Strategic Studies Working Group Papers*, 2012. Online: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.357.5576&rep=rep1&type=pdf> (15. 11. 2020.)
- Dobák, Imre – Ferenc Endrődi: *A magyar rádióelhárítás nemzetközi együttműködésének története (1955–1990)* [Brief history of the international cooperation of the Hungarian radio traffic countering (1955–1990)]. Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2014.
- ‘Francis Gary Powers’. *Find a Grave*. Online: www.findagrave.com/memorial/2118/francis-gary-powers (15. 11. 2020.)
- Newark, Tim: *Mafia Allies. The True Story of America’s Secret Alliance with the Mob in World War II*. Saint Paul (MN), Zenith Press, 2007.

Deák József,¹ Somogyvári Bence,²
Farkas Noel,³ Szűsz Martin⁴

A Ludoviceum pilot projekt kezdeti résztapasztalatai veszélyhelyzettől veszélyhelyzetig

*The Initial Partial Experiences of the Ludoviceum Pilot Project,
from Emergency to Emergency*

A Nemzeti Közszerológati Egyetem karain megkezdődött az Egyetemi Közös Modul tárgyainak oktatása a 2013/2014. tanévben. A 2013-ban bevezetett Egyetemi Közös Modul tantárgyait az államtudományi képzési terület alapképzési szakjain a 2020/2021-es tanévtől felmenő rendszerben a Ludoviceum tantárgyai váltják fel. A Ludoviceum tantárgycsoportot három elem alkotja. A „Műveltség, kultúra, értékek” tantárgycsoport⁵ az „Anthologia Philosophico-Politica – Fejezetek a politikai gondolkodás történetéből”; az „Anthologia Historica – Szakaszok az újkori egyetemes és magyar történelemből”; valamint az „Anthologia Hungarica – Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmak tartalmához” tárgyakból áll. A szemelvénygyűjteményekre építve a tárgyak célja, hogy kialakítsák az elemző-megvitató szemináriumi kultúrát, megerősítsék a hallgatók műveltségi alapjait, a nyelvi kommunikációs képességeit, és ösztönözzék a kreatív gondolkodást. Fontos, hogy a vitázó-érvelő interakciók során átélhető legyen a közös tanulás és az együtt gondolkodás élménye. A 25 oktató meghívásával februárban megkezdett kísérleti projekt munka március közepén a koronavírus járvány

¹ Adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar. E-mail: deak.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: [0000-0002-7661-4485](https://orcid.org/0000-0002-7661-4485)

² Hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar. E-mail: somogyvaribence@gmail.com, ORCID: [0000-0002-7850-7747](https://orcid.org/0000-0002-7850-7747)

³ Hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar. E-mail: sakraflion@gmail.com, ORCID: [0000-0003-0425-8132](https://orcid.org/0000-0003-0425-8132)

⁴ Hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar. E-mail: szusz.martin@gmail.com, ORCID: [0000-0002-2216-6410](https://orcid.org/0000-0002-2216-6410)

⁵ Barna Attila – Szabó Ádám: Bevezetés. In Barna Attila – Szabó Ádám (szerk.): *Ludoviceum I.2. Anthologia Historica: Szakaszok Magyarország és Európa történelméből. Szöveggyűjtemény.* Budapest, Nemzeti Közszerológati Egyetem – Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 8–10.

miatt megszakadt, az új koncepcióval kapcsolatos tapasztalatok értékelése nem lehetett teljes. A szeptembertől indult kísérleti program csaknem teljes őszi félévére viszont már hasznos tapasztalatokkal is szolgált.

Kulcsszavak: Egyetemi Közös Modul, Ludoviceum tantárgycsoport, Anthologia Philosophico-Politica, Anthologia Historica, Anthologia Hungarica

The teaching of the Common Study Module began at the University of Public Service faculties in the academic year of 2013/2014. The University Common Module subjects were introduced in 2013 in the undergraduate courses of the political sciences. These have been replaced by the subjects of the Ludoviceum from the academic year 2020/21 onwards. The Ludoviceum subject group consists of three elements. The 'General literacy, culture, and common values' subject group consists of 'Anthologia Philosophico-Politica – Chapters from the History of Political Thoughts'; the 'Anthologia Historica – Sections from the modern universal and Hungarian history'; and 'Anthologia Hungarica – Excerpts from the concepts of culture, identity and nation'. Building on the excerpt collections, the subjects aim to develop an analyst–discussive seminar culture, strengthen students' literacy foundations, communication skills, and encourage creative thinking. It is essential to make the experience of group cohesion in learning and thinking together through debating–reasoning interactions. The pilot project work that started in February with the invitation of 25 lecturers was interrupted in mid-March due to the coronavirus epidemic, and the evaluation of the experience with the new concept could therefore not be complete. However, the almost entire autumn semester of the pilot program in September has already provided useful experience.

Keywords: Common Study Module, the group of subjects Ludoviceum, Anthologia Philosophico-Politica, Anthologia Historica, Anthologia Hungarica

1. Embernek lenni...

Immár csaknem egy évtizede, 2012. január 1-jén jött létre a Nemzeti Köszolgálati Egyetem (NKE), a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Budapesti Corvinus Egyetemből kiváló Közigazgatás-tudományi Kar és a Rendőrtiszti Főiskola átalakulásával. Az egyetem a felsőfokú közzolgálati szakemberképzés bázisintézménye, az érintett intézmények általános jogutódja lett. Az elődintézmények átalakulásának célja az volt, hogy a közzolgálaton belül a honvédelem, a polgári közigazgatás, a rendészet és a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományában a hivatástudat és a szakértelem erősítése az összehangolt és tervezett utánpótlásképzésen, a közzolgálati felsőfokú szakemberképzés pedig egységes intézményi bázison alapuljon. Az NKE létesítésekori kiemelt célja, hogy az egyetem az érintett hivatásrendek erősségeinek kiemelésével,

az erőforrásokkal hatékonyan gazdálkodva működjön, továbbá meghatározó szerepet játsszon az életpálya- és előmeneteli rendszerben.⁶

Az állam elemi szolgáltatásai közé tartozik: az ország jól szervezett és megfelelő képességekkel rendelkező haderő által garantált békéje és biztonsága; a jó közösségi rend, a tartós közbiztonság, a nemzet biztonságát fenyegető veszélyek elhárítása; az időben kiérkező tűzoltó, a fenyegető ipari vagy természeti katasztrófa megelőzése, mentesítése vagy éppen az elítélt büntetettek őrzése és visszavezetése a társadalomba. Ugyanide sorolható a hatóságok tisztességes, hatékony és törvényes működése is, amibe nemcsak a sürgősen igényelt útlevél azonnali kiadása, hanem az adók és más közterhek pontos és egyenletes beszedése vagy a demokratikus választások pártatlan és precíz megszervezése is beletartozik. A közszolgáltatások vagy másként a közjavak nyújtása és ehhez az államszervezet működtetése folyamatos és magas szintű szervező tevékenységet igényel, amire készülni kell, és ami önmagában is hivatás.⁷

A közszolgáltatások felsorolt területein a feladatokat nem elég teljesíteni, azt emberi módon, emberségesen kell cselekedni.

A 20. század kiváló magyar filozófusa, Hamvas Béla a század derekán állt elő az *Anthologia Humana* című gyűjteményes kötetével. Ebben arra vállalkozott, hogy ötezer év gondolkodástörténetének legillusztrisabb gondolatfolyamait hagyományozza ránk. Munkája előszavában úgy fogalmazott: „Van valamilyen rejtélyes átalakulás, amelyet csaknem lépésről lépésre követni lehet, valami kifejezhetetlen, lassú, egészen lassú kibontakozás és közeledés a befejezéshez.” A befejezés, a végső cél meglátása szerint nem lehet más, mint *emberré lenni*. „Felismerni, hogy végül is semmi, de semmi bennünket tökéletesen ki nem elégít, sem érzi gyönyör, sem gazdagság, sem hírnév, sem hatalom, hanem csak ez az egy: végre, végül embernek lenni.”⁸

2. Műveltség, kultúra, értékek

A fenti, alighanem a „Műveltség, kultúra, értékek” tantárgycsoport alapfilozófiáját kifejező gondolat után célszerűnek látszik röviden áttekinteni az előzményeket és a tárgycsoport három tantárgyi programját: az „Anthologia Philosophico-Politica – Fejezetek a politikai gondolkodás történetéből”-t (a továbbiakban röviden: *Politikai gondolkodás*); az „Anthologia Historica – Szakaszok az újkori egyetemes és magyar történelemből”-t (a továbbiakban röviden: *Történelmünk*); valamint az „Anthologia Hungarica – Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmakról”-t (a továbbiakban röviden: *Magyarság*).

A Nemzeti Közzolgálati Egyetemen a 2013/2014-es tanévben vezették be kiemelt egyetemi feladatként az Egyetemi Közös Modul tárgyainak oktatását. A 2013-ban bevezetett Egyetemi Közös Modul tantárgyait az államtudományi képzési terület alapképzési

⁶ Padányi József – Czene Gréta – Hegyi György (szerk.): *A Nemzeti Közzolgálati Egyetem évkönyve 2012–2013*. Budapest, NKE, 2013. 11.

⁷ Padányi–Czene–Hegyi (2013) i. m. 7.

⁸ Pongrácz Alex: Előszó. In Hörcher Ferenc – Pongrácz Alex (szerk.): *Ludoviceum I. Anthologia Philosophico-Politica, Szöveggyűjtemény*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem – Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 9.

szakjain a 2020/2021-es tanévtől felmenő rendszerben a Ludoviceum tantárgyai váltják fel, az államtudományi képzési területen szerezhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről szóló kormányrendelet alapján. Eszerint az alapképzési szakok mindegyikének részét képezi a Ludoviceum tantárgycsoport, amely három részből áll: az egyetemi Közös Közzolgálati Gyakorlat; a műveltség, kultúra, értékek tantárgycsoport; államtudományi tantárgycsoport, amelynek keretében a 2. mellékletben meghatározott szakterületekből a hallgatók a saját közzolgálati hivatásrendjükhöz közvetlenül nem tartozó szakterületeken szereznek kompetenciákat.⁹ Ezt követően a Rektori Tanács a Szenátus napirendjére tűzte a tantervmódosítást,¹⁰ az alap- és osztatlan mesterképzési, nappali munkarendű szakokra, szakirányokra tervezett tíz tárgy és a Közös Közzolgálati Gyakorlat kreditértéke összesen legfeljebb 20 + 2. A Ludoviceum első tantárgycsoportjában szereplő, fent említett három tantárgy oktatásáért az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar felel. Ezek a tárgyak kötelező jelleggel a nappalis képzéseken zajló újfajta oktatásmódszertan szerint a 2020/2021-es tanév tavaszi félévétől vannak (a polgári nemzetbiztonsági alapszak levelező munkarendjében ez már ősztől lezajlott).

A Ludoviceum I. tantárgycsoport, e fenti három tárgy oktatásának szeptember 1-jei előkészítésére pilot program jelleggel, 2020 februárjától szabadon választottként hirdették meg mindannyit, az oktatásuk tapasztalatai tükrében esetleg szükséges korrekciók szeptember előtti elvégzése okán is. Már az első tantárgycsoport tárgyaihoz tartozó témák oktatása szemináriumi vitakörök keretében zajlott, a márciusi veszélyhelyzetig. Az oktató vezetésével, a hallgatók aktivitásával, kis csoportokban, vitázó-érvelő módszerrel történt a szemelvények feldolgozása. A szemináriumokat egy félévzáró, külső helyszínen levezetett tömbösített foglalkozás (színházi előadás és múzeumlátogatások) követte, zárta volna tanórán kívüli időintervallumban a tervezet szerint.

Az egyetem mindhárom tárgyhoz kiadott egy-egy, latin elnevezésű címet hordozó szemelvénykötetet: Hörcher Ferenc – Pongrácz Alex (szerk.): *Anthologia Philosophico-Politica*; Barna Attila – Szabó Ádám (szerk.): *Anthologia Historica*; Szabó Ádám (szerk.): *Anthologia Hungarica*. Ezek az oktató számára segédanyagok, míg a hallgatóknak nyomtatott és digitális változatban egyaránt elérhető tananyagok. Emellett egyféle oktatási forgatókönyvek az egymással párhuzamosan futó szemináriumok egységét előmozdító céllal.

A kötetek tartalmazzák a javasolt oktatásmódszertant, továbbá a tematika sorrendjében az egyes témák rövid témaleírását, majd a szöveges szemelvényeket, témánként kettőt. A szemelvényeket végül terjedelmi okokból tömör tudományos összefoglalások főszövegei alkotják, az eredetileg tervezett szépirodalmi és filmadatokkal kiegészített forrásgyűjtemények helyett. A kötetek végén válogatott irodalomjegyzék

⁹ 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerezhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900222.KOR> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 22.)

¹⁰ A Nemzeti Közzolgálati Egyetem szenátusi ülésének tervezett napirendje. Elérhető: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/2019.%2011.%2013-i%20%C3%BCI%C3%A9s%20napirendje.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 12. 22.)

segíti a továbbtájékozódást. Az oktatás első éve alatt szerzett tapasztalatok nyomán a szemelvénykötetek tematikájának és beosztásának megtartásával a szemelvény-szövegek tartalma és összeállítása változni és alakulni fog.

Bedolgozva az egyetemi szakmai közösségek által tett javaslatokat is, a tantárgyakat tartalmi, szerkezeti szempontból Nagyernyei Szabó Ádám kutatóprofesszor állította össze, aki ellátja a tantárgycsoport felelősségét is. A *Politikai gondolkodás* tárgyfelelőse Pongrácz Alex adjunktus, a *Történelmünké* Barna Attila egyetemi docens, a *Magyarságé* Halász Iván tanszékvezető egyetemi tanár. A tantárgycsoport bevezetésének intézményi koordinációját Kis Norbert fejlesztési rektorhelyettes látta el, az oktatási koordinációt Christián László oktatási rektorhelyettes irányítja. A Ludoviceum I. tantárgycsoport kialakulásának, bevezetésének és oktatásának folyamatait Koltay András rektor személyesen is figyelemmel kíséri.

A tárgyakat a hallgatók előfeltétel nélkül, elvileg bármelyik félévben felvehetik, így a vegyeskari hallgatói csoportok oktatásszervezési támogatással jönnek létre. Az ismeret- és tudásanyag a továbbiakban is megalapozza a közszolgálati életpályát, minden hallgató által elsajátított közös ismeretanyagot hoz létre, amely az elméleti ismeretek mellett gyakorlati részeket is tartalmaz (színház-, múzeumlátogatás).

A következő, 2020/21. tavaszi félév tervezése során azonban célszerűnek látszott egyfajta egymásra épülését is megjeleníteni a három, jellemzően a tavaszi félévekben felvehető tárgynak. A 2. féléves kezdő tárgyként többnyire a „Fejezetek a politikai gondolkodás köréből” (Politikai gondolkodás) szerepel, ezt követi a 4. félévben a „Szakaszok Magyarország és Európa történelméből” (Történelmünk), és ugyanebben a tavaszi félévben, bár inkább a fenti két tárgy ismeretanyagára épülve, a 6. félévben felvehető a „Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmakról” (Magyarság) tárgy.

A tavaszi félévenként 30 tanórásra tervezett kurzuson a 28 szemináriumi órát 2 gyakorlat zárja múzeumlátogatással, és zárta volna ebben a félévben is, ha nincs ismét, a tavaszihoz hasonlóan, a veszélyhelyzet miatti múzeumbezárás.

2.1. A tárgyak szakmai tartalma

Politikai gondolkodás: A tárgyat választó hallgatók átfogó módon ismerkedhetnek meg az egyetemes (főként európai) és magyar politikai gondolkodás múltjával, alapfogalmaival, alapeszméivel, legfontosabb irányzataival, valamint kiemelkedő művelőivel. Az eszmetörténeti ismeretek elsajátítása a szövegolvasásra és szöveg-megbeszélésre koncentráló, interaktív jellegű szemináriumi foglalkozásokon valósul meg. Ezek alkalmával a megbeszélendő irodalmi szemelvények, különösen az újkortól, az egyetemes (európai) és magyar politikai gondolkodás lehetséges kapcsolódási pontjaira is rámutatnak. A kurzus egy politikai eszmerendszert és hatásait illusztráló kiállítóhely megtekintésével zárul.

Történelmünk: A képzés hallgatói átfogóan megismerkedhetnek Magyarország történelmének legfontosabb problémáival s ezek egyetemes történeti kontextusai-val. Az európai történelem és a hozzá ezer év óta folyamatos állami léttel szervesen kapcsolódó magyar történelem rendkívüli gazdagsága ugyan teljesen nem ragadható meg a legfelkészültebb történészek számára sem, de élményszerűvé tehető,

ha kalauzul igazi mesterműveket, illetve a történelmi szereplőket emberközeli állító, mítoszokon felülemelkedő olvasmányokat választunk. Ezzel a hallgatók világos ismereteket szerezhetnek a történetírók lehetőségeiről, a legfontosabb egyetemes és magyar történelmi problémákról, legjelentősebb személyiségeik dilemmáiról, a magyar történetírás kiválasztott klasszikus szerzőiről. A válogatás szándékosan Nyugat-központú. A Keletről jött magyar nép Szent István államalapítása óta a nyugati, keresztény kultúrkör tagja. Az elsődlegesen politika- és hangsúlyosan hadtörténeti ismeretek átadására is irányuló szemináriumok szövegolvasásra és szövegmegbeszélésre koncentráló, interaktív jellegű gyakorlati foglalkozások. A tematikához tartozó ajánlott olvasmányok az európai és magyar történelem szerves egybefonódására is rámutatnak. A kurzust az egyik, nemzeti történelem szempontjából fontos múzeum kiállításainak megtekintése egészíti ki.

Magyarság: A tárgy a magyar identitásképző történelmi korszakok különböző, nagyhatású kulturális, politikai, társadalmi és művészeti jelenségeit taglalja. A témák vertikálisan időrendet követnek az ókortól napjainkig, horizontálisan kapcsolódva a Ludoviceum I. másik két tantárgyához is. A szemináriumok hallgatói a kultúra, identitás és nemzet kérdésköréhez tartozó fogalmak tartalmával és háttérelemével ismerkednek meg. A megadott szemelvények és illusztrációk feldolgozásával identitásképző jelentőségű, máig a nemzettudat részeit alkotó kultúrtörténeti csomópontokat és jelenségeket tanulmányoznak. A magyarországi példákat az egyetemes kultúrtörténet szempontjából is értékelik. A cél, hogy a hallgatók felismerjék az identitásképződés folyamatát a kultúrában, a politikában és a tudományban. Tanulmányaik során a hallgatók nemcsak lexikális ismereteiket bővítik, de egyben a történelmi, kulturális és társadalmi folyamatokra is képesek lesznek rálátni, azokat komplex módon érteni. Felismerik az egyes jelenségek és folyamatok kapcsolatait és jövőt érintő hatásaikat. A kurzus interaktív gyakorlati foglalkozásokra épít, a hallgatók egy-egy téma megbeszélésekor, az elolvasott szemelvényekkel és kiegészítő illusztrációkkal kapcsolatban önálló felismerésekről számolhatnak be. A vita keretében részkérdéseket tudnak megfogalmazni, összefüggéseket és folyamatokat vesznek észre és tárnak fel. Az egyes témákhoz általánosabb jellegű alapirodalom tartozik, amelyek segítségével az érdeklődők tovább tudnak tájékozódni. A kurzust színházlátogatás egészíti ki, valamely a témát érintő fontos darab megtekintésével.

Láthatóan a Politikai gondolkodás tárgy az egyetemes (főként európai) és magyar politikai eszmékkel és kiemelkedő művelőivel ismerteti meg a hallgatókat. A Ludoviceum következő, Történelmünk tárgya a magyar történelem legfontosabb történelmi problémái mellett kitekint ezek egyetemes történeti kontextusaira is. A Magyarsággal foglalkozó harmadik tárgy pedig lényegében az előző kettőben taglalt politikai történelmi összefüggésekből emeli ki a magyar identitásképző történelmi korszakok különböző, nagyhatású kulturális, politikai, társadalmi és művészeti jelenségeit.

Kompetenciacélok:

Tudás: A Politikai gondolkodás feldolgozásának eredményeként a hallgatók tájékozottak lesznek az európai és magyar politikai eszmerendszer legfontosabb irányzatairól, jelentősebb művelőinek főbb elgondolásairól. A Történelmünk kurzust követően

a hallgatók általános műveltsége erőteljesen bővül, megértik a különböző háttérű jelenségek összefüggéseit. Megfelelő ismeretekkel rendelkeznek a magyar és európai történelem sajátosságairól, a magyarság kulturális teljesítményeiről, a társadalmi-politikai közösség önazonosságát kifejező tényezőkről. Mindezeket mélyíti tovább a *Magyarság* tárgy, amelynek eredményeként a hallgatók megfelelő tudás birtokába kerülnek a magyar nemzeti identitás sajátosságairól.

Képesség: A Politikai gondolkodás tárgynak köszönhetően nemzetközi szinten nő a hallgatók kulturális önértékelése és magabiztosságuk. Fejlődik a kritikai és elfogadási készségük. Képesé válnak komplex problémák megértésére, személyes világnézet kialakítására. A Történelmünknek köszönhetően – a fentiekén túl – a hallgatók tudnak azonosulni a magyar nemzeti hagyománnyal, felismerik nemzeti és európai identitással összefüggő erősségeiket és gyengéiket. Felismerik az európai és a magyar történelem sajátos mintázatait. Képesek lesznek összefüggések észrevételére, következtetések megfogalmazására, nemzeti és európai identitásuk alapján. A *Magyarság* tárgy keretében pedig a hallgatók a fenti képességeket tovább mélyítve felismerik az egyetemes és a sajátos kulturális jelenségeket. Személyes világnézetük kialakítása során megőrzik nemzeti identitásukat.

Összességében a hallgatók képesek lesznek alkalmazott tudásként kezelni a megszerzett politika-filozófiai, történelmi és kulturális ismereteiket.

Attitűd: A Politikai gondolkodás kurzus elvégzése után a hallgatók határozottabb világszemlélettel fognak rendelkezni. Megértően, figyelmesen és tisztelettel fogadnak újabb eszméket. Közszolgálatuk során is közvetítik a megismert gondolatokat, érték- és fogalomkészletet. Érdeklődésük megnő szakterületük intellektuális fejlesztésére.

Ezt mélyíti tovább a Történelmünk tárgy, amelynek eredményeként majd a közszolgálatában világosabb, határozottabb önismerettel, a történelmi múltra nyitottan vesznek részt a közösségi életben. Együttérző, udvarias tisztelettel viselkednek a társadalom különböző tagjaival szemben. Érdeklődésük megnő a szakterületükkel kapcsolatos újtó és megőrző feladatok ellátására, a szakmai kihívások komplex szemléletű kezelésére. A *Magyarság* kurzus eredményeként a fentiekén túlmenően a hallgatók újra nyitottabban vesznek részt a közösségi életben.

Autonómia és felelősség: A Politikai gondolkodás tanulmányozása révén a hallgatók felismerik saját koruk társadalmi-politikai közösségeinek eszmei alapon való összetartozását. Meglátják a kortárs nemzedék felelősségét, és felismerik az egyéni hozzájárulás jelentőségét a szűkebb közösségi és a társadalmi életben. Önállóan végzik a problémák végiggondolását és a rendelkezésre álló adatok objektív elemzését értékelését. Felelősséggel vesznek részt a közéletben, véleményformálásban, döntésekben. Ezt továbbgondolva a Történelmünk tárgyban, a magyar és európai múlt tanulmányozása révén felismerik saját jelenük mélyiséges történeti meghatározottságát. Nagyra értékeli a hivatástudatot, és új értelmet nyer az elköteleződés fogalma. Képesek rangsorolni a problémákat és felismerni saját pozíciójukat adott helyzetekben. A *Magyarság* tárgy keretében a fentiek mellett a kulturális és történeti múlt tanulmányozása révén felismerik saját koruk társadalmi-politikai közösségeinek nemzeti és kulturális alapon való összetartozását, és nem félnék elköteleződni.

2.2. *Egymásra épülő tantárgyak tananyagának leírása, tematikája és párhuzamai*

Az alábbiakban a 15 hét tematikái a Politikai gondolkodás – Történelmünk – Magyarország sorrendben láthatók.

1. *A klasszikus ókor politikai gondolkodása* – Áttekintés a politikai gondolkodás alapfogalmairól, alapeszméiről, legfontosabb irányzatairól és korszakairól: Platon, Arisztotelész, Szent Ágoston;
Az antikvitás öröksége – az ókori geopolitikai struktúrák felbomlása és a középkori világ kialakulása;
„Cultura animae” – a kultúra, az identitás, a nemzet fogalomkörei; a nacionalizmus kérdése.
2. *A középkor eszmevilága* – Bíborbanszületett Konstantin; Szent István király; Aquinói Szent Tamás;
Mítoszból a történelembe – az Árpád ház Európában;
„latinul Ungarusok” – a Csodaszarvastól a Hármaskönyvig: a történelmi magyar identitástudat.
3. *A reneszánsz politikai eszmevilága* – Dante Alighieri; Niccolò Machiavelli; Filofej sztarec;
A középkorból a reneszánsz felé – az Anjouk közép-európai befolyása, a visegrádi királytalálkozó és Zsigmond Német-római Császársága;
„Unio trium nationum” – a korona és a hivatali latin takarásában: kulturális és politikai identitások a Magyar Királyság politikai nemzetén belül.
4. *Abszolutizmus, polgári forradalom és dicsőséges forradalom Angliában* – Thomas Hobbes és John Locke az állam kialakulásáról és működéséről, valamint a polgári kormányzatról;
A reneszánsz Magyarország és Európa – Hunyadi-tervek és Jagelló-kudarccok;
„magnum aldamas, fecerunt” – fejezetek a magyar nyelv és írás történetéből a nyelvújításig.
5. *Politikai gondolkodás a 16–18. századi Magyarországon* – Werbőczy István, Bethlen Gábor és II. Rákóczi Ferenc politikai eszméi és nézetei;
A három felé szakadt ország – mit jelentett a 150 éves török uralom?;
„ne szidalmaztassék senki az religióért” – a tordai országgyűlés szellemisége, a magyarországi vallások és a történelmi egyházak kulturális szerepe.
6. *A francia felvilágosodás és a francia forradalom kora* – A törvények szelleme és a hatalmi ágak megosztása Montesquieu-nél;
Kuruc vagy labanc? – A Rákóczi-szabadságharc története és utóhatásai;
„Az jó hírért, névért” – a katonaelet kulturális és társadalmi hatásai Magyarországon.
7. *Reflexiók a francia forradalomról* – Edmund Burke és a konzervatív gondolkodás kialakulása;
Az 1789-es francia forradalom után – az európai politikai színpad átalakulása;
„mi Róma büszke iffjainak Athén” – a bécsi testőrség, a Szent István-rend, a magyar felvilágosodás, nyelvújítás és a nemzettudat átalakulása.

8. *Az amerikai politikai gondolkodás kezdetei* – Politikai gondolkodás a függetlenné váló USA-ban: föderalizmus és republikanizmus; az amerikai demokrácia és alkotmány egy 19. századi európai gondolkodó szemével (Alexis de Tocqueville);
Széchenyi vagy Kossuth? – reformkor a 19. század első felében Magyarországon;
„A nemzet múzeuma” – értéktár, szimbólum, kulturális mozgalom; a magyar világörökség.
9. *Politikai gondolkodás a 18–19. századi német térségben* – felvilágosodás, klasszikus német filozófia, modern szocializmus: Immanuel Kant, Georg Wilhelm Friedrich Hegel és Karl Marx;
Görgei Artúr a hadvezér – az 1848–1849-es szabadságharc hadtörténete;
„Tudós társaság” – Magyarország és az egyetemes tudományosság; a magyar génusz.
10. *Liberális és konzervatív politikai gondolkodók a 19. századi Magyarországon* – Berzsenyi Dániel, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Eötvös József, Kemény Zsigmond;
A kiegyezés kora – a dualista rendszer Magyarországa 1867–1914 között;
„Secessio” – magyar képzőművészet és korszerűség.
11. *A 20. századi politikai gondolkodás fő irányai* – a liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus és totalitarizmus megjelenési formái (például John Rawls, Michael Oakeshott);
Az első világháború és Trianon, 1914–1920 – Tisza István kormányzása és a forradalmak kora: a trianoni trauma;
„Nyugat” – irodalmi reflexiók és fordulópont.
12. *A 20. századi magyar politikai és társadalmi kihívásai és a magyar politikai gondolkodás 1.* – Szekfű Gyula, Babits Mihály, Márai Sándor;
A második világháború Magyarországa – a háború okai, lefolyása és következményei Magyarországon;
„A magyar játékszínről” – társadalmi nézetek kifejezése a színházban.
13. *A 20. századi magyar politikai és társadalmi kihívások és a magyar politikai gondolkodás 2.* – Bibó István, Fejtő Ferenc, Szűcs Jenő;
1956 – a forradalom és eszmeisége;
„Legyen a zene mindenkié!” – magyar zeneszerzők és a világhír; a Kodály-módszer.
14. *Antiszemitizmus* – előítélet-motivált cselekmények feldolgozása;
A hidegháború és a rendszerváltás kora – Európa és Magyarország történelme 1945–2010 között;
„Magyar az, aki annak vallja magát”? – magyar gondolkodásmód a 21. század nézőpontjából; hungarikumok.
15. *Múzeumlátogatások* – *Politikai gondolkodás*: Holokauszt Emlékközpont vagy a Terror Háza;
Történelmünk: Magyar Nemzeti Múzeum vagy a Hadtörténeti Múzeum;
Színházlátogatás – *Magyarság*: A Nemzeti Színház vagy az Erkel Színház egy előadásának megtekintése.

A tantárgycsoportok heti tematikái témájukban láthatóan szinte mérnöki precizitással illeszkednek. A tervezett múzeumlátogatások pedig a tárgyak szellemi tartalmához igazodva szabadon átjárhatók, nem jelölnek merev határokat. A tantárgy elfogadásához átlagban a tanórák legalább 70–80%-án kell jelen lennie a hallgatónak, amibe beleértendő a kötelező, igazolt intézménylátogatás is. A csoportos látogatás kiváltható a fenti három múzeum valamelyikének egyéni meglátogatásával, ám a múzeumlátogatást ez esetben írásbeli igazolással kell alátámasztani. A hallgató a távollétet a hiányzást követő első foglalkozáson igazolva köteles az előadás anyagát beszerezni, abból önállóan felkészülni.

A tanulmányi munka alapja a szemináriumok látogatása, az előírt olvasmányok ismerete, aktív órai részvétel és egy ajánlott múzeum, színházi előadás megtekintése. A tantárgycsoport egységesen gyakorlati jeggyel zárul.

Ajánlott irodalom a ludoviceumi szemelvényköteteken kívül még tantárgyanként:

Politikai gondolkodás: Strauss, Leo – Cropsey, Joseph (szerk.): *A politikai filozófia története I–II.* Budapest, Európa, 1994.; Schlett István: *A politikai gondolkodás története Magyarországon I–III.* Budapest, Századvég, 2009–2018.; Veszprémy László (szerk.): *Szent István és az államalapítás.* Osiris, Budapest, 2002.; Fazakas Gergely Tamás – Miru György – Velkey Ferenc (szerk.): *Politikai nyelvek és történeti kontextusok a középkortól a 20. századig.* Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen, 2013.

Történelmünk: Glatz Ferenc (szerk.): *Magyarok Európában I–III.* Budapest, Háttér Kft., 1990.; Engel Pál: *Beilleszkedés Európába a kezdetektől 1440-ig.* Háttér Lap- és Könyvkiadó, 2003.; Szakály Ferenc: *Virágkor és hanyatlás 1440–1711.* Budapest, Háttér Lap- és Könyvkiadó, 1995.; Kosáry Domokos: *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867.* Budapest, Háttér Lap- és Könyvkiadó, 1990.; Bihari Péter: *A Nyugat felé emelkedése 1450–1789.* Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 2003.; Mezei Géza: *Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése.* Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2001.

Magyarság: Domanovszky Sándor (szerk.): *Magyar művelődéstörténet.* Budapest, Magyar Történelmi Társulat, 1939.; Gazda István: *Magyar tudománytörténet.* Piliscsaba, 1997.; Gáspár Zsuzsa (szerk.): *Magyar világörökség.* Budapest, Officina 96 Kiadó, 2003.; Gyurgyák János: *Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története.* Budapest, Osiris, 2007.

3. Bizalom és önállóság – fejlődő módszerek

A 2019/2020-as tanév tavaszi félévében egy kurzust hirdettek meg választhatóként az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar és a Rendészettudományi Kar hallgatói és egyet a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar hallgatói számára.

A kísérleti képzésbe közel 25 oktatót hívtak meg, a korábban jelentkezők közül. A felkészülési időszak több, a tantárgyak céljával kapcsolatos kockázatot felvetett. Ezek: a tantárgyak tematikájának és ismeretanyagának túlzott terjedelme; az antológiák szemelvényeinek mennyisége (25–30 irodalmi szemelvény egyenként 10-15 oldalnyi terjedelemmel) és a szövegek, illetve eredeti források nem mindig könnyű értelmezhetősége;

az oktatók eltérő ismeretei, nem ritkán a tudományos profiljukon kívül eső témakörök; valamint pedagógiai és a vizsgákkal kapcsolatos felfogásuk, megközelítésük. Az első pilot programban előfordult, hogy egy-egy csoport munkájában több oktató is részt vett, így az oktatói elvárások sokféleségét is össze kellett hangolni.

A tavaszi félév pilot projektjénél például még az szerepelt az egyik Ludoviceum tárgyánál, hogy a tantárgy elfogadásához a tanórák legalább 80%-án jelen kell lennie a hallgatónak, és maximálisan 3 hiányzás megengedett. A távollétet a hiányzást követő első foglalkozáson kell igazolni. A hallgató köteles az előadás anyagát beszerezni, abból önállóan felkészülni. Mivel az óra az ott előadó hallgatók munkájára hangsúlyosan épít, ezért a hiányzás az aznapi előadáson előadók esetében csak különösen indokolt, és előre írásban jelzett esetben lehetséges. Az oktató pedig minden alkalommal nyilvántartást vezet a hallgatók órai aktivitásáról.

Milyen szemináriumi felépítést is ajánlott az első pilot program? Eszerint a foglalkozásokra a hallgatóknak az antológia két előre megadott tematikusan összefüggő szemelvényét kell elolvasniuk. Az óra elején az oktató vázolja a tematika tágabb összefüggéseit 5–10 percben, majd minden foglalkozáson két előre kiválasztott hallgató úgynevezett felkért hozzászólóként (discussant) összefoglalja az egyik, illetve a másik olvasmány lényegét maximum 15 perces rövid előadásban és 2-2 vagy több vitaindító, kritikai kérdést is megfogalmazva a szövegekkel kapcsolatban. Mindkét hallgatónak fel kell készülnie mindkettő, az órára feladott olvasmányból, és az egyik hallgató váratlanul közbejött hiányzása esetén a másik hallgató referál mindkettő feladott szövegből. Ezek után az oktató a felvetett, illetve saját kérdései mentén beszélgetésre, véleményalkotásra, vitára ösztönzi a hallgatókat a két olvasmánnyal és a hozzászólásokkal kapcsolatban. Az oktató a beszélgetés, illetve vita moderátorának szerepét tölti be, ellenvetéseket tesz, más szempontokat is felvezet, a témához kiegészítő információkat adhat.

Minden hallgató köteles minden órára elolvasni minkét feladott olvasmányt, és ezt követően aktívan részt venni az órán kialakuló diskurzusban. E beszélgetések célja az egyéni műveltség alapjainak megerősítése, a nyelvi kultúra, a kreatív gondolkodás, a vitakultúra és kommunikáció fejlesztése. A vitázó-érvelő interakcióban átélhetővé kell tenni a közös tanulás élményét. Az óra utolsó negyedében az oktató összefoglalja a vitát, felhívja a figyelmet az ajánlott irodalomra, esetleg kapcsolódó szépirodalmi, filmművészeti és zeneművészeti alkotásokra. A választott témakört jó minőségben feldolgozó előadást és hozzászólásokat az oktató értékeli, arra maximum 20 pontot adva, a záráskor kitöltendő teszt eredményébe azt beszámítja. Az órákon való aktív részvétel is javíthat a félév végi osztályzaton, de csupán akkor, ha a tesztet, zárthelyi dolgozatot a hallgató legalább elégséges érdemjegyre teljesítette. A számonkérés anyagai a tankönyvek, továbbá a szemináriumokon elhangzottak.

A félévi aláírás megszerzésének feltétele a kurzust záró 42 pontos (tantárgyi témánként előre megadott három kérdés) feleletválasztós teszt kitöltése vagy a félév végi zárthelyi dolgozat elégségesnél jobb érdemjegyre teljesítése. A zárthelyi dolgozat, teszt megírására az utolsó előtti órán kerül sor, javításra és pótlásra az utolsó órán van lehetőség. A gyakorlati jegy alapja az első pilot program szerint a hallgatók szemináriumi aktivitása és a szemeszter végén írandó teszt, zárthelyi dolgozat eredményes teljesítése. Ezenkívül felmerült egy, a félévet záró „Ludoviceum Kupa”

műveltségi vetélkedő a szemináriumzáró vizsgatesztekből és a szemináriumokhoz tartozó kulturális programok témáira támaszkodó helyszíni döntőből állt volna. Azonban a februárban megkezdett csoportmunka március közepén megszakadt, a tantárgyakkal kapcsolatban értékelhető tapasztalati anyag nem keletkezhetett.

A 2020/21. tavaszi félévben már mintegy negyven csoport indulása tervezett egyidőben az immár kötelező Ludoviceum tantárgycsoportból. Az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar alapképzési szakai közül a közigazgatás-szervezőin, a nemzetközi igazgatásin, továbbá az államtudományi osztatlan mesterképzési szakon. A Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar állami légi közlekedési; katonai logisztikai, katonai üzemeltetési; katonai vezetői, nemzetbiztonsági; nemzetközi biztonság- és védelempolitikai alapképzési szakán. Valamint a Rendészettudományi Kar következő alapképzési szakain: bűnügyi; bűnügyi igazgatási; rendészeti; rendészeti igazgatási; polgári nemzetbiztonsági szak.

A 2020/21. őszi félév új kísérleti módszertana már az előző pilot projekt néhány szembeötlő tapasztalata és az Egyetemi Hallgatói Önkormányzat által bekért hallgatói vélemények összegzése figyelembevételével alakult. A megújított pedagógiai elgondolás a szemináriumok öntevékeny és önképző szakkollégiumi vitaköri mintáján alapult. A pedagógiai kísérlet lényege, hogy a hallgatók egymás iránti felelősséggel és szolidaritással végezzék el a közösen megbeszélte tanulási feladatokat, azaz ne kényszerű kötelezettségből, illetve tanári presszió hatására. A feladat, elemző-beszélgető vitakör keretében, a szemelvénygyűjtemény olvasmányainak a kijelölt referensek vezetésével történő feldolgozása. Cél, hogy az önkéntes és közös tanulás eredményeként erősödjön a csoportkohézió, alakuljanak ki a szerepek és a csoportdinamika, amely intenzív tanulási folyamat lesz az egyéni együttműködési és vitakultúra fejlődésében.

A foglalkozásokon – a kezdő és a záró kivételével – nem volt állandó szaktanári jelenlét. A HHK-n ez úgy valósult meg, hogy minden második órán volt bent az oktató. Ezért a bevezető alkalommal megalakultak a szemináriumi csoportok, szaktanári felügyelettel megtervezték a szemeszter munkarendjét – benne a hallgatók által önként vállalt, az Antológiákból időrendben és foglalkozásonként feldolgozandó két-két szemelvény bemutatásával, és megválasztották a két csoportvezetőt. Tehát alkalmanként két előre ismert hallgató összefoglalta az egyik, illetve a másik olvasmány lényegét maximum tíz perces rövid előadásban, a szövegekkel kapcsolatban egy-egy kritikai kérdést is megfogalmazva. Ezek után kezdődött a referáló hallgatók moderálásával, a csoportvezetők támogatásával a véleménycsere, beszélgetés. E kritikai felvetésekkel kezdeményezett beszélgetések során zajlott az egyéni műveltség alapjainak megerősítése, a nyelvi kultúra, a kreatív gondolkodás alakítása, a vitakultúra és kommunikáció csiszolása. A vitázó-érvelő interakció a gyakorlatban átélhetővé teszi a közös tanulás élményét. A csoportvezető nyilvántartást vezetett a feldolgozott szemelvényekről és a hallgatói referátumokról. A szaktanár két-három hetente vett részt, egyfajta „vendég-közreműködőként” kapcsolódva be a csoportbeszélgetésbe, azt támogatva, de nem vezetői vagy előadói szerepkörben. A záró-összegző foglalkozás alkalmával a hallgatók a szaktanárral közösen kiértékeltek a szakmai és a tanulási munkát. A félév végi értékelés alapja főként a hallgató félévközi tanórai jelenléte, referensi munkája volt, esetleg ehhez illeszkedően a szaktanár által a feldolgozott szemelvényekhez kapcsolódó kérdéssorból álló teszt. Miután az előző szemeszterhez

hasonlóan ismét távolléti oktatás zajlott, a fenti munkarend csaknem fele részben ismét online Információs és Kommunikációs Technológiai platformon zajlott.

4. Oktatói, hallgatói vélemények, gondolatok a *Ludoviceum* projektről

4.1. Az Egyetemi Hallgatói Önkormányzat véleményösszesítése a *Ludoviceum* tárgycsoport olvasószemináriumainak eddigi tapasztalatairól

Pilot program – tesztelőadás

A *Ludoviceum* pilot program tesztóráját követően úgy tűnt, hogy az intézmény egy, az egyetemen újszerű, ám más országokban már bevett módszernek számító előadástípust, az olvasószemináriumot kívánja meghonosítani képzési portfóliójában a *Ludoviceum* tantárgycsoporton keresztül. A tesztóra alapján arra számíhattunk, hogy előre kiadott szövegeket kell majd óráról órára elolvasnunk, amelyekről vitázhatunk, és véleményeink ütköztetése közben tanulhatunk egymástól. Pál Gábor tanár úr ezt nagyon rátermetten moderálta, így nagy reményekkel telve döntöttem úgy, hogy jelentkezsek a következő félévben induló pilot programra.

Ludoviceum pilot program

A 2019/2020-as tanév második félévében indult el, szabadon választható tantárgyi keretek között a *Ludoviceum* pilot program, amelynek történelmi (*Anthologia Historica*) részére jelentkeztem. Az első szemináriumon felosztottuk egymás között a kötelező irodalmakat, illetve a referálók személyeit. Az első tényleges órán meg is történt a bemutatás, viszont a várt vita nem indult be. Sokan nem olvasták el az aznapra kijelölt szövegeket, így nehéz volt ténylegesen beszélgetni a témáról; jellemzően csak páran vettünk részt aktívan a disputában. Ez az ezt követő előadásokon megisméltődött. Már a pilot előadás alatt is gondoltam, hogy nagyon nagy szerepe lesz a hallgatói aktivitásnak az olvasószemináriumban. Sajnos a pilot program megtartott előadásai alatt ki is derült, hogy a hallgatói felkészültség hiánya teljesen ellehetetleníti a közös gondolkodást. A pandémia miatti távoktatás csupán annyiból állt, hogy a kapott szövegből kellett készítenünk egy összefoglalót.

Tapasztalatok

Visszatekintve úgy gondolom, hogy a távolléti oktatás keretében teljesen megtartható lett volna az eredeti elképzelés szerinti oktatás digitális formában. Amennyiben ismét távolléti oktatásra kell átállnunk, érdemes lenne kipróbálni majd ezt „élesben” is.

Sajnos a hallgatói inaktivitás miatt, motiváció nélkül, az önkéntesség mellőzésével nagyon nehéz lesz elérni a Ludoviceum által kitűzött célokat.

A megújuló, új Ludoviceum

Az egyetem is levonta a saját következtetéseit a programról, és átdolgozták az eredeti elképzelést. A megújított rendszerben a hangsúly a hallgatói önszervezésen és önfejlesztésen van. Ez több ponton is nehezebbé teszi a tantárgycsoport céljainak elérését, mint az eredeti koncepció. Erre két okot neveznék meg: ez az új oktatásszervezési rendszer nem illeszkedik a hazai, hagyományos/poroszos frontális oktatáshoz, és túl radikális váltás lenne egyből egy önszervező szemináriumban kipróbálni az oktatás megváltoztatását; továbbá a hallgatói inaktivitás és motiválatlanság mint probléma itt sem megoldott: azaz az oktatói irányítás hiányában nem lenne produktív egy, az elképzeléshez hasonló szeminárium.

Javaslatok az új programhoz, oktatói szerepek

Az első és legfontosabb kérdés az oktató szerepének nagyon pontos meghatározása lenne. Legyen jelen, mint moderáló erő, aki felügyeli a munka folyamatosságát azáltal, hogy az „ellaposodó” vitákba új aspektusokat visz be, provokáló kérdéseket tesz fel. Emellett meg kellene jelennie tudósi mivoltában is, azaz javító-segítő-helyreigazító szerepben a vita során. Pál Gábor tanár úr pilot oktatói tesztelőadása jó példa volt mindkettőre, így az ideális Ludoviceumban őt tekinteném az oktatói „archetípusnak”. A szeminárium közben nagyon sok, az olvasmányokon túlmutató információt mondott el. Ugyanakkor nem csupán „oktatott” a szó, hagyományos értelmében, így végig érdekes maradt az óra. Persze ha tényleg mindenki aktívan bekapcsolódik a vitába, még élvezetesebb lehetett volna a vita. A hallgatók és az oktató közti bizalmi viszony kialakulásához célszerű lenne alacsonyban tartani a csoportok létszámát (nagyjából 10-12 főben), és egy kapcsolattartó-mentor oktatót kijelölni, így kialakulhatna egy mentor-mentorált viszony. Ha sikerül létrehozni egy ilyen, összeforrottabb csoportot, az a későbbiekben is megmaradhatna, illetve praktikus lenne az esetleges távolléti oktatás körében való munkához, emellett a tantermi foglalkozásokon túl kis létszámok esetén lehetőség nyílna az eredeti programban szereplő kirándulások hatékonyabbá tételére.

A motiváció kulskérdés a tantárgycsoport esetében is. Az alacsonyabb létszámok önmagukban motiváló hatásúak lennének, a kialakuló bizalmi kapcsolat a hallgatók között akár tantermen kívüli közös időtöltéshez is vezethet. Ezen túl a mentor-mentorált viszony jelentősebb motivációs erővel rendelkezik, mivel jelenleg ez, a nagyobb létszámú hallgatói csoportok személytelenebb oktató-hallgató viszonyában ez kevésbé található meg az egyetemen.

A szemináriumok menete

A tanórák menete úgy képzelhető el legjobban, mint a mostanában egyre divatosabb vitaestek lebonyolítása, és ez a digitális oktatás keretei között is működhetne. Először az oktató néhány alapozó kérdéssel ráhangolja a csoportot a témára, majd a referálók bemutatják a szövegeket, és felteszik a csoportnak saját kérdéseiket. Ideális esetben így elindul a vita, amelyet az oktató csak a támogató moderátor szerepében¹¹ befolyásol. Ha a vita elkanyarodna a témától, jelzi, hogy térjünk vissza az eredeti gondolathoz. Akár felszólításos módszerrel arra sarkallhatná az inaktív hallgatókat, hogy kapcsolódjanak be a vitába, elmondva véleményüket, egyúttal fejlesztve szónoki képességeiket. Pál Gábor tanár úr például megkérte a csendesebb hallgatókat, hogy mondjanak egy-egy mondatot ők is a témával kapcsolatban. Azokon a szemináriumokon, ahol éppen nem lenne kötelező az oktató jelenléte, célszerű lehet projektjellegű feladatokban gondolkodni. Ekkor maradna, születne teljesítmény ténylegesen jelen lévő értékelő személy nélkül is.

Értékelés – számonkérés

A hagyományos értelemben vett számonkérést fel kellene váltani egy személyeskapcsolat-alapú (oktató – hallgató) értékeléssel, amellyel megfigyelhető lenne a személyes fejlődés is. A kisebb csoportokon belül pedig egymást motiválhatnák a hallgatók. Ha ragaszkodunk a tananyag szokványos számonkéréséhez, a Ludoviceum eredeti célja, a személyes fejlődés kerülne háttérbe a frontális oktatás miatt.

Összefoglalva

A Ludoviceum ötlete versenyképes az egyetemen, viszont elkanyarodott az eredeti koncepció céljától, rendeltetésétől, amelyhez jó lenne visszatérni. A szemináriumokon a hallgatóknak moderált körülmények között kellene ütköztetniük véleményeiket, amihez szükséges volna az előzetes készülésük, legalább a tervezett téma elolvasása. Az oktató moderátorként felügyelné és értékelné a közös munkát, személyes készségeivel fejlesztve a csoportot. A tantárgycsoport egyik célja pedig az lenne, hogy a tartami, tudásbeli fejlődés közben erősítse az egyes csoporttagok szónoki képességeit. Ezzel az egyetemen megszerzett tudást jobban be tudnák mutatni a külvilág felé, javítva az egyetem elismertségét.

A fentiek figyelembevételével szólította meg az EHÖK az őszi félév indulásakor a szakkollégistákat is a Ludoviceum tárgycsoportot népszerűsítve.¹²

„Szeretnénk felhívni a figyelmeteket egy igazán érdekes és innovatív szabadon választható tárgyra, azaz a Ludoviceumra! Ebben is a félévben újragondolt módon, de ismét indul a Ludoviceum tantárgycsoport szabadon választható tárgyként!

¹¹ Szabó Ádám: Bevezetés. In Szabó Ádám (szerk.): *Ludoviceum I.3. Anthologia Hungarica: Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmak tartalmához. Szöveggyűjtemény.* Budapest, Nemzeti Közszerkesztési Intézet, 2020. 8–10.

¹² NKE EHÖK Facebook-oldala. Elérhető: www.facebook.com/NKEEHOK/posts/2015217215282276/ (A letöltés dátuma: 2020. 12. 22.)

Miért ajánljuk Neked?

Ha a jegyzetelés helyett úgy érzed felnőttél a feladathoz, hogy hallgatótársaidal vagy akár az oktatóval vitába szállj egy adott témát illetően.

A tantárgyak célja nem a lexikális tudás, hanem a vitakultúra és az alapvető műveltség erősítése!

Ha szeretnéd kipróbálni milyen egy »tanóra« az oktató jelenléte nélkül.

A foglalkozásoknak kisebb részén lesz csak jelen az oktató, akkor is csak moderátorként; lesznek olyan órák, amelyen a csoportnak önállóan kell majd haladniuk az anyaggal!

Ha szeretnél beleszólni abba, hogy milyen legyen a jövő képzése az NKE-n.

A Ludoviceum tantárgycsoport felmenő rendszerben a tavaszi félévtől kezdve kötelező lesz az idei elsőéveseink számára – az őszi tapasztalatokat alapján még lesz lehetőség arra, hogy alakítsunk ezeken a tárgyakon!

A Ludoviceum tantárgycsoport keretében az alábbi tárgyakat veheted fel:

Anthologia Historica (egyetemes és magyar történelem)

Anthologia Hungarica (magyar kultúrtörténet)

Anthologia Philosophico-Politica (politikaelmélet, filozófia)

Légy részese Te is a Ludoviceum projektnek! Válassz kedvedre a szabadon választható tárgyak közül szeptember 6. éjfélig, a tárgyfelvételi időszak végéig!”

4.2. Kérdőíveredmények¹³

A Ludoviceum Iroda az őszi félév közepén, októberben, kérdőívben kérdezte meg a projektben érintett hallgatók és oktatók véleményét egyebek között a tárgyról, a szemelvénygyűjteményről, a szemináriumi vitakör mint új oktatási módszer előnyeiről, az ezzel kapcsolatos egyéb tapasztalatokról, ötletekről, javaslatokról.

Oktatói vélemények, gondolatok a tárgyról, oktatásáról, hallgatói aktivitásról, önképző jellegéről

A nem reprezentatív felmérés szöveges részéből ide pusztán néhány jellemző elemet emeltünk ki. A tanulmány melléklete tartalmazza az összes választ.

A különböző foglalkozások alkalmával sikerült felkelteni a hallgatók érdeklődését, illetve aktivitásra sarkallni őket. „A jövőre nézve szerencsés lenne, ha egy-egy csoportot legfeljebb két-három oktató vinne. (A legszerencsésebb persze az állandó oktató személye lenne, már csak a hallgatók komfortosságérzete miatt is.)”

„A hagyományos és elavuló »poroszos« módszertől eltérő új pedagógiai módszereket, mindenféleképp előremutatónak tartom. Ugyanakkor az ezekre történő áttérés szerintem – nem mehet »egy csapásra«, ahhoz viszonylag hosszú idő szükséges (oktatóknak, de hallgatóknak is). Két félévnyi „valódi” (nem pilot) tanórai/oktatási tapasztalat után feltétlenül indokolt lesz újra áttekinteni a tantárgyak helyzetét [...]”

¹³ Köszönjük Paplogó Edit Ludoviceum Irodavezető asszonynak a kérdőív rendelkezésre bocsátását, egyéb segítségét a publikáció elkészítéséhez.

Hallgatók a fentiekről

A nem reprezentatív felmérés szöveges részéből ide pusztán néhány jellemző elemet emeltünk ki. A tanulmány melléklete tartalmazza az összes választ.

„Ez az új módszer szerintem nagyon hasznos, mert nem csak az adott oktató beszél a témáról, hanem bevonja a hallgatókat is a beszélgetésbe, így több megragad az órán tanultakból, és fejleszti a kommunikációs készséget, illetve az előadásmódunkat is.”

„Minden hallgatótársammal aktívan részt vettünk az órákon, ha nem volt jelen oktató, akkor lelkiismeretesen feldolgoztuk az adott témát, oktató jelenlétében pedig pontosítottuk a megszerzett tudást.”

„Az oktató jelenlétére nem feltétlenül volt szükség a szemelvénynek köszönhetően, így egy lazább közösség alakult ki, ezáltal könnyedebbé vált a téma feldolgozása. Mivel nem előadás volt, hanem átbeszéltük az anyagot, mindenki kifejtette álláspontját.”

„A tantárgy szabadon választható, de inkább tanulnánk szakmabeli ismereteket.

A tantárgyak kiváló gondolatébresztők. Az oktatás színvonalával és az oktató előadásmódjával teljes mértékben elégedett vagyok!

A feldolgozandó témák sokszor nehezen érthetőek. Némely témából PPT gyártása igen nehézkes. Interaktív, de nem minden esetben. Több felkészülést igényel önállóan, így kicsit nehezebb a többi tantárgy mellett.”

„A tantárgy segít abban, hogy a hallgatók önállóan képesek legyenek a tananyag feldolgozására, illetve előadására.”

4.3. Közös unalomból közös szellemi kalandba

A Ludoviceum tárgycsoport egyike azoknak a tárgyaknak, amelyek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem közös modulós tantárgyait igyekeznek felváltani, hiszen a közös modulósok gyakran kaptak negatív kritikát a hallgatóktól az órák módszertanából és monotonitásából fakadó unalmasság miatt és amiatt, hogy a tárgy haszna nem volt látható. Hallgatótársaimmal, akik véleményét kikértem, mind a közös modulós, mind a ludoviceumos előadásokon részt vettünk.

Az első szembetűnő különbség a csoport létszáma volt. A közös modulós tárgyaknál jellemzően 100–150-en jelentünk meg egy-egy órán, míg itt sokkal kisebb csoportokban dolgoztunk, 15 főnél többen egyszerre sosem voltunk. A kicscsoportok sokkal kellemesebbé, hangulatosabbá és személyesebbé teszik az órákat, hiszen így az oktató mindenkire tud figyelni. Miközben a hallgatók figyelme sem lankadhat, nem tudnak „kiesni” az órából, ami a 150 fő közös modulós tárgyaknál gyakran előfordult. Az órák módszertana is különbözik. Míg a közös modulós tárgyaknál az oktató kiállt a 150 fő elé, és elmondta a tananyagot, amelyet szerencsésebb esetben egy PPT-vel színesített, a hallgatók pedig jegyzeteltek. Csak nagyon kevés alkalom adódott a hallgatók bekapcsolódására, az oktatóval való interakcióra, hiszen 150 főnél az interaktivitás kivitelezhetetlen vagy csak a tananyag leadásának a hátrányára lett volna megoldható. A ludoviceumos tárgyak viszont a hallgatói aktivitásra épülnek, koncentrálnak. Nagyon nagy hangsúly jut az önálló véleménykifejtésre, a saját gondolatok ismertetésére, amit az oktatók bátorítanak is. Így egy-egy témakört a hallgatók egymás gondolatain

keresztül különféle megközelítések, irányokból ismerhetnek meg, ezzel is elősegítve a tananyag megértését és a csoportban való gondolkodás készségének elsajátítását. Az órákon az oktató folyamatosan kérdeget, és egy-egy mondattal tereli a hallgatókat a megfelelő irányba, segíti a téma megértését. De ezt hogyan is kell elképzelni? Alapvetően minden óra egy prezentációval kezdődik, amelyet az egyik hallgató ad elő a többi tanulónak, a soron következő, hozzá közelállóként korábban választott témák közül. Ez magában is nagyon hasznos, hiszen így nem csak az általa feldolgozotthoz gyűjt további tudást, újabb kérdéseket, de emellett prezentációkészítésben és mások előtt való szereplésben, előadásban is tapasztalatokat szerez, ami a 21. században már-már megkerülhetetlen képesség. Ezután az oktató elmondja a véleményét a prezentációról és az előadásmódról, ezzel is elősegítve a fejlődést. Majd a hallgatók közösen átbeszélnek az aktuális témát, kifejtik véleményüket, és felteszik felmerülő kérdéseiket. Itt jön képbe az oktató, aki az esetleges kérdésekre megpróbál választ adni, vagy választ találtatni a hallgatókkal egy-egy keresztkérdéssel.

Véleményem szerint a ludoviceumos tárgyak behozatala hatalmas előrelépés a közös modulós tárgyakhoz képest. Összességében az órák sokkal izgalmasabbá és fogyaszthatóbbá váltak. Még ha egyes témák a hallgatók számára nem is mindig kellőképpen érdekfeszítők, mégis elősegítik a kommunikációs és előadói képességek fejlesztését...

A Ludoviceum program egy remek lehetőség, olyan hallgatók számára, akik érdeklődnek a politika, a történelem vagy a kultúra iránt, és az egyetemen szerzett rendkívül széles spektrumú tudást egy szabadon választható tárgy segítségével tovább szeretnék mélyíteni. A tantárgy keretein belül magasan képzett szakemberek segítségével tárgyaljuk meg a történelmi szemelvényeket, hogy az adott korszakról alkotott képünk teljesebb legyen. A programban több, a tudomány minden területéről érkező szakember részvétele azért is célszerű, hiszen mindegyik oktató különböző szemszögből vizsgálja az adott időintervallumot. A tantárgy különlegessége, hogy minden második alkalommal oktató nélküli szemináriumi vitakör zajlik, ahol a hallgatók kötetlenül megbeszélhetik az adott korszakról meglévő elképzeléseiket. A szemináriumi foglalkozás létszámából adódóan lehetőséget biztosít mindenkinek a véleménye kifejtéséhez, ezzel hozzájárul a kommunikációs képességek fejlesztéséhez. A sok pozitívum ellenére sajnos nincs túljelentkezés a tantárgyra. Ez többek között köszönhető annak, hogy a hallgatók nem rendelkeznek túl sok szabadidővel, hiszen az egyetemen tartott hosszú előadások és szemináriumok után folyamatosan készülni kell a következő napra, zárthelyi dolgozatra, emellett a fizikumuk fejlesztésére is figyelniük kell. A programban részt vevők tehát a maradék kevés szabadidejükben foglalkoznak az általuk kiválasztott, érdeklődésüket felkeltő témával. Ezért azt gondolom, hogy a tantárgy kreditértékének a növelésével olyan hallgatók érdeklődése is megnőhet, akik a kapható kevés kreditpont miatt nem vették fel a tárgyat. A társaim elmondása szerint ők azért nem jelentkeztek a Ludoviceum programra, mert a szabadidejükben inkább szakmai tudásuk elmélyítésével szeretnének foglalkozni, szakmai tárgyakkal. Szerintem ez a probléma nem egyedülálló, és a megoldás is könnyen megtalálható, hiszen egyszerűen csak a történelmi szemelvények megbeszéléséhez társítani kell az adott hivatás, szakma egyediségeit az adott korszakban, továbbá vendégelőadók meghívásával további hallgatók érdeklődése is felkeltődhet.

Az egészét összegezve, a Ludoviceum tantárgyak funkciójukat jól betöltik, és széles körű tudással tárgyják a programban részt vevők ismereteit, ami a közszolgálatban alapvetően elvárható. Továbbá az itt megszerzett ismereteket egész pályafutásuk során is bizonyára kamatoztatni tudják...

A Ludoviceum tantárgyak újszerűen közelítik meg a tanulást, illetve a tanítást is. A hallgatók lehetőséget kaptak – egy kicsit az előadó szerepébe bújva – bemutatni a saját választott témájukat a feldolgozandó tananyagból. Évfolyamunkon hallgatónként két 15–20 perces bemutatóra kerülhet sor, amit a végén közösen átbeszélünk, megvitatjuk a kérdéseket, hozzáadunk még valamit saját ismereteinkből.

Az előadásokból rengeteget lehet tanulni, nem kizárólag az adott témákról. Az előadók csoporttársaink, elsőéves egyetemisták, némelyikük még sosem tartott prezentációt. Utána átbeszéljük az előadás módját, beleértve a kivetített prezentáció részleteit, illetve stílusát. Így hasznos, akár életre szóló retorikai tapasztalatot is szerezhetnek.

Retorika tanulása szempontjából az is szerencsés helyzet, hogy mindenki előad, illetve valamennyien a közönség tagjai is lesznek. Így a hallgatók egymás előadását nemcsak a magyar történelemmel kapcsolatos tájékozódás céljából hallgatják, hanem megfigyelhetik a különböző előadásmódokat is.

Mivel a számonkérés az előadások minőségére terjed ki, így felmerülhet a kérdés, hogy a hallgatók megszerzett tudása elég pontosan osztályozható-e. Nem fog valaki kevésbé odafigyelni, mert nem kérdezik? Ez a tanítási módszer nem számonkérések sorozatára épít. Az eddigi tapasztalat azt mutatja, hogy a rendvédelmi – vagy katonai – szakos hallgatók megtisztelik egymást figyelmükkel, továbbá az előadás végén is hozzászólnak, felteszik kérdéseiket. Szemmel láthatóan aktívabb a részvétel, ha a közönséget bevonják az előadásba, például kérdeznek tőlük.

A választható témák sokszínűek, azok közül mindenki tud egy olyat választani, amelyben már rendelkezik előismeretekkel, mellé pedig egy olyan témát, amely teljesen új kihívásokat rejt. Annak érdekében, hogy a hallgatók az állam szolgálatát a legmagasabb minőségben végezhesék, ismerniük kell a politikai gondolkodás változatosságát – és nem csak a magyarokét! Ugyan tengeren túl történt Bostonban, hogy a brit Tea Act hatására a kolóniák „fölkelt tartott Damoklész kard” megingott, annak hatására ma a „demokrácia bölcsőjeként” emlegetett Amerikai Egyesült Államok jött létre. Platón ókori gondolatait mindmáig őrizzük. Lehetséges, hogy Kossuth Lajos munkássága nélkül ma már nem is magyarul beszélénk, vagy más nemzethez tartoznánk.

Nagy gondolkodók műveit foglalta össze a tantárgy, amelyek valamennyi állam stabil alapjait képzik. A hallgatóknak, nemzetünk hivatásos szolgálóinak előnyükre fog válni, amikor saját politikai tapasztalataik révén tudják új ismereteiket hasznosítani...

5. Összegzés

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem karain már a 2013/2014-es tanévben megkezdődött az Egyetemi Közös Modul tárgyainak oktatása. A 2013-ban bevezetett Egyetemi Közös Modul tantárgyait az államtudományi képzési terület alapképzési szakjain a 2020/2021-es tanévtől felmenő rendszerben a Ludoviceum tantárgyai váltják fel.

Tíz elméleti tárgyából az alapszakon három alkotja a „Műveltség, kultúra, értékek” tantárgycsoportot, benne az „Anthologia Philosophico-Politica – Fejezetek a politikai gondolkodás történetéből”; az „Anthologia Historica – Szakaszok Magyarország és Európa történelméből”; valamint az „Anthologia Hungarica – Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmak tartalmához” tantárgyakkal. A szemelvénygyűjteményekre építve a 2020. tavaszi és az őszi félévben két kísérleti pilot projekt indult, a tárgyak újszerű oktatásmódszertanának további fejlesztésére. Mindkét félév a pandémia miatt kialakult veszélyhelyzetben fejeződött be.

A huszonöt oktató meghívásával februárban megkezdett csoportmunka március közepén megszakadt a koronavírus-járvány miatt, így az új koncepcióval kapcsolatos tapasztalatok értékelése nem lehetett teljes. A szeptembertől indult második, továbbfejlesztett kísérleti program csaknem teljes őszi félévére viszont már hasznosítható oktatásmódszertani és egyéb tapasztalatokkal szolgált. Az első pilot program, mint utaltunk rá, a veszélyhelyzet miatt nem tudott minden elemében végérvényesen tesztelődni. Ugyanakkor néhány tapasztalata alapján egyes elemeiben új módszerrel indult az őszi program, és a jegyzetek is megújulnak.

Felhasznált irodalom

- 222/2019. (IX. 25.) Korm. rendelet az államtudományi képzési területen szerezhető képesítések jegyzékéről és a képzések képzési és kimeneti követelményeiről. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900222.KOR> (A letöltés dátuma: 2020. 12. 22.)
- A Nemzeti Közszerológiai Egyetem szenátusi ülésének tervezett napirendje. DOI: <https://doi.org/10.1109/MMM.2019.2915134>
- NKE EHÖK Facebook-oldala. Elérhető: www.facebook.com/NKEEHOK/posts/2015217215282276/ (A letöltés dátuma: 2020. 12. 22.)
- Padányi József – Czene Gréta – Hegyi György (szerk.): *A Nemzeti Közszerológiai Egyetem évkönyve 2012–2013*. Budapest, NKE, 2013.
- Pongrácz Alex: Előszó. In Hörcher Ferenc – Pongrácz Alex (szerk.): *Ludoviceum I. Anthologia Philosophico-Politica, Szöveggyűjtemény*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem – Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 8–9.

Ajánlott irodalom

- Barna Attila – Szabó Ádám: Bevezetés. In Barna Attila – Szabó Ádám (szerk.): *Ludoviceum I.2. Anthologia Historica: Szakaszok Magyarország és Európa történelméből. Szöveggyűjtemény*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem – Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 8–10.
- Szabó Ádám: Bevezetés. In Szabó Ádám (szerk.): *Ludoviceum I.3. Anthologia Hungarica: Szemelvények a kultúra, identitás és nemzet fogalmak tartalmához. Szöveggyűjtemény*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem – Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 8–10.

Melléklet: Kérdőív válaszok

Oktatói vélemények, gondolatok a tárgyról, oktatásáról, a hallgatói aktivitásról, önképző jellegről

„A különböző foglalkozások alkalmával sikerült felkelteni a hallgatók érdeklődését, illetve aktivitásra sarkallni őket. A jövőre nézve szerencsés lenne, ha egy-egy csoportot legfeljebb két-három oktató vinne. (A legszerencsésebb persze az állandó oktató személye lenne, már csak a hallgatók komfortosság érzete miatt is.)”

„A hagyományos és elavuló »porosz« módszertől eltérő új pedagógiai módszereket, mindenféleképp előremutatónak tartom. Ugyanakkor az ezekre történő áttérés szerintem – nem mehet »egy csapásra«, ahhoz viszonylag hosszú idő szükséges (oktatóknak, de hallgatóknak is). Két félévnyi „valódi” (nem pilot) tanórai/oktatási tapasztalat után feltétlenül indokolt lesz újra áttekinteni a tantárgyak helyzetét...”

„A Ludoviceum I. tantárgyai és javasolt oktatásmódjuk reformmal felérő kezdeményezést jelentenek, amelynek pontos kifizetését még nem látjuk... Az új oktatásmódszertan fokozatosan alakul és kristályosodik, az oktatók is bele kell tanuljanak ebbe.”

„A tantárgyak oktatása különösen az első években több türelmet igényel.

Ahogy az első olyan évfolyamok végeztek, amelyek mindhárom végighallgatták, és a Ludoviceum kupán is részt vettek, eredményeik alapján meg fog mutatkozni, hogy merre fejlesztendő a Ludoviceum I. 1–3. tantárgyainak tematikája, s a szemelvénykötetek tartalma, az oktatás módszertana. Célszerűnek tartanám ezt az átfogó összegzést, amelybe minden félév és minden oktató/hallgató véleménye, tapasztalata beépülne, a 2023-as tanév nyarára – koraőszére tervezni. Addig minden módosítás korai lenne és kapkodó. Az oktatók biztatását tartanám még célszerűnek, hogy igyekezzenek saját ismereteikre hagyatkozva párbeszédet kezdeményezni az adott témákról a hallgatókkal, ezzel is bátorítva őket. A hallgatóság hozott ismeretanyaga már önmagában elég a beszélgetés kibontakozásához, a szemelvénykötetek tartalma ehhez csak hozzá tesz. A számonkérést terv szerint teljesen mellőzni kellene, a jó és jeles között lehetne a jegyeket súlyozni, de csak azok számára, akik rendszeresen részt vesznek az órán. Ezenkívül a Ludoviceum kupa dobogósait kellene jutalmazni. Mindezekkel két-három év alatt a hallgatók is, oktatók is megbarátkoznak, s a kívánt eredmény nem marad el.”

„Az I. éves Polgári Nemzetbiztonsági levelező hallgatók a Fejezetek a politikai gondolkodás köréből, nekik már kötelező tárgyat komolyan veszik, lelkiismeretesen készülnek; kérdés, hogy a négy alkalmat van-e értelme megtörni (fragmentálni) önálló (tanármentes) foglalkozásokkal, illetve további oktatók bevonásával.

A háromfős Antologia Historica kurzust a résztvevők önként választották, érdeklődők, velük hatékonyan lehet dolgozni, de ez csak a tanár jelenlétével tartott foglalkozásokról állítható nagy biztonsággal...

A legjobb hatékonyság egy kurzustól akkor várható, ha elejétől végéig egy oktató viszi, esetleg háttérben egy tartalék oktatóval. A témákból a hallgatók prezentációkat készítenek, amit előadnak, a kurzus iránti lelkesedésüket mérsékelten kifejezőktől pedig egy-egy témából talán beadandó-feldolgozást kellene készíttetni, mondjuk kb. 7-10 ezer karakter terjedelemben a TVSZ szakdolgozat/diplomamunka melléklete

formai követelményei, szabályai szerint, megismerkedni azzal, milyen stílusú írásművet kell készíteni majd az oklevélhez, diplomához.”

„Az oktató mellérendelt szerepkörbe helyezésével egyet tudok érteni, ám az oktatói jelenlétet minden hétre ki kellene terjeszteni, már csak a tárgy hallgatók által történő komolyan vehetősége okán is.”

A hallgatói önképzőkör/vitakör jellegét előremutatónak, jó ötletnek gondolom. A szemelvények között azonban vannak meglehetősen nehéz szövegezésű, illetve nehezebben értelmezhető szövegek – még oktatói szemmel is. Ezek feldolgozását komoly kihívásnak érzem. Az oktatói jelenlétet minden foglalkozáson indokoltnak tartanám – még akkor is, ha csak passzívan, illetve a beszélgetést segítve történne... A hallgatók önképző jellegét kellene erősíteni!”

„Az oktatás során jelezni kell annak lehetőségét, hogy az Anthológiák témáihoz bármi mást is olvashatnak, bármi másból is készülhetnek, nem kötelező a szemelvénygyűjtemény, ami inkább segédanyag. Továbbá indokolt lenne, ha nyomtatott változatban is megkaphánák a hallgatók a szemelvénygyűjteményeket, amelyeket félév végén vissza kellene adjanak, hogy kioszthatók legyenek a következő évfolyam/ok számára. Ez költséghatékonyabb lenne, és legfeljebb az amortizált példányokat lenne szükséges pótolni.”

„Pilot jelleggel Fejezetek a politikai gondolkodás köréből tárgyon, mindhárom alkalommal benn voltam. A 15 hallgatóból 4-en vettek részt mindig, 3-an kétszer, 4-en még egyszer sem. Ebből úgy tűnik; hallgatói önképző találkozásokon kb. 4-7-en lettek volna, és nem tudni annak a valóságban lett-e volna a kurzus szerinti témája. Hisz a kifejezett kérés ellenére is csak a prezentációt készítő olvassa el az anyagot, amiből készíti. A felajánlott két téma közül a csoportvezető nem talált a másikkra önként jelentkezőt...”

„Sajnos a hallgatók nem olvassák el a feldolgozandó részeket, így legfeljebb a prezentációban látottakhoz tudnak kapcsolódni. PPT készíttetésével viszont be lehet vonni, legalább a készítőjét, de van esély a többi hallgató műveltségi alapjainak megerősítésére, nyelvi kultúrája, a kreatív és kritikai gondolkodása, vitakultúrája fejlesztésére.

Talán rövid vázlatot kellene készíteniük a következő részekből, és feldolgozásakor megbeszélni, kit mi fogott/érintett meg abban, mit talált különösnek, érdekesnek...”

„Csoportjaimban sikerült megfelelő aktivitást kialakítani.”

„Saját tapasztalataim szerint segíthet, ha az – időben/térben mégoly távolinak is tűnő – témák kapcsán az aktualitásokról is szó eshet, amelynek segítségével a hallgatókhoz az adott téma(kör) közelebb hozható. Az aktivitásra való ösztönzés első lépcsőfoka, hogy minden órára olvassa el a hallgató a szemelvényeket, mert ha elolvasta, megértette, akkor már az érdeklődő kérdések is könnyebben jönnek!”

„A probléma egyik feloldási lehetősége, hogy nem kell számonkérni az olvasmányokat, s a kevésbé aktív hallgatókat név szerint kell megszólítani, hogy mit gondolnak pl. az előttük szóló gondolatáról.”

Hallgatók a fentiekről

„Szerintem a közös modulós órák sokkal többet adnak hozzá a tudáshoz. A témáról való beszélgetés nem minden esetben egyszerű, mivel nem egyenlő ismerettel bírnak a hallgatók.”

„Ez az új módszer szerintem nagyon hasznos, mert nemcsak az adott oktató beszél a témáról, hanem bevonja a hallgatókat is a beszélgetésbe, így több megragad az órán tanultakból, és fejleszti a kommunikációs készséget, illetve az előadásmódunkat is.”

„Minden hallgatótársammal aktívan részt vettünk az órákon, ha nem volt jelen oktató, akkor lelkiismeretesen feldolgoztuk az adott témát, oktató jelenlétében pedig pontosítottuk a megszerzett tudást.”

„Az oktató jelenlétére nem feltétlenül volt szükség a szemelvénynek köszönhetően, így egy lazább közösség alakult ki, ezáltal könnyedebbé vált a téma feldolgozása. Mivel nem előadás volt, hanem átbeszéltük az anyagot, mindenki kifejthette álláspontját.”

„Az elképzelés, hogy a diákok maguk közt megvitatják a kiadott témát, jó lenne, egy ideális helyzetben, amikor a hallgató nagyon lelkes az adott témában – a historica tárgy esetében a történelem szakon, politica tárgy esetében történelem vagy politológia szakon. De ezt fegyveres szakos hallgatóknál nem tartom túl célravezetőnek.”

Mivel nekünk a Ludoviceum mellett még a többi közös modulós tárgyat is végig kell csinálni, nem annyira kedvelem ezt az új tárgyat.”

„Lehet ez a tantárgy bármennyire jó, hogyha soha az életben nem lesz rá szükségem, egyszerűen feleslegesnek találom. Nem egy bölcsészettudományi egyetemre jelentkeztem, hanem egy speciális tisztképzésre. Ehhez képest a tantárgyaink 10%-át tudom hasznosítani, történelem- és pszichológiaórákkal nyomasztanak minket ahelyett, hogy szakmához kapcsolódó tantárgyaink lennének. Jeles, emelt történelemértétségit tettünk többen, amire nem egy évig készültünk. Most meg heti egy órában belecsippentünk nagy dolgokba. Ennek így nincs értelme. Nincsenek meg a nagy összefüggések, csak dobálózunk a történelem viharában. Most tényleg azt hiszik, hogy ha nincs ott az oktató, akkor nem töltjük el hasznosan az időnket? Rádásul péntek délután, úgy, hogy már csütörtökön végzünk?”

„A Ludoviceum tantárgyak számomra más megközelítési módokat és ismeretet szolgáltatnak. Engem kifejezetten zavart az oktatók folyamatos cserélése. Ezt a történelmi szemelvényeknél tapasztaltam, ahol sajnos megfigyelhető volt, hogy a két tanár egymással se kommunikált arról, hogy aki velünk volt az órán, az pontosan mit kért tőlünk.”

„Véleményem szerint a tantárgy a funkcióját betölti, fejleszti a kommunikációt, és önállóságra ébreszti az embert az oktató nélküli óra.”

„Szerintem egy jó kezdeményezés. Kicsit több önálló munkára és gondolkodásra készítenek minket. Társaink véleményét, álláspontját hatékonyabban ismerhetjük meg.

A közös gondolkodás nagyban hozzájárul a tananyag megértéséhez.

Szerintem az oktatási módszer jó, inkább a tantárgy hasznosíthatósága kérdéses...”

„Véleményem szerint ez a módszertan nagy előrelépést jelent a közös modulós tárgyakhoz képest.”

„Nem sok értelmét látom ennek a tantárgynak. Az viszont jó ötlet, hogy az oktató nem minden órán van jelen.”

Alapvetően jó elképzelésnek tartom az ilyen jellegű órákat, azonban csak bizonyos tárgyak esetében (pl. történelem). Az oktatónak, úgy gondolom, végig aktívan jelen kellene lenni az órán, ha nem is mint előadó, de mint moderátor/motivátor mindenképp. Sajnos az ilyen jellegű órák sikeressége, hasznossága jelentősen függ a hallgatók érdeklődésétől és hozzáállásától. Amennyiben ez nem megfelelő szintű, az óra semennyivel sem hatékonyabb vagy jobb a hagyományos rendszerű órától, viszont kevesebb konkrét ismeretanyag hangozhat ilyen esetben.”

„A tantárgy segít abban, hogy a hallgatók önállóan képesek legyenek a tananyag feldolgozására, illetve előadására.”

„A tantárgy szabadon választható, de inkább tanulnánk szakmabeli ismereteket. A tantárgyak kiváló gondolatébresztők. Oktatóval minden órán találkozunk.

Az oktatás színvonalával és az oktató előadásmódjával teljes mértékben elégedett vagyok!

A feldolgozandó témák sokszor nehezen érthetőek. Némely témából PPT gyártása igen nehézkes. Interaktív, de nem minden esetben. Több felkészülést igényel önállóan, így kicsit nehezebb a többi tantárgy mellett.”

Tartalom

LAUFER BALÁZS: A nemzetbiztonság veszélyeztetésének előfordulása a magyar migrációs jogszabályokban	3
BANDI ISTVÁN: Ion Mihai Pacepa szökése és hatása a román hírszerző szolgálatokra	21
BABOS SÁNDOR: Az alapvető jogok korlátozása a nemzetbiztonsági tevékenység során II.	45
KUND MIKLÓS REGÉNYI: International Cooperation between Intelligence Services	59
DEÁK JÓZSEF, SOMOGYVÁRI BENCE, FARKAS NOEL, SZÜSZ MARTIN: A Ludoviceum pilot projekt kezdeti résztapasztalatai veszélyhelyzettől veszélyhelyzetig	65